

Nemunas

Nr. 37
(885)

2013 m.
spalio 24–
lapkričio 6 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Saulius RUDZIKAS. „Auksinis“.

Raigardas ir kūrybos trajektorijos **24 p.**

Kitas „Nemuno“ numeris išeis lapkričio 7 d.

91770134314014

Lietus – atsisveikinant

*Atsisveikinant perskyla oras ir vyzdžiai,
Ima irti kantrybė. Bet tikriausiai ne ta,
Tavo saugota man, kurią šiandien išlydžiu
I atgimstantį vakar – sau pačiai palikta.
Atsisveikinant – koks skiemenu sukibimas –
Tylumos sulituota grandinė – visiškai nežvangi!
Ir lašai ant šakų kaip didžiulės nekrintančios slyvos,
Kada tu – jau išėjės – pro duris vėl į lietų žengi.*

Ramutė SKUČAITĖ

Romualdo RAKAUSKO iliustracija

Manau, kiekvieno kūrinio pradžia glūdi sąmonėje. Būtent ji padeda rasti jėgų idėjoms realizuoti. Mano aplinkoje nebuvo sunku rasti formą galvoje kylantiems vaizdiniams. Gerai jaučiau kūrybingumo amplitudę – savo darbais patenkinta jaučiausi retai, tačiau vis tikėjausi, kad kitą kartą pavyks geriau. Nelengva sąmonės vaizdinius priversti išeiti iš saugaus išgalvoto pasaulio į viešą, kuriame viskas bus matoma, liečiama. Jaučiausi lyg tarpininkė tarp to, kas išgalvota ir tikra.

Nijolė Skolastika LIATUKAITĖ

Molis – tai mano stebuklas

Keramikė gimė bene gražiausiais Kauno gyvavimo metais. 1936-aisiais miestas tiesiog klestėjo, tačiau N. S. Liatukaitė tam buvo dar kiek per maža. Vėliau – karas, studijos, kūrybinis darbas... Apie nueitą ilgą kelią ir kalbamę šiandien susėdusios šalia „Aukso pjūvio“ galerijoje eksponuojamų jos keramikos darbų bei sūnaus mozaikų.

– Papasakokite apie vaikystę, šeimą, gyvenimą vienoje Žaliakalnio gatveliu.

– Augau pasiturinčioje prieškario laikų tarnautojų šeimoje. Tėvelis buvo išrinktas į miesto savivaldybę, tik labai gaila, kad praradau nuotrauką, kurioje jis stovė šalia kitų jos tarnautojų, rinktu iš įvairių įstaigų. Jis dirbo Centriniaiame pašte vyriausiuoju kasininku, o mama jaunystėje buvo mokytoja. Mokė vaikus įvairiuose kaimuose aplink Kauną, o vasaromis lankė kursus. Vėliau jি nutraukė šią veiklą, nes témai norėjo būti kartu.

Kai gyvenom Kaune, manės niekur neišleidavo iš kiemo. Tik kartą, kai likau be auklės, pavyko pabėgti, tačiau nusigavau tik iki Aukštaiticių gatvės. O šiaip bendravau su Raimundu Samulevičiumi, vėliau tapusiu dramaturgu, prozininku. Labai daug piešdavau ant visokiausią popieriaus skiaučių. Deja, mano piešinių namie niekas neverino – visi jie atsidurdavo krosnyje, o aš jų ir nepasigesdavau. Tik kai kartą į svečius užėjo liaudies meistrė Ona Ryžakienė, nesuprato, kaip tokį turta galima deginti. Buvo labai keista. Tébai niekada nenorėjo, kad tapčiau menininkę, nes tai siejo su bohemisku gyvenimu. O aš vaikystėje svajojau rašyti knygas, pati jas iliustruoti.

– Vėliau prasidejo karas, su kuriuo labai keistai susiję jūsų ankstyvieji kūrybiniai atradimai. Tačiau kitokie, nei tikėjotės anksčiau?

– Tėvelis buvo Lietuvos karys, todėl gavo valstybės skiriamos žemės gimtinėje, kurioje mes glaudėmės karo metais. 1943-aisiais mano mokyklą uždarė. Mama negalėjo išverti kankinančių sirenų ir griaudėjimų, todėl 1944 m. išvyko me į Šarkės kaimą. Deja, nuo vilko užšokom ant meškos, nes nuo Karaliaučiaus nesustodami éjo rusų kareiviai. Aplinkui skriejo bombonešiai, todėl teko slėptis žemineje. Ten ir atradau tai, kas lydėjo visą likusį gyvenimą. Dar vaikystėje man

buvo paridentas stebuklingas molio grumstas – tartum viso gyvenimo likimas. Ten tūnodama prilipdžiau begales žmogeliukų, arkliukų, ožiuukų. Nebeprisimenu, kaip duobė dingo, bet tų nulipdytų žaisliukų be galio gailėjau.

– Vėliau keramikos teko rimčiau pasimokyti, tačiau, prieš istodama į Dailės institutą, dirbo te Kauno „Dailės“ kombinate?

– Taip, pirmą kartą į institutą neįstojau, nors prieš tėvų valią buvau baigusi du Stepo Žuko technikumo kursus. Kadangi dailės mokslų jau buvau siiek tiek ragavusi, kombinate dirbau vadinaudama dailininke-išpildytoja. Tuo metu čia buvo daug apmokytyų darbuotojų, nes profesionalų trūko. Darbavomės ir vykdėme planus... Stampavome, dekoravome dirbinius, daugiausia Leokadijos Belvertaitės, senos vienuolės keramikės, skulpturėles. Jos buvo be galio populia-

rios, todėl darbo turėjo visas cechas. Paimdavome paruoštas formas ir skulpturėles tiesiog daugindavome. Dabar viena tokia kainuoja daugiau nei tūkstantį litų... Kolekcininkai jų labai ieško, nes tuo metu skulptūrinės keramikos buvo mažai, daugiausia – vazos, servizai, kiti indai.

– Po šešerių metų studijų Lietuvos dailės institute vėl gržote į tą patį kombinatą, nes visai nesižavėjote laisvosios menininkės statusu. Kitą vertus, nepasidavėte ir komerciškumui (tiesa, tada tokiu terminu dar nebuvो)?

– Tie laikai labai sunkūs. Kiek tik galėjau, dalyvaudavau parodose ir stengiausi kaip nors išgyventi. Lipdydavau mažas skulpturėles, dailės kombinate išdegdavau ir veždavau į dailės galerijas parduoti. Kartais sulaukdavau pastabų, kad jos nelabai atitinka pirkėjų skonį, jie pratę prie išgražintų, nuglaistyti L. Belvertaitės kūrinelių. Pasiūlė lipdyti vazonus, kuriuos tikrai gerai pirkę, bet dariau tik tai, kas man patiko. Daug vėliau pradėjau domėtis archeologine medžiaga muziejuose, bibliotekose, grožėdavausi archajiškomis puodynėmis – supratau, koks tai turtas. Lipdžiau improvizacijas jų tema, bet tai jau visai kas kita.

– Baltiškojo meno motyvai tapo svarbiausių jūsų kūrybos elementų, nes jais labai domėjotės, o gal visa tai atėjo kitais keliais?

– Dvi vasaros, praleistos Aukštaitijos ir Dzūkijos kaimuose, kuriuose rinkome liaudies meno kūrinius, juos piešdavome, buvo be galio įsimintinos. Ten sutikome daug šviesių žmonių, išmokome pažinti senuosius dailės ženklus, simbolius, naudotus kasdieniams daiktams puošti ir įpintus į dievdirbių kūrinius. Taip kai ką ir mums pavyko išsaugoti nuo sunykimo.

Mano močiutė buvo latvė, o aš atėjau į lietuvių-latvių draugiją „Daugava“. Labai rūpejo atrasti mūsų bendrumus ir skirtumus. Tačiau darbus su baltiškaisiais simboliais pradėjau kurti daug vėliau, kai tam subrendau. Juk kiekvienas gyvenimo etapas turi savo vertybes, tikslus ir darbus.

Nukelta į 4 p.

„Paukštė – vėlių nešeja“.

4 Vyksmas

Raktažodis – Laisvės alėja

Spalio 15 d. VDU Menų galerijoje „101“ priplatytas dar vienas senojo Kauno nuotraukų rinkinys. Žinia, miesto senumas gali būti labai įvairus. Todėl reikia nurodyti, kad tai ankstyvasis sovietmetis – apie 1955 m. Laisvės alėjoje. Nors rinkinyje nėra né vieno įrašo ar datos, architektai turi savus metodus laikotarpiui nustatyti – jau kas nors pastatyta arba nebéra. Galerijos vadovai išsitikinę – nors pagrindinė gatvė be galio svarbi kiekvienam miestiečiui, architektūrinė ir kultūrinė jos raiška iki šiol sulaukė per mažai rimtų mokslininkų dėmesio, tad ir pasikvietė architektūros istorijos archyvą kūrėjus.

Kartu su AUTC komanda „Nemune“ jau priplatyme ne vieną ekskursiją po Kauno praeitį, todėl ir toliau dominės šio centro veikla. O jie istorines paeškas stengiasi vis labiau modernizuoti. Dokumentinių architektūros fotografijų paroda „Laisvės alėjos architektūra: tapatybės ženklai“ pristatyta ją lydinčio daug platesnio ir išsamesnio informacijos skaitmeninimo kontekste. Jei dar tiksliau, organizatoriai teigia, jog paroda, kuri téra mažas surinktos informacijos fragmentas, yra mediumas, nuvesiantis į platesnius tyrinėjimų vandenis. Vos prieš kelias savaites AUTC pradėjo pildyti virtualių miesto istorinių reikšmių žemėlapį (jis bus baigtas tik 2014 m. pabaigoje), žymintį kultūros (architektūros) paveldo skaitmeninimo veiklos svarbą šiuolaikišame kultūros procesų kontekste. „Naujasis projektas plėtojamas remiantis šiuolaikine „kontroversių kartografijos“ teorija. Žinome, jog informacija reikia dalytis, ją platinti. Geriausia senas fotografijas idéti į internetą, tačiau ten be pla-

tesnio paaiskinimo jos nieko vertos. Vien surinkti jau nepakanka. Todėl interaktyviame žemėlaplyje, kuris sudaromas kaip daugiasluoksnis, istorines realijas atspindintis raktažodžių tinklas, bus galima atrasti istorinių nuotraukų, žinučių bei objektų aprašymų“, – teigia projekto vad-

vas dr. Vaidas Petrus, mėginantis kalbėti apie miestą, ši kartą – pagrindinę jo gatvę, ne tik žvelgdamas į estetinę jos pusę, bet suvokdamas ją kaip kiekvieno mūsų tapatybės dalį. Toks lengvai pildomas žemėlapis padės atrasti naujų dalykų, susijusių su labai īprastais objektais. At-

Molis – tai mano stebuklas

Atkelta iš 3 p.

– Tai gal liaudies menas darė įtaką jūsų pačios lipdinių stilistikai? Minėjote, kad jie skyriši nuo išprastų glotnių ir dekoruotų blizgia emale?

– Jau studijuodami mes labai domėjomės tuo, kas vyksta aplinkui. Važinėjome į Vilniuje, Rygoje, Taline rengiamas parodas ir sémémės inspiraciją. Visada mėgau grubų molį. Iš balto šamotinio niekas skulptūrų nelipdydavo, tik kokias lentynas štampuodavo, o man patiko. Kartais jį spalvindavau metalų oksidais, druskomis, kad būtų įvairesnis, unikalesnis. Kai kada jis man primena duoną, keptą senoje krosnyje.

O ir baltajių molį tek davė degti labai aukštoje temperatūroje, bet net sudėtinga technologija nuo to neatbaudė.

Glazurą naudojau, tačiau matinę, daug subtilesnę.

– Jūs ne tik aktyviai domėjotés kitų menininkų kūryba, bet ir pati dalyvaudavote visose parodose, kuriose tik buvo įmanoma, vykdavote dirbtį svetur?

– Taip, važiuodavau kurti į „Dzintars“ kūrybos namus Latvijoje. Ten nulipdžiau „Šv. Jurgi su slibinu“ (tada vadinau „Gėris ir blogis“, kad galėčiau eksponuoti), 1970 m. – kompoziciją „Karvutės“, kuri po pristatymo Vilniuje buvo atrinkta į pasaulinę parodą Italijoje, Fajencos mieste, ir ten apdovanota diplomu. 1984 m., remdamasi baltiškojo matriarchato atspindžiais skulptūroje, sumaniau plastinę kompoziciją „Baltija“. Kolegos ateidavo į dirbtuvę ir labai

stebėdavosi tokio dydžio ir atvirumo moters skulptūra. Ji, beje, taip pat keliaavo į parodą Fajencoje.

– Šavo retrospektyvinėje parodoje daugiausia eksponuojate mažosios plastikos lipdinius, tačiau juk teko kurti daug didelių darbų, pelniusiu pripažinimą. Keramikai dažnai kurdavo interjerams, kurie perversmo metais buvo sunaikinti. Koks jūsų darbų likimas?

– Kūriau keramines plokštės, reljefinius pane, interjero ir eksterjero keramiką. Girstučio paše, Kauno kavinėse „Trys mergelės“, „Jūratė“, Lietuvos žemės ūkio akademijoje, o Klaipedos žemės ūkio technikume mano darbas išlikęs iki šiol, tik gal jau nedaug kas žino, kas jis sukūrė. Net pirmasis mano diplominis darbas skirtas Kauno specialiajai mokyklai Apuolės gatvėje. Vieta pasirūpino mano mokytojas profesorius Liudvikas Strolis. Šis pano tikriausiai

cityje paaiškės, koks raktažodis bus siejamas su, pavyzdžiu, Laisvės alėja.

Parodoje eksponuojamos fotografijos, kurios priklauso labai trumpam konkretiam laikotarpiui ir žymi tarpsnį tarp praeities bei ateities. Šios pagrindinės miesto gatvės gyvenimo realijos dažnai tampa apibendrinančiomis konstantomis, nors miestiečių patirtys yra daug įvairesnės ir platesnės. Pasineriant į praeities vaizdus, atrandant pasikeitimus, lyginant juos su dabartimi ir suvokiant jų prasmę, praradimus ar atradimus, bus lengviau kurti ateities vizijas, jas bus galima grįsti ir buvusiai patirtimi. Ne mažiau įdomu išvesti ir asmeninės patirties trajektorijas. Lyginti savo senelius, tévus bei jų gatvę su šiandienos realijomis. Nors fotografijų kalba gana lakoniška, nes skirta moksliams tikslams, nejučiomis užfiksuoatas ir kasdienis gatvės bruzdesys, smulkios, bet po tiek laiko be galio intriguojančios detalių skatina visai kitokias – sodresnes mintis.

„Fotografijų autorius nežinomas. Kiekvienoje nuotraukoje galima matyti ir jauną asistentą, kuris laiko matavimo lazdelę. Taip šis rinkinys įgauna meninio projekto vaizdą, kuriame užfiksuooti trijų laikotarpių pastatai: caro laikai, tarpukaris ir ankstyvasis sovietmetis“, – pasakojo parodos kuratorė Viltė Migonytė.

Na, vienoje iš fotografijų yra įamžintas sédintis žmogus, ir tyrinėtojai spėja, jog tai gali būti pats autorius, kurio pavardė vis dar likusi paslapyje. Jei kas turite informacijos – būtinai ieškokite AUTC atstovų ir praneškite jiems svarbią žinią.

Parodoje rodomas beveik trys dešimtys Laisvės alėjos fotografijų. Kai kurių jose užfiksuočių pastatų jau nėra, pavyzdžiu, keturių buvusio „Merkurijaus“ vietoje stovėjusių namų. V. Petruulis išskiria dar kelias įdomiausias parodos fotografijas: tai triptikai su Centrinio pašto rūmais ir „Metropolio“ restoranu; neoninėmis šviesomis apšviesti pastatai žymi itin modernistinį to meto miesto vaizdą; jaukios prekybai skirtos vietas, kuriose vėliau atsirado „Merkurijus“, ir itin judrus gyvenimas jose, nors tokį stalinizmo laikais gana sunku įsivaizduoti; vienas didžiausių praradimų Laisvės alėjoje – tai 93 numeriu pažymėtas pastatas su išpūdingu stikliniu fasadu, kuriame priešais Centrinį paštą dabar įkurtas kazino; be galio vešlus ir žalias miesto sodas. Tačiau kiekvienas atras savų ženklu ir sies juos su asmenine patirtimi.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kanadietis Slukas (Ramūnas Urbietis) ir europietė Fané (Justina Tomkutė).

Eugenija ŽAKIENĖ

Muzikinių spektaklių premjeros

Sezoną pradžiai Kauno muzikinis teatras parenge dvi vienaveiksmes operas – Gioachino Rossini'o „Vedybų vekselį“ ir Giacomo Puccini'o „Džani Skiki“. Spektaklių režisierius – Nerijus Petrokas, dirigentas – Julius Geniūšas, scenografas – Sergėjus Bocullo, vaizdo instaliacijų autorė – Akvilė Malanjinaitė, kostiumų dailininkė – Diana Kuzmickaitė.

Net ir po premjeros nepaiškėjo, kodėl vienam vakarui pasirinkti būtent šie veikalai. Juos tarsi sieja farso žanras ir klasicistinis vienos veiksmo dienos ir tos pačios erdvės reikalavimas, tačiau, iš kitos pusės, skiria muzikos stilistika, siužeto peripetijos, dramaturginis užtaisas. Matyt, kūrėjams pakako viejiniančių momentų. Man taip nepasirodė – manyčiau, kitokioje aplinkoje abi operos sušvystėtų įtai-giai... Kita vertus, pagirtinas trupės noras supažindinti žiūrovus su retai statomais, bet muzikos istorijai svarbiais veikalais. Toks yra „Vedybų vekselis“,

pirmoji profesionali scenoje pasirodžiusi G. Rossini'o opera, sukurta per keletą dienų aštuoniolikmečio Bolonijos konservatorijos kompozicijos studento. Jos premjera 1810 m. Venecijos teatre buvo reikšminga ne tik kaip savotiškas autoriaus kūrybinių gabumų „testas“ – šis debutas paskelbė ir kompozitoriaus, nulėmusio artimiausią kelių dešimtmeciu operos žanro kryptį, epochos pradžią. Muzikoje jau nuspėjamas būsimas G. Rossini'o braižas – sceninio vyksmo instinktas, psychologinis charakterių supratimas, melodinė fantazija, iš prieky „lekiantys“ ritmai. Pasak muzikologo Herberto Weinstocko, „tokių energingų ritmų ir tokios melodijos itaigos iki šiol operų partitūrose nepasitaikė, dėl to senojo gallantiškojo *opera buffa* meno gerbėjai net susirūpino mėgstamo žanro išlikimu.

Nukelta i 25 p.

ir dabar tebéra, nesenai jį mačiau. Labai gaila, kai darbai nai-kinami. Ir ne mano vienos, o daugybės puikių menininkų. Girstučio rūmams buvo skirta daug grindų vazų, kurias dekoravau lipdytų figūrelėlių motyvais, bet liko tik vienas laikrodis, kurio niekaip iš sienos neįgremžė.

– Žvelgiu į jūsų darbus, kurtus skirtingais gyvenimo etapais, tačiau jie atrodo labai panašūs, atspindintys tą patį emocijonalumą ir stilių.

– Sunku suprasti, kuo skiriasi ankstesni ir vėlesni darbai. Gal atėjo minčių brandos metas? Visada kūriau mitologines būtybes, kaukučius, angelus, fējas, linkinčius gero, o man padėjusius save realizuoti. Gal todėl daugybę jų išdovanavo. Svarbesnius darbus nupirkо muziejai: Lietuvos dailės, Nacionalinio M. K. Čiurlionio, Lietuvos nacionalinio ir Šiaulių „Aušros“.

Lipdydama kiekvieną darbą, pasimelsdavau savo tėvams, kurie niekada nelinkėjo man menininkės gyvenimo, tačiau vėliau tai priėmė, suprato, kad prigimties nepakeisi, ir padėjo, kiek tik galėjo, kai studijavau. Todėl galėjau ramiai dirbti, o ne lakstyti uždarbiauti, kaip darė kiti studentai.

Rengdama parodas vis prisimenu mokytojus, kurių jau negaliu pasikviesčti, bet mintimis ir darbais galiu išsiųsti žinią anapus.

Kalbėjosi Audronė MEŠKAUSKAITĖ

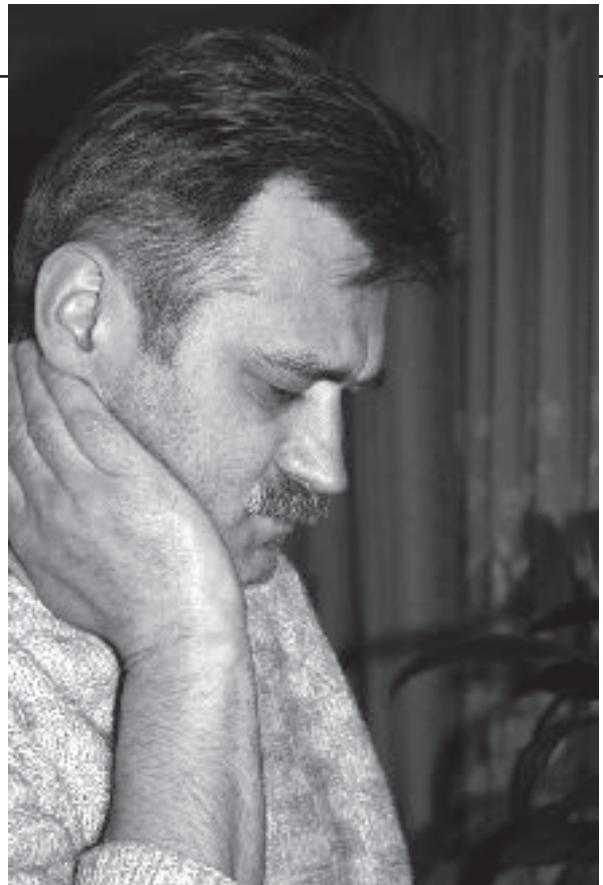

„Šv. Jurgis Gėris ir blogis“.

6 Kūryba

Valdas DAŠKEVIČIUS

Autoriaus asmeninio archyvo nuotrauka

surūdijusi silkė

išlydėjau skambiomis dainomis
tikėjausi kad sugriš
tokie kaip išvyko
su inkaru kryžiumi rožėmis

o pagaliau parsibasto
apdriskę suvargę žaizdoti
benamiai

jie užtveria kelią
griebia už skverno už riešo
ei paaukok bent litę

iš vidinės švarko kišenės
ištraukiu suglamžytą juodraštį
susivyniokit
lemties surūdijusią silkę

jie mane apibarsto šūsnimis
spalį nukritusių lapų
ir nuslenka senamiesčio link

neatsakau už tuos valkatas
įsmunku į tarpuvartę
užsirūkau

trenkia per kuprą slagbaumas

nuotolis

mano namai arti
už miškelio
langų stiklai prasišviečia
pro pušų kamienus

baigęs budėti
nueisiu per kelias minutes
įkvėpsių giliai
nusiprausiu
gurkšnosiu mėtų arbatą
skaitysiu borgeso smėli
vartysių albumą
senų fotografių
laukdamas
grįžtančių artimųjų

mano namai arti
nuotolis iki jų
tarsi bekojo
iki amputuotos galūnės
jie yra už trumpos
nutrūkusios linijos
ak tai niekis
mirtinai pasiilgusiam

ar ne stebuklas pareiti
i savo namus
kur gali iš dulkelės
atkurti
vakarykštį kūną

žiedas

paliktasis tebenešioja
vestuvių žiedą
kuris jo sapne
pririštas virvele prie dangaus

būna kad miegant
simbolis
nusimauna nejučiomis
slepiasi po pagalve
arba nurieda į tamšią kertę

savininkas atseka
paskui virvelę
ir žiedas vėl ant bevardžio

herojus kokio nesu regejės
nors žmonės kalba
kad mudu
dėvim vienodą kepurę

jeigu sutiksiu patarsiu
ko kankini nekalta
geriau
atiduok savo pirštą
daktarui zeimeriui

tik štai problema
neaišku kaip
nutraukti dangaus virvelę

patedu akmenj

Žmogaus Šūnus
nuo akmenų krušos
išgelbėjo
pasmerktą svetimautoją
užrašės
pirštu ant žemės
jam težinomą sakinį

vienintelį kartą
Jis pasitelkė raštą
matyt kitaip
neišaiškinsi prigimties

patedu pakeltą akmenį
pasišalinu su minia
leisdamas Jam ištarti
tūkstančiams metų į ateiti
moterie
niekas tavęs nepasmerkė

rašinėju ant smėlio
spėlioju
neatspėjamą užrašą
neišduodamas išdavikės

ji jau atsiémė atlygi
kai gimdama įkrito
i lopši

važiuojant

iš tiesų bičiuli
važiuojam į kapines
tiktai kažin
ar pavyks nusigauti

jie irgi važiavo
o tebesėdi prie stalo
su Tėvu Stanislovu
filosofuoja
skaito eiles

néra taip paprasta
noréatum ar nenoréatum
galbūt iš viso
beviltiškas atvejis
turint galvoj
poetu misiją

bet toks jau mūsų
kasdienis darbas
važiuoti į kapines

kol ateis pabaiga
ir kol pabaiga praeis

važiuojant nepastebési

nereikia

nereikia mums depresuotų
nušokusių
nusiskandinusių
palindusių
perdozavusių
pakibusių persipjovusių

Viešpats neatsiliepia
vilties telefonais
laimina tik negyvai laimingus
na ir nereikia

nereikia mums mirštančių
jie trukdo ryti
virškinti viršininkauti

per daug jie jaučia
per daug jie mąsto
per daug jie kalba
per daug gyvena

sunku ištverti fizionomijas
subjaurotas idealizmo

jeigu rytoj

vis dar pabundu
žvilgteliu
pro daugiaaukščio langą

taip
ta pati kurčia senutė
pasikūprinus
sudėjus rankas už nugaros
krypuoja
aplinkui sporto aikštelię

žingsniai lėti ir begarsiai
nutildo
bumbsintį kamuoli
sujungia metų laikus

jeigu rytoj nepabusi
ir nepažvelgsiu pro langą
nebus
jokios tragedijos

senutė
krypuos kaip krypavusi

8 Kūryba

Rasa JESKELEVIČIENĖ

Stotelė

Autorės asmeninio archyvo nuotrauka

Liūtis be gailesčio merkia rudos, nespėjusius nukristi medžių lapus. Iki žemės nusvirusios šakos nesipriešina rudeneinei darganai. Peršlapęs zylių būrys, neradęs geresnės vietos pasislėpti, tūno po autobusų stotelės suolu. Purvinas kelkraštis, virtęs putota upe, neša šiuksles. Į mane įsiskverbė šaltis, ant kūno neliko nė vienos sausos vietas. Akys, užlietos lietaus vandeniu, sekā nutolusių horizonto liniją ir į ją įsirėmusi plentą. Jau visa valanda – nė vienos mašinos, pagyvinančios šį šlapią peizažą.

Stypsau liūtyje, plaudama gailesčio nulaižytą galvą. Užsimoriu obuolio nuo viršūnės nuplikusios obels, augančios šalia stotelės. Negaliu atitraukti akių nuo laiką supainiojusio vaisiaus ir pasiklydusios zylės, aštriai nagučiais įsikibusios į obuolio oda, nugara įsirėmusios į pilką debesį.

– Sakau tau, tie ryškūs geltoni dažai neišves iš tamsos, – nuo medžio viršūnės nukrinta luppenos ir gelsva dėme pasklinda ant purvino kelkraščio.

– Taip, kadaisė viskas buvo paprasta, – atsakau.

– Tu žinai geriau.

– Kada nors tai baigsis, gal net šiandien, – žvilgteliu į sugniaužtus kumščius.

Nuo drėgmės ir šalčio pamėlo rankų oda. Atgniaužus pirštus pabyra spalvotos plunksnos. Pritūpusi prikandu lūpą ir pradedu kantriai rinkti į krūveles. Geltonu su mėlynom negaliu maišyti. Kemšu į skirtinges kišenes ir priplju delnais. Sugrubusiai pirštai nesurankioju pūkų. Juos pasiglemžia kelkraščio vanduo.

– Tai, kas vyksta, mane neramina.

– Nenuramina, – bandau sekti mintį.

– Ne, neramina, – tarsi tycia nenuytla erzinantis balsas.

– Iprotis žaisti žodžiais mažų mažiausiai kvailas, daugiausia – verčia nutilti mane, – nusivalau varvančius nuo nosies lašus.

– Blogas išprotis rinkti paukščių kūnelius, gulinčius po elektros laida, – monotoniškas, pilnas primityvios logikos balsas, regis, tuo įgaus pavidalą.

– Nežadu aiškintis, – atsikertu.

– Paaiskinimai būtų perprasti, kad atspindėtu tavo gyvenimą, – nuskamba lyg kaltinimas.

– Iki mirties, – rikteliu, praradusi kantrybę.

Išgąsdinta zylė palieka obuoli, bet nesitraukia, zigzagais skraido aplink. Lietus baigési, pradėjo snigti. Snaigės dailiu apskritimu įremina geltoną dėmę. Nutolusi horizonto linija prarado gylį ir tarisi ištempta skalbinių virvė susiliejo į bjaurią vienitą balą spalvą. Dvimatis vaizdas pakrypo, vos išsili išlaikyt pusiausvyrą.

– Už dyką tiktais mirtis, nors ir ta galiausiai kai nuoja gyvybę.

– Skalbinį virvė netilps užantyje, – tarsteliu, nes turiu būti mandagi.

– Pabandyk.

– Aš taip nepratusi, – atsakau, slépdama gailestį.

Sukišu rankas į kišenes. Geltonos plunksnos – kairėje, melsvos – dešinėje. Išsitraukiu mėlynųjų ir metu į tolį. Jos strėlėmis susminga į minkštą sniegą, ritmingai išmargindamos nusibodusi foną. Palikęs bumbinčią širdį, gailestis išsitiesia, sugniaužia gerklę.

– Žinojau, kad taip baigsis, – nuskamba priekaištasis.

– Aš nenorėjau, – gailiai šypteliu.

Gūžtelėjusi pečiaiš įjeinu į stotelę. Po suolu snaudusios zylės sučiškia, šokinėdamos drėgnu pasieniu nenoriai pakyla į orą ir besiblaškydamos tarp mano kojų išskrenda į lauką. Vyras, sédintis stotelės gilumoje, atsirėmęs pajuodusių plėtytų sienon, pažvelgia į mane. Lėtai atsistojės vos linkteli galvą, ištiesia ranką ir šiltais pirštais švelniai nuvalo mėlynas dèmes paakiuose.

– Aš jūsų nepažįstu.

– Nepažįsti? Mes jau valandą kalbamės, – nusivalo išteptus pirštus į baltą šaliką.

– Kas yra valanda? – pažvelgiu į lubas, raibstančias nuo drėgmės išpiestų linijų.

– Tik laiko matavimo vienetas, – nepažistamas žvilgteli į mane ir apsuka šaliką, kad nesimatytu purvinų dėmių.

– Sarkazmo persmelkti žodžiai, – suploju delnu per kišenę su geltonomis plunksnomis.

– Kiekvienas pats nusprendžia, kiek nuodėmingas gali būti jo gyvenimas.

– Nejaugi dirbtiniai žodžiai, sudėlioti dailiomis frazėmis, turi padaryti man įspūdį? – nutylu, pati sau nerasdama atsako.

– Atsakymų paieška panaši į spalvotų plunksnų rinkimą.

– Pastaruoju metu paukščiai tapo labai sumanūs, nebetupia ant aukštostų įtampos laidų, slepiasi po suolais saugūs ir saus, kol kas nors sudrumščia į ramybę.

Vyras pritaramai palinguoja galvą ir pradeda vaikščioti pirmyn atgal nuo vienos stotelės sienos prie kitos.

– Kas darosi su pasauliu? – neradusi, ką dar pasakyti, skėsteliu rankomis.

– Vienintelis Dievo sukurtas egzempliorius téra juodraštis, – persmelkia mane nuskambėjė žodžiai.

Nustojo snigti. Obels viršūnėje kabojęs obuolis neišlaikęs svorio krinta žemyn ir išsitaško į šaligatvio plyteles.

– Na, štai ir viskas, – žengiu iš jaukios prietemos į lauką.

– Turėjai daug laiko, kuris driekėsi ratu – nesibaigiančio horizonto linija, neturinčia nei istori-

jos, nei siužeto, todėl privalai sumokėti stotelės sargui už šią valandą, – pajuntu, kaip jo ranka sugnaužia mano alkūnę.

– Aš turiu tik geltoną plunksnų saują, – vos išgirstu savo žodžius ir įkišu ranką į kairę kišenę.

Klusniame baltame fone paskendę medžiai išsiroja kelkraštyje lygiagrečiai su ką tik kelio viduryje paliktomis vėžėmis. Susimetu į kuprą, palinkstu arčiau šiugždančio puraus sniego. Kastuvu kabiniu baltas pusnis, metu į šalis. Sniegas kyla aukštyn ir vėl krinta, nubalindamas pečius, galvą. Monotonisči judesiai nepadeda išsibudinti, tik ritmingai atveda prie stotelės. Kelkraštis virto giliu, šešelių pripildytu tuneliu su žydrais blestančiu žvaigždžių atsvaitais.

Į stotelės išskrenda išbadėjusių zylių pulkas, geltono popieriaus skiautėmis apsuka ratą aplink obelį. Neradusios nieko valgomą, sutupia ant ką tik nukasto kelkraščio. Snapais ima gnaibyti akmenokus.

– Sakau tau, šias zyles reikia pamaitint, – paukščiai nuskrenda į stotelę ir sutupia po suolu.

– Šią naktį, neliesdami kojomis žemės, praskriejo pašeles žirgai, – patrinu užtirpusias rankas.

– Ne, tai tik pūga.

– Sumenko atmintis, užmarštis sulapojo, mane peraugo, – įsmeigiu į pusnį kastuvą.

Noriu iš sąmonės ištraukti įprastus atributus, kurių nusakyti mane, stovintį šalia suakmenėjusios kriauklės su perlmutrinėm sienelėm. Nuo išorės iškraipyti daiktų aštriu peiliu atsiriekiu formas, kuriuos atpažinčiau juodžiausioje tamsoje, bet vaza su vaisiais ant stalo ir pliušinė voverė ant baltos išsiptūstios pagalvės virsta alaus buteliais. Brékstant jie ima spindeti ir šokinėti nuo lovos ant stalo, nuo stalo ant grindų, nuo grindų ant spintos. Kiekvienu rytą išsibarstę pilki ir geltoni kamšteliai susirenka saujoje, kad pasisléptų striukės kišenėje.

– Atmintis pasitraukė paskui sudilusį ménulį?

– Blogas ženklas grįžti atgal, – mano atsakymas sumežga klaustuką į mazgą.

– Tavo atsakymas drumscia tylą kaip paskutinis alaus lašas butelio dugne.

– Man nėra ko bijoti, esu tik sudedamoji dalis, – įkišu ranką į kišenę.

– Galėtum būt sniego pusnis stotelės kampe su tuščiu alaus buteliu ir barškančiais kamšteliais kišenėse.

– Galiu įkalbėti save pasielgti vienaip ar kitaip, o vėliau – priešingai, – nubraukiu šerkšną nuo blakstienų.

– Ar pavyks, kai ketvirtas apokalipsės raitelis jau stovi prie tavo durų?

– Ne, tai vėjas suka sniegą, vėl užneš takus. Jeinu į vidų, patrepssiu sušalusiomis kojomis į betonines grindis. Ištrupėjusių plytų plyšiuose miegančiu vorų sapnai nuslysta išblukusiu siužetu. Stotelės kampuose – inercijos pliūpsniai ir stacionių siūlėm ir į ledą įšalęs voratinklis, nunertas iš nerūdijančio plieno vienos. Sužvarbusios zylės sutupia ant suolo it geltonų karolių virtinė.

– Ar tai šio pasaulio kodas? – iš juodos stotelės sienos pasirodo žmogus.

– Tai, ko negaliu įsiavizuoti, – neegzistuoja, – pajantu troškulį, regis, liežuvius suledėjo ir vos pa-jégia apsiversti.

– Labai abstraktu, – obels šakos perbraukė atskruojusį stogo skardos lakštą.

– Atsakymas nutildytu pūgą, – zylės, aštriaiš nagaiss įsičikibusios į suolo kraštą, atidžiai apžiūri-ja peiliuku paliktus įbrėžimus.

– Kas tave verčia gržti į tą pačią vietą ir raižyti suolo lentas? – žmogus nekantriai ima vaikščioti ratu.

– Aš nematau tavo veido.

– Neki manai, kad žiūrēdamas man į veidą matysi tai, kas vadina tūsia? – sudžiūvusios obels šakos sukrinta į pusnis priešais stotelę.

– Man nereikia tavo tiesos, užteks alaus.

– Striukės vidinėj kišenėj.

Užverčiu galvą. Gomurui nuslysta nakties akcija, glostoma mėnulio šviesos. Akių vyzdžius pa-slepija ledo kristalai. Su paskutiniu gurkšniu tuščias alaus butelis paskęsta sniege.

– Jau gailėjaus, kad įlindau į užšaldyto laiko ir varveklių skyle.

– Atlenki po pirštą kiekvienam ištartam žodžiui, nesuprasdamas, kodėl negaliu patekti į sa-vo vidų, – nepažiūstamojo drabužių linijos atkar-toja plytų siūles.

– Tuščios pastangos, – pritariu, ir nuo suolo pa-kilusi zylė nutupia man ant peties.

Sukišu rankas į kišenes. Surankioju alaus kamš-telius, ištraukiu pilną saužą ir paberiu ant suolo. Tarp pilkų apskritimų sublizga keli centai, skimbi-čioja, susišlietę nugarom ir šonais, bando pasislėpti. Neišdrįstu jų pasiūmti. Zylės užpuola grobį, įnirtingai galanda snapus į blizgius paviršius, susipe-ša, aptikusios keliais saulėgrąžas.

– Tu už viską sumoksi.

Pūga liovėsi. Negalestingi saulės spinduliai nu-šviestė trumpam stabtelėjusio autobuso langus. Pa-kilusi nuo mano peties, zylė palindo po suolu. Iš-ėjės į lauką užčiuopiu kastuvo kotą. Nenusako-mo amžiaus žmogysta susiliejo su juoda siena.

– Tu taip pat, – ištaru toldamas nuo stotelės, lydimas kišenėje užsilikusių kamšelių barškesio.

Ima dilgčioti paširdžiuose. Sustoju priešais stul-pą su mėlynu skydu, įkvėpiu oro. Autobusų tvarka-raštis užtepliotas baltais dažais.

– Tave tai varo į neviltį.

Apsidairau. Nyki stačiakampė pajuodusios plytų stotelė skardiniu stogu, šalia prisilieliusi obelis iš-sikraipiusi aplūzusiom šakom barsto dar nesu-nokusius obuolius.

– Sausra, – paspiriu vieną.

Iš po nulininkiusių šakų čiškiantis zylų pulkas pa-sileidžia paskui obuoli. Keldamos aizų triukšmą ir dulkių kamuoli, jos gnaibuo žalias jo šonus, stumdo-si, negalėdamos pasidalinti. Suploju delnais, ir zylės pakyla, apsukusios ratą virš mano galvos, neria į stotelės vidų. Jeinu iš paskos. Ant suolo numetu petį nuspaudusią rankinę. Iš jos styro fleita, įsukta į ry-tietiškais ornamentais išpiestą skarelę, šalia kyšo kruopščiai sulankstyti juodos suknėlės kampas. At-sistoju nugara į gatvę, išsineriu iš siauros palaidinės. Basomis pėdomis priminu basutes ir, stengda-masi išlaikyti pusiausvyrą, maunuosi džinsus.

– Negaliu prisiminti, kaip viskas prasidėjo. – Eik šalin, – tarsteliu, vėl užtempdama džinsus ant klubų. – Tavo nerimas perdėtas. – Kaip ir tavo smalsumas, – prispaudžiu suglam-ytą palaidinę prie krūtinės. – Aš čia gyvenu.

Iš po suolo viena paskui kitą lenda zylės, mosuo-damos sparnais pakelia nuo grindų spalvotų plunksnų gnuitolą, ir jis pakimba ore.

– Žinoma, juk reikia kur nors gyventi, – gūžteliu pečiaiš ir sėduosi ant žalio groblėto suolo, išraižyto nesuprantamais ženklais.

– Vėl pavėlavai? – Netikėjau, kad lauks, – panarinu galvą.

– Gyvensi paeitim?

Priešais mane puslankiu išsirikiuoja zylės, kraipo galveles. Pajuodusios plytų sienos išsiriečia lyg amfora nuskeltu šonu, obels šakos nusvyra ir užden-gia gatvės fragmentą.

– Nenoriu apie tai galvoti, – apkabinu savo pečius, ir palaidinę nuslysta ant kelių.

– Turėjai daug laiko, bet neturėjai siužeto ir istorijos.

– Man Jos visada trūksta, – šypteliu.

Nesuvaldomas liūdesys, įsišķverbės į kaulus, marksto akis. Prisiartinusios zylės strikinėja aplink basas kojas, snapais gnaibuo basučių sagtis ir bliz-gius nagų pusménuliui.

– Tada ant trikojo virš bedugnės sėdėjau aš.

Viena įsidrašinusi zylė užsoko ant pėdos kelties ir aštriaiš nagučiaiš įsičikusi į odą užsnūdo.

– Taip ir maniau, – nagų sukeltas skausmas, atsi-plėšes nuo pėdos, gailesčiu sugniaužia gerklę, ir prieš akis praslenka išsiilgtas veidas, gatve važiuojanti mašina užgožia atsikintinio praeivio žingsnius.

– Klydu, aiškindamas tavo sapnus.

– Bandai įtikinti, kad viskas yra tikra, – negaliu pykti, pati čia atėjau.

– Neviltis, kai vėl nesutinki to, kurio lauki.

– Prieš kino seansą groju fleita, – tarsi privalė-čiau teisintis.

Mano balsą gožia į žemę krintančių obuolių bumbėjimas. Atsikartojantis aidas šliaužia sie-nom, pabeldžia į kiekvieną plytą. Kas antra atsi-veria ir pasakoja tarpusavyje nesusijusius gyvenimų siužetus.

Issuku iš skarelių fleitą, priglaudžiu prie lūpų. Pasklidę garsai išgąsdina zyles, jos pakyla ir pradingsta tarp obels lapų. Išsitiesusios šakos atiden-gia saulės nušvestą kelkraštį, dulkių sūkurį, skriejanti ašine gatvės linija. Paguldau ant suolo geltoną palaidinę, atsisegu liemenėlę, né mirksnio nesumiastydama nusiuimi ir numetu šalia. Išsiimu kruopščiai sulankstyta suknutę, kresteliu, tarsi norėdama išiti kinti, ar nesusiglamžė.

– Aš meluoju, visada meluoju – apsivelku ir pa-sitausau, kad lygiai priglustų prie kūno.

– Gražu, kaip ir tavo baimė būti atstumta.

Priešais išniręs vyras išblukusiais drabužiais, ne-išsimenamais veido bruozais tvirta ranga apkabina mane per liemenę.

– Mes jau buvom susitikę, – linkteliu galvą.

– Juk sakiau, – geltonų ir pilkų plunksnų gniutu-las nukrinta prie kojų.

Nustumiu mane aplėbusią ranką, vengdama dar kartą žvilgtelėti į veidą, pasiūmu nuo suolo rankinę ir, permetusi per petį, išeinu į stotelės, sugniaužusi kumštyje fleitą.

– Tu nesumokėjai, – paveja žodžiai.

– Ant suolo, – neatsigrėžiu pažiūrėti į paliktus drabužius ir triukšmingą zylų pulką, nardantį obels šakose.

Įsižiebia žibintai, toldami kelkraščiai, išmėto gatlonas dėmes, užgesina pasiklydusių Jonavab-

lių švieseles, išryškina zylų pulką, susispietuji ke-lo viduryje. Sustoju po ryškios šviesos kupolu, apsidairau aplinkui. Priešais mane – apleista auto-busų stotelė, atsirėmusi į aplūzusią obelį.

– Ar atpažisti save, žvelgdamas į mano veidą, užmaskuotą plytų sienos ir susipynusiu obels šakų?

– Jūs man sakot?

– Ateitis – tai plunksna, pamerktą į kraują lašą, nepaliékanti negrabaus potėpio.

– Gaudai nepaklusnias mano mintis plikomis rankomis ir tramdai, paguldės ant menčių, – šyp-teliu.

– Baltų dėmių ir juodų skylių santykis išlaikys pusiausvyrą.

Stypsau, nedrįsdamas nusisukti ir eiti savo ke-liu. Žodžiai, atklydę iš priebandoje skendinčios stotelės, verčia stipriau sugniaužti delne raktus, bet sugrubę pirstai virpteli, ir išslydės ryšulys barskė-damas nukrinta.

– Nežinau, kelintą kartą einu šia gatve, bet ne-randu skersgatvio, vedančio į mano namus, – ne-suprantu, kodėl teisino.

– Susijaukė nusistovėjusi tvarka, – iš prietemos išnyra siluetas.

Vyras pridengia ranka burną, nugara atsiremia į sieną ir gūžtelį pečiaiš, pajutęs aštrias aptrupėju-sias plytų briaunas.

– Ši stotelė – zylų, nereikalingų daiktų ir pa-mestų žodžių priebebė, – bandau įžiūrėti, kas dar slypi Jos viduje.

– Ši stotelė – zylų, nereikalingų daiktų ir pa-mestų žodžių priebebė, – bandau įžiūrėti, kas dar slypi Jos viduje.

Krebždesys už nugaros priverčia atsigrežti. Ke-lio viduryje ant balto ašinės linijos į vorelę ri-kiuoja zylės, lyg nupaišyti geltoni taškai klu-niai suglaudžia sparnus, kraipo galveles.

– Gražu, tarsi elementarios dalelės, neatsakin-gai pastumtos pirstus, sukuria negirdėtą istoriją, – pakelui nuo žemės raktų ryšulį.

Lėtai, pirstais čiuopdamas kiekvieną raktą, pri-simenu saugiai užrakintas duris, nuo svetimų akių kruopščiai slepiantias į albumą suklijotas istorijas. Išblukusios fotografijos išmoktos atmintinai. Susijungusios linijos – lyg rievės smegenų žievė-je, sniege paliktu pėdsakų zigzagai, purvinų batų žymės nulytam šaligatvyje, vėjų supūstų lapų šus-nys, spalvotų plunksnų likučiai ir vos įžiūrimas gremždiškas šio pasaulio atspaudas, patvirtinan-tis, kaip viskas uždaroj erdvėj tarpusavyje susiję.

– Manai, kad viskas paprasta, – mano žodžiai susigeria į plytų sienas.

– Tai tik versija, viena iš daugelio, – priartėjęs vyras mirkeli akimi.

Išgąsdintos zylės pakyla į orą, tartum aklos bla-kosi žibintų šviesoje, kol, suradusios angą į stote-lę, pradingsta tamsoje.

Ryškios automobilio šviesos apgaubia lauky-me su susigūžusia pakelės stotele. Išryškina per vi-są kelią išsiųsus obelis šešėli ir nepažiūstamojo vei-dą, matytą pageltusioje nuotraukoje, kabancioje virš mano lovos.

– Štai raktai, – atgniaužiu kumštį ir ištisieju prie-sais stovinčiam vyru.

Vėsūs pirstai paliečia mano delnā. Skambtelėj raktai pradingsta jo marškinį kišenėje. Cypdamos prasiveria sustojusio autobuso durys, vyras išoka į jį. Prisišlieja prie lango stiklo:

– Užsirašyk atminty aštria plunksna – zylemis turi tiketi.

Aklinai užvertas dangaus dangtis sudužo. Styp-sau šalia stotelės, apsviestas blėstančiu žibintų. Ant skeldinčio betono straksi zylės, velka sudrėkusius sparnus, purto sluoksniais prie plunksnų prilipi-sias dulkes.

10 Kūryba

Gediminas JANKUS

Moralinio nuopuolio istorija

Rašytojas ir žurnalistas Juozas Kundrotas, ne nulstantis talentingas darbuočius, jau seniau, o ypač pastaraisiais metais parašės ir išleidės daug įdomių knygų, kuriose labiau vyraudavo mūsų tautos šviesuolių biografinių motyvų, dokumentika pagrįsti apmąstymai bei aukšto lygio eseistinė stilistika, dar kartą nustebino ir privertė grįžti prie perskaitytų puslapių.

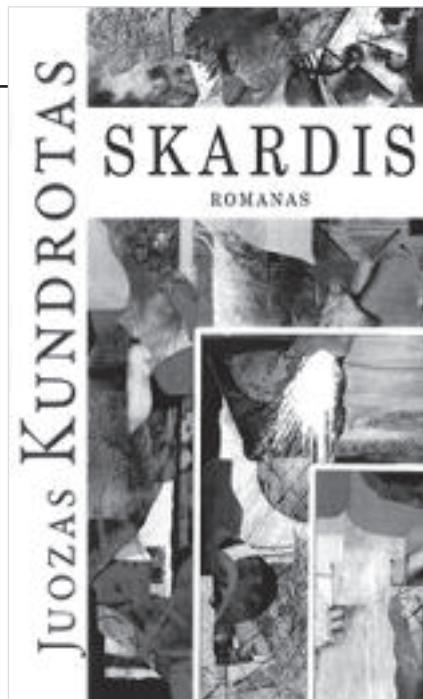
Turiu galvoje naujausią J. Kundroto romaną „Skardis“*, kuris yra akivaizdus autoriaus kūrybinis laimėjimas ir itin rimta paraiška margoje ūsiuolainės lietuviškosios prozos panoramaže. Paraiška užimti aukštą vietą tarp išgarsintų nūdienos autorių. Be abejijo, J. Kundrotas nesunkiai aplenkė daugelį prozos epigonų, bandančių rašyti neva aktualiomis, pilietiškomis temomis, o iš tiesų propaguojuantiems melą ir veidmainystę, aplenkė ir savo talentu bei stilistika raudonuoti privertė beprasmiškų banalybių – žodinių kratinių sudarinėtojus.

Mano manymu, pagrindinė romano „Skardis“ problematika – moralinės atsakomybės, padorumo, piliečinės savimonės klausimai. Silpna etinė pozicija, svyravimai, bailumas, prisitaikėliškumas – šit temos, kuriuos jaudina ir kelia autorui nerimą. Pats būdamas žurnalistas, visada laikėsi aukštų profesinių ir moralinių reikalavimų, gerai žino ir kitą, negražiąją kai kurių plunksnos brolių laikyseną bei elgesį, kai lengva ranka vykdomi užsakymai, tarnaujama mamonai ir ižūliems darbdaviams, kurpiant paskvilius, rengiant juodinčias laidas ir be skrupulų smežiant iškilesnius šviesuolius, moralinius autoritetus, vieniaip ar kitaip trukdančius menkystoms ropštis i valdžios olimpus.

Vienas pagrindinių kūrinio personažų – televizijos žurnalistas Gintas Gerulevičius, aktualios ir aštrios televizijos laidos „Skardis“ vedėjas, kūrės atvirus, pirmųjų nepriklausomybės ir laisvės metų atneštos skaudžios istorinės tiesos, sovietinės cenzūros ir ideologijos draustos tematikos reportažus, pokalbius ir diskusijas. Gintas, buvęs sovietinio „ideologinio fronto“ – sajunginio komjaunuoliško oficiozo – darbuotojas, kurpės rašinius pagal panašaus kirpimo (ir reikalavimų) klišes, jau tada, bendraudamas su paprasčiais žmonėmis, savo reportažų herojais, bando išigiliinti, perprasti jų psichologiją, atskleisti ne parades, sistemai parankias jų savybes, o rasti bendražmogiškų bruožų.

Savaime suprantama, kad prasidejus Lietuvos Atgimimui, paskelbus Nepriklausomybę, vadujantys iš ideologinių ir cenzūros varžtų tokie gabūs žurnalistai kaip Gintas visa galva pasinėrė į pilietinės, taučinės, istorinės tematikos vandenis...

Rašytojas J. Kundrotas meistriškai vaizduoja Ginto polkius, svajas, psychologiskai motyvuotai narstojo vidinę kaitą, nuosirdži siekį kuo išsamiau ir atviriau visu balsu kalbėti apie dešimtmeciai nutylėtas skaudžias temas ar suluošintus likimus. Įtikinamai atskleidžiama darbo televizijoje specifika, kolegų charakteristikos. Apskritai Ginto Gerulevičiaus personažas tampa apibendrinančiu ir specifiniu reiškiniu mūsų lietuviškoje padangeje. Autorius šiam prieš-

taringam charakteriui sugebėjo rasti daugybę skirtinį bruožų ir ypatybių, pavaizdavo ji nevienupusiškai. Anaipolt. Manau, tai ir yra didelis romano laimėjimas – pagrindinio herojaus keliai, pradžioje kupini šviesos, polėkio ir kilnių užmoju, pamažu kreivėja, siaurėja, tampa klystkeliais, kuriuose vis blyškiau spengsi moralinės nuostatos, išigali sutemos, ir herojus beklaidžiodamas galutinai pasiklysta... Tie personažo dvasios sutemų brūzgynai autorius pavaizduoti išmoningai, išvengiant sauso moralizavimo, diagnostikos ir kantoriaus pozos. Gintą apninkantis ir ramybės neduodantis minčių bei jausmų srautas kaitalioja su šviesiais vaikystės prisiminimais, giliais jötėvų paveikslais, gamtos vaizdais. Derėtų paminėti ir autoriaus samoningai brėžiamas sasajas su tėviškės gamta – kai kurie romano herojai ypač jautrūs gimtinės peizažo pokyčiams. Ir tasai bruožas tampa talpiu simboliu. Jautriųjų ir pažeidžiamųjų simboliu.

Tokiu gamtos ir dvasinės darnos pajautimu pasižyimi ir kita romano herojė – Ginto žmona Gintė. Būtent ji tampa sutrikusio žurnalisto sąžine, gyvu priekaištu, moralinė teisėja. Autorius Gintės charakteriui nepagailėjo išmonės ir gyvumo. Itin retai mūsų romanistai sugebė ar nori pavaizduoti tokią tvirtą, vidinės moralinės stiprybės ir atjautos, aukštų idealų svaiginamą veikėją. J. Kundrotas pateikė vieną gražiausių mūsų literatūroje moters idealistės paveikslą. Gintė, talentinga aktorė ir poezijos skaitovė, jautri bet kokiai veidmainystei ir melui, nepaisydamas meilės vyru, ryžtingai ir kategoriskai pasmerkia jo nelemtą žingsnį – didžiuli triukšmą sukėlusią televizijos laidą...

Gintė – ne tik viena įsimintiniausią idealistę. Jos portretas – tai ir aktorių meno išaukštinimas. Rašytojas rado daug gražaus teatro gyvenime, tame nesibaigiančiamie personažų ir realybės susirkirtime, tame jėgas atimanciamie repeticijų ir ieškojimų verpete, kančiančių ir varginančių valandų, laukiant premjeros, sėdėjimų... Atrodo, Gintei neegzistuoja jokios intrigos ir konfliktai, nėra *samodurų* režisierių savivalės ir absurdų reikalavimų... Ne vieną idealistą aktorių ar aktorę tokie *samodurai*, tik save matantys mane ir scenoje, yra sužlugdė. Ką gi, autorius, ko gero, samoningai nenorėjo dar vienos herojės nardinti į veidmainystės ir vulgarumo liūnā, tad ir jos paveikslas, ir aplinka tampa idealizmo terpe. Idealistų teatras... Kaip atsvara melui ir apgaulei, išišaknijusiai kitose srityse, ypač televizijoje ir žurnalistikoje.

Čia J. Kundrotas tampa negailestingas ir sarkastiškas. Televizijos „tūzai“ – Rautys ir Žalėnas, Ginto vadovai, vaizduojami ironiškai, jų metodai ir požiūris į padorumą, tiesą ir moralę – atsainus ir niekinamas, viską lemia aukštesniųjų vadukų nurodymai, konjunktūra ir politiniai vėjai. Tokios televizinės „vėjarodės“ – be jokių sąžinės priekaištu, jos visada suras pateisinimų savo niekšybei ir smeižtų srautui pridengti. Rauscio ir Žaléno paveikslai – tipiškų televizinių ir žurnalistinių cinikų, besistengiančių bet kokia kaina išsilaikeyti postuose ir atliktí bet kokį užsakymą. Romane ir jų kalba, ir bendravimas – skurdūs.

Menkystų ir liokajų mentalitetas pasireiškia kalbant neva mišlingomis frazėmis, vis užsimenant apie kažkokius aukštus asmenis, ryšius ir parodytą neapsako mai dideli pasitikėjimą...

Tokių liokajų gretas papildo ir dar du „visuomenės veikėjai“ – Artūras Tolvaisa ir Steponas Gudonis. Tik jie yra dar pavojingesni tipai, nes, be aklo užsakymų vykdymo, ir patys sugebė griebtis provokacijų bei šantažo. Intelektualai, savo gabumus naudojantys asmeninėms sąskaitoms suvesti, save išaukštinti... Autorius sugebėjo itin taikliai ir tiksliai užčiuopti šių mūsų visuomenės piktasių, keliamą moralinį pavojų. Juk bet kuris jų kelyje pasipainiojęs ir kėslams trukdantis veikėjas gali būti apipiltas užsakomojo purvo ir šmeižtų lavina, suniekintas, pažemintas ir išjuoktas.

Būtent toji šmeižto bei apkalbų sistema ir aprašoma J. Kundroto romane, tampa vienau svarbiausią motyvą. Jau minėtas gabaus žurnalisto Ginto moralinis nuopuolis pasireiškia tokios televizinės laidos organizavimu, vedimu, apkaltinant ir pasmerkiant tautos šviesulį, garsų poetą, dar sovietmečiu kalbėjusį apie Lietuvą, jos istoriją, aukštinusį jos praeitį ir posmais, ir poetinėmis dramomis – Liudą Staugaitį... Taigi „Skardžiu“, vienai populiariausią televizijos laidų, ir jos vedėjui Gintui patikima svarbi misija – neva demaskuoti sovietinio saugumo užsakymu L. Staugaičio dar jaunystėje parašytą romaną... Iš tiesų toji misija, padendant Tolvaisių ir Gudoniui, yra visai kita. Tikslas vienintelis – apšmeižiant garsųjį poetą, tautos autoritetą, bandyti jį pašalinti iš bet kokių politinių varžybų. Juk kas prieš jį tik nūnai iškile statytinių ir politinių pastumdėliai? Vien tuščias garsas. Baimė ir nepakanta moraliniams autoritetui skatina imtis niekšybės ir šmeižto.

Gintas Gerulevičius, ikalbėtas ir spaudžiamas savo vadukų, ne tik neįsigilina į metamų kaltinimų absurdum, nesusimasto apie tikrąsias tokios temos priežastis. Garbė ir tuštybė taip susuko galvelę, kad mūsų herojus lengvai tampa liokaju parankiniu...

Šiuo atveju žurnalistika – kaip puošni livréja, tačiau verta atkrepti dėmesį, kad ją dėvi liokajus...

Mūsų herojus, pasipuikavęs nauja laida, niekaip nesuvokia visiškai priešingos ir žiūrovų, ir poeto gerbjėjų reakcijos. Didžiuolė dalis piktinasi, smerkia, supranta, kad tai yra ižūlus išsišokėlių šmeižtas. Autorius daug vienos skiria herojus apmąstymams, prisiminimams. Ateina skaudus metas įvertinti savo darbus. J. Kundrotas tą savianalize, peraugančią į savigrąžą, perteikia labai motyvuotai, saikingai, be patetikos ir nelaukia „praregėjimo“.

Čia pasirodo paprastumu ir išmintimi žavintis pats Poetas – Liudas Staugaitis, pas kurį galu gale vis dėlto išdrįsta apsilankytį Gintas. Gal labiau žmonos ir kai kurių kolegų paklauses, gal ne vidinio balso genamas, ir tasai apsilankymas tik dar kartą atskleidžia jo vidinę tuštumą ir menkumą. Kadangi šalia parodomos dvasinės ir moralinės autoritetas, iškili asmenybė, nejučia lygini abu... Autorius meistriškai perteikė trūkinėjantį Ginto minčių mintelių srautą, bereikšmius žodžius, dvasios liguistumą.

J. Kundroto sukurta moralinio nuopuolio istorija aktuali ir nūdieniška. Tai atviras, drąsus ir pilietiškas kūrinys apie atsakomybę, garbingumą, padorumą. Tai gėdos ženklas parsiduodantiems žurnalistiniams liokajams ir užsakovams, jų rankomis susidorojantiems su garbingais ir dorais žmonėmis.

Kai kas gali ižvelgti sasajų su konkreciai asmenimis ir televizijos laidomis (pavyzdžiu, „Krantu“ ir jo gėdinga istorija su mūsų didžiuoju Justinu Marcinkevičiumi), tačiau J. Kundrotas savo žodyje užtikrina, kad „papasakota istorija – tai gryniausias autorius išsigalvojimas, tik fantazijos vaisius...“ Kad ir kaip būtų, tai itin pamokanti, skaudi istorija ir galų gale – tegu atpažista save romane „ne vienas kai kas...“ Ypač žurnalistikos liokajai ir jų parankiniai.

Ši rašytojo romaną lyginčiu su V. Mykolaičio-Putino „Krize“ (1937 m.). Savo nerimastinga gaida, nuogastavimui dėl moralinių vertybų, idealų ir idealizmo išaukštiniimu jis prilygsta mūsų klasiko veikaliui.

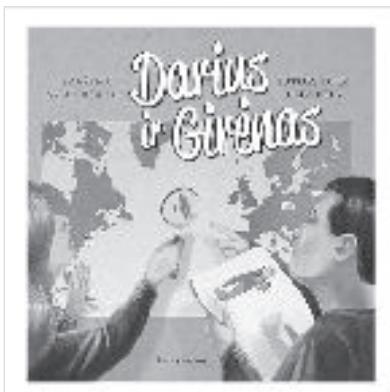
* Juozas Kundrotas, *Skardis*. – Kaunas: „Naujasis lankas“, 2013.

Mažoji etažė

Gražina Sviderskytė „Darius ir Girėnas. Istorija ir legenda“. – Vilnius: „Baltos lankos“, 2013.

Labai keistas atvejis. Nežinau, kiek kartų yra buvę, kad koks mokslininkas imtu rimtai analizuoti tam tikrą temą, kelerius metus praleist užsienio šalių archyvuose, o tada savo tyrinėjimų medžiagą pateikšt kaip knygą vairams. Na taip, pageidautina protingiems ir smalsiems, bet vis dėlto. Gali būti, kad savo atradimus G. Sviderskytė vėliau išskleis ir įprastu formatu – istorinės dokumentikos filme ar istorinėje monografijoje, tačiau, kol darbas tik išpusėjo, ji apie tai kalbasi su mažais berniukais ir mergaitėmis. Viename interviu autorė prisipažino, kad jos aštuonmetis sūnus kuo puikiausiai išmano aeronautikos istoriją ir geriau už ją pačią skiria lektuvų modelius, tai kas dar galėtų trukdyti rimtam pokalbiui su tokiais greit užaugusiaisiai mažyliais?

Ir dar siiek tiek konteksto. G. Sviderskytė iki „Darius ir Girėno“ yra išleidusi dvi istorines knygas. „Uragano kapitone“ (2004 m.) pasakojama apie tarpučio Lietuvos karų aviacijos karininką Romualdą Marcinką, o kartu su Arvydu Anušausku parašyta knyga „XX amžiaus slaptieji archyvai. Dvylikos istorijos detektyvų“ (2008 m.) mena istorines misles. Čia ir yra svarbiausias dalykas – mena, bet atsakymų nepateikia, nes tikriausiai jų ir nežino. Štai kaip i tokius autorių slapukavimus reagavo recenzentė Jovita Sandaitė: „Nesitikėjau, kad knyga taip ir nepateiks nė vienos versijos kaip galutinės ar tikrosios. Ieškant knygos rašymui reikalingų dokumentų autorių aplankytų vietų gausa stebina. Kelionė į Vašingtoną ar Kaliforniją dėl kelių dienų praleidimo archyvuose? Solidu. Tačiau netgi tada autoriai savo nuomonės nelaiko galutine? Istorijos detektyvų dalyviai paliekami teisti pačiam skaitoju.“ (Bernardinai.lt: „XX amžiaus slaptieji ar-

chvai: dylikos istorijos detektyvų traukiny“). Štai taip. Idomiausia, kad ir naujosios knygos forma visiškai tokia pati. Gali būti, kad autorė kai kuriuos aštuonmečius laiko protingesnais už daugelį suaugusiu, bet net ir tokiam beribiam pasitikėjimui turėtų būti ribos. Taip, G. Sviderskytė žada parašyti antrają knygos dalį, kai tik paaikštės daugiau dalykų, o kol kas ugdo jaunuoj skaitoju vaizduotę ir intelektinius gebėjimus susidarant savo nuomonę, todėl nepateikia galutinių atsakymų. Argi ne tam kai kurie stagnatoriai mokytojai yra užtvėrę kelią į mokyklą iki šių dienų ir labiausiai mėgsta vaikus prifarsiruoti baiginių žinių?..

O dabar laikas taikyti labiau į centrą. Knygos žanras netiesiogiai, tačiau ivardytais pačiam pavadinime – „Darius ir Girėnas. Istorija ir legenda“. Laibai toli nuo to, ką dažniausiai skaito vaikai, net ir tie, kurie mėgsta enciklopedijas. Jokių nuotykių, stebuklų ir pasakų, jokių nusaldintų intonacijų pašilensk prie vaiko ir taršant jam plaukus – tik ramus ir rimtas pokalbis, tarsi kartu išėjus pasivaikščioti. „Išsivaizduok: vieną rytau nueini į mokyklą, o ten vietoj pamoką – samyšis“, – tai pirmasis sakinys, kuris pasako daugiau, nei galime tikėtis. Tai, kad knygos tekstas kreipiasi į vaiką, tarsi jis būtų vienintelis skaitoja ar klausyto, kad pasakojama istoriją mėginama pritraukti kuo arčiau jo kasdienio gyvenimo bei patirties, ir dar tai, kad pradedama iš labai toli – lyg apvertus žiūroną. Taip keiliuose pirmuojuose skyriuose mes gerokai paklaidžiome po XX a. pradžią, kupiną reikšmingų atradimų, visiškai pakeitusių pasaulį, susipažiame su to meto aviacijos pasiekimais: iš pradžių ilgos ir pavо-

jingos kelionės dirižabliais, vėliau pirmasis 12 sekundžių, tačiau toks svaigus skrydis lektuvu, kerpeliški Pirmojo pasaulinio karo siaubūnai, du lektuvai, kursavę iš Kauno į Palangą ir t. t. Kol pagaliau priartėjame prie rūtų šakelėmis ir ažuolų vainikais apipintos legendos, kuriai G. Sviderskytė peržvelgia mokslininkės žvilgsniu ir pasakoja kiek kitaip. Vai kai sužino, kodėl du garsieji lietuvių žemaičiai per Atlantą skrido iš kitos jo pusės, o i Lietuvą ketino atvykti tik pasisvečiuoti. Nors visada kalbame apie jau beveik Siamo dyvyniai virtusius lakūnus, knygoje jie pristatomi kaip visiškai skirtingos asmenybės. Pagaliau išsiaiškiname, kad kelionės tikslas buvo ne vien mažą Lietuvą garsinti, bet ir siekti viso pasaulio technikos pažangos: „Pagrindinis tikslas buvo nutiesti oro keliai tarp Jungtinės Amerikos Valstijų ir Europos valstybių didžiajų miestų. Taigi lakūnai ne šiaip strykčiojo nuo vieno žemyno pakraščio iki kito, kur papuolė, trumpiausiu keliu. Jie turėjo atrasti pačius geriausius maršrutus, kad jais norėtų skraidinti visi – greitai, patogiai ir saugiai.“

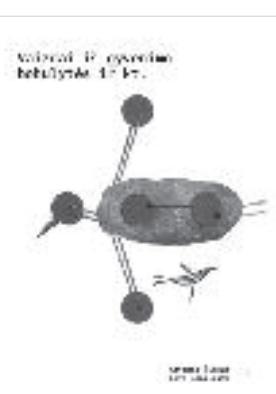
Apie meninę kalbą, stilium neverta ilgai kalbėti, nes santūrus, lakoniškas, bet labai intriguojančios faktų dėstymas tik keliose vietose leido prasibrauti autorės fantazijai, todėl išgirstame, kaip ir ką galėjo kalbėtis lakūnai ir lektuvų technikas Viktoras besiruošdamis skrydžiui; o vėliau jau – keistas raudonas nuolaužas radusios begrybajancios vokietės kaimietės. Gal tokie sufantazuoti vaizdai galėjo praversti atgaivinant ir lakūnų vaikystę, užuot klimpus į sudėtingas pavardžių ir gimimo datų peripetijas?.. Na, bet istorinės knygos vertė – tai ne beletristiniai užmojai. Todėl net neišsivaizduojate, kaip knieti papaskotis visokių įdomybų apie tai, kaip į lektuvą vos neįsispraudė drąsuolė moteris, kaip lakūnai išskrido nemiegoj ir lyg per eilines pratybas apsuktu rata, kaip juokingai galėjo būti pavadintas oranžinis lietuviybės simbolis, ir taip suaginti jums puse skaitymo malonumo. Na, gerai, to nedarysiu, nes dalį jo jau ir taip sugadino medinės dailininko Justino Ališausko iliustracijos. Tačiau jei norite, kad jūsų vaikas, paklaustas, kuo bus užaugęs, neatšakyti standartiniais „milijonierius“ ar „prezidentas“, pasiūlykite jam knygą „Darius ir Girėnas. Istorija ir legenda“. Juk lakūnų uniformos iki šiol pačios puošniausios. O suaugusieji gali laukti jiems skirtos knygos versijos – nepanašu, kad G. Sviderskytė pavargė.

Antanas Šimkus ir Ieva Babilaitė „Vaizdai iš gyvenimo bobulytės ir kt.“. – Vilnius: „Bernardinai“, 2012.

Dabar vėl kalbėsime apie didvyrius. Tikrai. Tik tai bus jau ne rekordų siekėjai, ne jų užmojai ir rizika, o paprasciausiai kasdienybės sergėtojai. Kartais nepelnytais nepastebimos bobulytės ir, manau, tik šiaip knygoje neminimi, tačiau aiškiai numanomi seneliai. Gal šiaisiai laikais seneliai vis rečiau pasiekia garbų amžių, todėl vaikai ir vaikaičiai lieka gyventi šalia senų moterelių, ilgesingais žvilgsniais juos kasryt palydinčiu pro langą.

Dailininkė I. Babilaitė pirmai kilo idėja kurti vaikams knygą apie senatvę. Pastebite džiuginančias tendencijas su vaikais kalbėtis rimtai ir apie tai, kas jiems lyg ir nepriklauso? Kam gi mažutėlius liūdinti senatvės vaizdais ir vargais, kam kamuoti lėtaeigiai senoliai? Jiems, tiesa, retokai šitai ir tenka, nes didžiosios šeimos struktūra pas mus reta kaip Raudonosios knygos žvėrys. Ir klasikinės bobulės su pasakomis lūpose bei mezgama kojine rankose jau beveik išnykusios. Atstumas tarp mažųjų ir senstančiųjų tokis didelis, kad tenka vėl susipažinti per knygas.

Taigi dailininkė „paprastė“ Antano Šimkaus parašyti eilėraščių apie bobulytę, o tada skaitė juos ir kūrė išpūdingas iliustracijas. Jos ir yra tikroji knygos stipribė, kuri tokia akivaizdži, kad net be apdovanojimų atspėjama (dailininkė paskirta premija už gražiausiai iliustruotą 2012 m. knygą). Tačiau ne grožis čia svarbus. Juodos ir raudonos spalvų grafika sukuria tokias

plačias erdes, jog atrodo, kad visa, kas skleidžia neaprépiamoje sapniškoje realybėje, kuria keistai besidėliojančius siužetus ir atveria galimybes dar ne vieną jų patiemis sukurti, iš to, kas nupieštas, sunarplioti. Gal todėl A. Šimkaus eilėrašciai atrodo tik kaip vienas iš galimų variantų.

I. Babilaitės iliustracijos turi dvi atskleistas, tačiau paslaptis. Mažas skylutes, kuriomis jungiasi verčiamis pulsiliai, nes pro jas matai viena, o atvertęs jau visai ką kita – taip objektai tampa dvejopii, o vaikai turi kur kaišioti pirštus ne patirdamai jokio pavojaus; ir dar pati svarbiausia raudona spalva, išsplėstanti iš visumos reikšmingiausius daiktus, išryškinanti juos ir paliekanti mus apmastyti.

Taip, visų pilki, mažučiai, linksmų ir visai neseinančių bobučių pulkelyje raudona suklele stovi tik bobulė Stasė. Ta pati, kuriai dar lemta tiek patirti, tiek daug nuveikti. Pirmiausia – išgelbėti medyje sėdinčią katiną. Na taip, rašytojas surinko visai neblogą moteriškos senatvės atributų rinkinį: katinus, serialus, mokesčius, pensijas ir paštą. Visus šiuos bobulytiskus terminus vaikai galbūt atsitiktinai nugalsta, nes juos senolės kasdien kartoja kaip mantras, tačiau ar to pakanka, kad suprastu... Stasės gyvenimas verčiasi kūliais kaip kokios paauglės, dieina iš dienos verda, lyg apie nuobodulį nebūtų niekad girdėta. Viskas jai tampa nuotykių ir pokstačių.

Kartais Stasė atrodo kasdienė mūsų bobutė, o kartais virsta lyg ir pasaku veikėja, kai, pavyzdžiu, laukia, kol varnai iš snapo iškrisi sūris, o tada grobia jį ir bėga valgyti vakarienei. Taip, tai tokis suliteraturintos bobulytės tipa, kuris galbūt toli nuo rytais troleibusuose sutinkamų, bet kartu – ir kviečiamas senatvę priimti kitaip, jaukintis ją kaip nepazintą, vis labiau keistėjantį daiktą. Net ir liūdinti bobulė eilėraštyje „Bobulytei viskas pabodo“ elgiasi lyg paauglė:

*Dar iš pamokų pabėgo,
Né neatsiprašius,
Kraipo galvą anūkėlis:
„Kas tau pasidare?“
O tai jau šiek tiek keista...*

Taip neįprastai kartais suskamba ir poezijos rimai. Klaidžioja, klypinėja, stabčioja, kaip tik jiems norisi. Kai kada skaitant iš tiesų pinasi liežuvis lyg senatvėje kojos. Bet gal kitaip rašytojui ir nebuvu galima? Jei jau kalbi apie mobiliuosius ir bendraklasius, serialus ir mokesčius, iki spindesio nublizginta ritmika atrodo kaip didžiausias priesas. Tačiau net tokia susiaučta poetinė kalba nesutrukdo parašyti paskutinio eilėraščio „Bobulyte laukia pavasario“, nuskambančio kaip nesumeluota ir nuoširdi lyrika. Čia taip nebanaliai bobulytė pasiekia dangaus aukštumas, nors bijo aukščio ir dar labiau ilgų kopėcių, anūkėlis savo mobiliu stebina čiurlio giesmėmis, jaukiai erzina ją filmuodamas, kad rytoj pralinksmintų klasės draugus, o bobulytė šiltai šiltai šypsosi. Absoliuti pilnatvė, nes šypsenoje slepiasi meilė.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

12 Vilniaus langas

Nuolatiname „tarp“ plevenantys Ramunės Brundzaityės drugiai

Ramunė atsargiai brenda per rudeninę lapiją, lyg už kampo tykotų gotų skeletai, nešasi talismanišką televizorių, nes, sako, tikro neturi. Spustelėjus mygtuką, ekranas émė suktis kaip ruletė su *Walt&Dysney* personažais – sukos, kol iškrito melancholiškų akių asiliukas, mylimiausias iš galimų parinktių Ramunės personažas. Jis niekada nesulaukia gimtadienio. „Atmink – gyvenimas tai tik vaidinimas, / Ir visas šis pasaulis vien didelė scena, / Kurijo akimirkniu keicias paveikslai, / O mes tik aktoriai joje.“ Taip galėtų pasakyti asiliukas, bet iš tikrujų taip sako barokas, su savaja iš dulkės į dulkę išmintimi, su savaja deklaracija *memento mori*.

Pilkas ir liūtingas oras Bernardinų kapinėse – tobulos aplinkybės gotiškajai atmosferai skleistis.

„Dabar tik susiejau: pirmas mano rinkinio eilėraštis vadinas „Ties bernardinais“ (jis dedikuotas knygos viršelio autorei Olgai), o paauglystėje čia praleista daug laiko. Viena kapinių vieta mena vienus žmones, kita – kitus, taip pat aplinkybes, pokalbius. Čia jėjusi pasijutau kaip namie: neprivala šypsotis, džiaugtis dėl premijų – juk visa tai laikina. Būti kapinėse – gera, nėra pasaulio šurmuolio, iš kurio išstumta mirtis“, – santuriai šypsosi Jaunojo jotvingio premijos laureatė Ramunė Brundzaityė. Lankydamiesi kapinėse grįztam į poetės kūrybines ištakas, siekiančias gotiškas jaunystės tarpsnį, apie kuri turbūt neužsimenama Ramunės gyvenimo aprašyme, bet prasitariama ketvirtajame nesenai pasirodžiusios pirmosios poetės knygos viršelyje.

„Paauglystėje gotų subkultūra buvo bene populiariausia. Susidaro išpūdis, kad tereikėjo niūriai mastyti apie pasaulį ir lankytis kapinėse. Dabar tokia samprata kelia šypseną, tačiau būtent išgyvendama niūrią gotišką paauglystę susidomėjau poezija. Skaiciu liūdną ir dvasingą Vytautą Mačerną. Rašyti pradėjau vaikštiodama viena po Bernardinų kapines, jaučiausi nesuprasta, neišklausyta, neturejau su kuo pasidalysi išgyvenimais. Be abejo, gotų subkultūrai būdingos barokiškos nuotaikos, o baroku labiau susidomėjau studijuodama universitetą, skaitydama tekstu. Gotai prisijaukina mirties neišvengiamybę“, – paskoja eilėraščių rinkinio „Drugys, mano drauge“ autorė. Lyg tarp kitko vėliau Ramunė ištaria: drungelai – mirties ženkmai.

Buvimas tarp

Klasicistinio stiliaus Bernardinų kapinės įkurtos 1810 m., kai miesto taryba Vilniaus Bernardinų vienuolyne Šv. Martyno vokiečių Romos katalikų kongregacijai čia paskyrė 1 margo 103 rykštę (2,6 ha) sklypą kapinėms. Dabar šis plotas užima kapinių vietą, esančią nuo pagrindinių vartų iki kolumbariumų. Bernardinų kapinėse ilsisi menininkai, mokslo žmonės.

„Vasarą Sicilioje lankémės vienuolių katakom-

bose, o juose tiesiog gaudžia *memento mori* pajauta. Vienose koplytėlėse kabot vienuolių, kituose – nekaltujų merginų, trečiuose – kareivių kūnai. Kaip rašo Kristina Sabaliauskaitė, išėjus iš jų norisi ragauti sicilietiškų saldumynų ir džiaugtis gyvenimu. Man taip pat išėjus iš Bernardinų kapinių norėtusi pasimégauti saldumynais ir švēsti gyvenimą“, – prisimena Ramunė, kurios gyvenime italų kalba ir kultūra atsirado atsiskritinai. „Svarčiau pasirinkti su ispanų kalba susijusias studijas, tačiau kaip tik tais metais buvo organizuojamas priėmimas į lietuvių filologijos-italų kalbos kursą. Per ketverius studijų metus Italija man tapo antraisiais namais“, – gotiškajam rudeniniui merkiant kapines, biografijos brūksnį bréžia Ramunė.

Renesanso laikotarpiu aukštajā laikyta italų kultūra suklesėjo XVI a. Lietuvos valdovų dvare. Prieš atsidurdami Ramunės kūrybines ištakas liudijančiose kapinėse, leidomės į Valdovų (*sic!*) rūmų pozemius.

„Mes dažnai atsiduriame tarpinėse būsenose. Udinė man suteikė galimybę pasižiūrėti į Vilnių iš šalies. Joje gyvenant prisiminimai apie Vilnių iš kildavo tarsi sapnas, o grįžus – atvirkščiai: atminimyje kaip filmas sukasi Udinė. Dažnai atsiduriu tarp aukštosios kultūros ir subkultūrų, ribinių būsenų ir dievoeškos. Kita vertus, viskas yra susiję“, – savo biografiją apibendrina poetė. Nuo gotiško rudesio vingrybių mus slepia menininkų amžinojo poilsio žemėje rymantys statiniai.

Poetė tardoma toliau.

Rašyti taip, kaip rašosi

Pirmai knyga, pažymėta PK ženklu, kai kam gali sudaryti prielaidą kalbėti apie ją kaip apie autoriaus kūrybinio kelio pradžią, o ne sau pakankamą literatūrą. Vertintojai rašys: tai pirmoji knyga, pažiūrésime, kas bus antrojoje... R. B.: „Tai iprasatos klišės – pirmoji, antroji knyga. Aš ir pati taip rašau. Buvo netikėta gauti premiją už pirmąją knygą – daug kas ją vertina kaip stiprią.“ Ramunė sakė, kad Jaunojo jotvingio premija įpareigoja. „Tai labai vargina, sudaroma papildomų lūkesčių. Vie na vertus, smagu gauti premiją, kita vertus, dabar norisi atitolt nuo visko ir nieko nerašyti.“

Atsakydamas į A. Jakučiūno laudaciją, kurioje apdainuojama, kaip R. Brundzaityė nerūpi jokiems visatoje vykstantiems didingiems reiškiniams ir net knygos redaktoriui Aidui Marčėnui, menkosios eseistikos autorius per Ramunės knygos pristatymą Rašytojų klube paskelbė, kad R. Brundzaityė (jos poezija – *aut. past.*) jam rūpi. Kiek poetei rūpi redaktoriaus institucija? A. Marčėnas – griežtas treneris? R. B.: „Man labiau Marčėnas rūpi ne kaip redaktoriaus institucija, o kaip autorius. Labai keista, kai tik iš knygų pažiūstamas žmogus tampa tavo kūrybos vertintoju, pašnekovu. Pataisyta vos keiliose vietose, bet tiksliai. Ne su viskuo sutikau, teko pasiginčyti. A. Marčėno palaikymas buvo ir

tebéra man labai svarbus: kartais pačiai atrodo, kad esu susireikšminusi, ta poezija reikalinga tik man pačiai.“

Visgi redaktorius per knygos pristatymą pripažino, kad tam tikrų netikslumų buvo palikta: neturėjo likti taškų eilėraščių antraštėse apie peiliukus. Stebėtinas neprofesionalumas! R. B.: „Gavusi maketą norėjau kuo greičiau paleisti tekstus skristi, kad jie manęs nebeslėgtų.“

Dar vienas klaustukas: iš penkių skyrių tik vienas turi pavadinimą („Udinės giesmės“). Gal buvo ketinimų visą rinkinį taip pavadinti? Arba skelti knygą į dvi dalis: „Vilniaus sapnai“, „Udinės giesmės“. R. B.: „Verti dėmesio pasiūlymai. Gyvendama Udinėje rašau tinklaraštį „Udinės giesmės“. Kartais pasvarstau, kad iš to susidėliotų eseistikos rinkinys. Tai kelionių išpūdziai, per kuriuos reflektuoju save ir pasaulį, bütį ir buitį. Sudaryti eilėraščių rinkinį kaip vientisa teksta buvo labai sudėtinga, nes rašyta skirtingais gyvenimo laikotarpiais. Udinės giesmės – konceptualus, vientisas skyrius, rašytas prieš išvažiuojant ir gržus.“

Per knygos pristatymą buvo dar kartą nuogaštauta dėl neišnaudotų italistės Ramunės vertėjos galimybų. Teigiamo, kad neišversti ištisi italų poezijos aruodai. R. B.: „Kadangi visi taip verčia, tai teks versti. Teisūs tie, kurie teigia, kad italų poezijos yra mažai išversta. U. Sadą tikrai versiu, iš jo kūrybos rašau magistro darbą. Dar norėčiau pabandyti versti *arieplandos poetus*. Beje, jie labai gotiški ir tinka prie Bernardinų kapinių“.

A. Marčėnas Ramunės poeziją struktūros požiūriu prilygina *punk* muzikai, o kitos PK konkurso laimėtojos D. Kuzminsaitės tekstai, sukurti tvarkinga silabatonine eilėdara, redaktoriui primena *disco*. Ramunė ignoruoja tradicijas ir nerašo hegazmetrų, pastebiu aš. R. B.: „Man A. Marčėnas sakė, kad pabandyčiau versti tuos italų poetus, kurie raše rimuotai, silabatonika. Niekada samoningai nesvarstau, kokią eilėdarą pasirenku. Man *rašosi* taip, kaip *rašosi*“.

Ramunės poezijoje minimos Sapfo kūriniai buvo įvairių metrinų formų, bet populiarusia yra jos pačios sukurta metrinė forma – sapfinė strofa. Šia forma vėliau rašė Horacijus. R. metrinė forma galėtų būti pavadinta Brundzaityės strofa. R. B.: „Mano metrika néra kuo kuo nors ypatinga. Brundzaityė turbūt nerūpi nei metrams, nei sapfinėms strofoms, nei Horacijui.“

Ramunės tekstams būdingi žaidimai fonetiniais sąskambiais. *Būtis* ir *buitis*, *drugys* ir *draugas*, *saulėgrąža* ir *grąža*, Vilniaus puolimas – nuopuolis. Turbūt tai aliteracijos, gal net inversijos (nevyskiai šmaikštai – *aut. past.*). R. B.: „Iš fonetinių sąskambinių atsiranda poezija, kai pastebi sasajas, gimusia naujų reikšmių.“

M. Atwood, A. Pasternakas ir Sidabro amžius, S. Geda, N. Miliauskaitė (M. Baranaitės ižvalgos) ir gal net R. Gavelis – jau paminėtos ar galbūt minėtinios šalia Ramunės pavardės. Ar filologė Brundzaityė

leistų skaityti savo knygą nesusipažinusiesiems su minėtais autoriais? Ar knyga užtektinai atsiveria ne pažinus kultūrinio konteksto? **R. B.:** „Leistų. Knyga turėtų atskleisti ir neskaičiuosius minėtų autorių. Jie profesionalūs ir man labai imponuoja. Smagu, jei atrandama sasajų su tradicija, tačiau mano poetinė kalba gana paprasta, kasdienė. „Beatos virtuvė“, sudarydama kalendorių, įdės mano ir Indrės Valantinaitės poezijos. Jei mus pasirinko, vadinasi, tekstai prieinami ir platesnei auditorijai.“

Dedikacijos ir epigrafai, anot Ramunės, liudija norą bendrauti. Jos poeziijoje palaikomas dialogas su nepažįstamaisiais, kitų epochų žmonėmis, vaizduotės subjektais. Susipina aukštoji kultūra ir viešoji erdvė. **R. B.:** „Tai normalu. Mūsų kultūros atstovai populiarą kultūrą dažnai atmata kaip žemesnę. Justi perdėta takoskyra. Manau, jos kaip turėtų priartėti viena prie kitos. Nė viena iš šių kultūrų savaime nėra nei prastesnė, nei žemesnė – jos savoje vietoje.“ Kiek kartų paminėtas Vilnius ir Udine? **R. B.:** „Neskaičiavau, bet būtų įdomu. Gali būti, kad kai kurie raktiniai žodžiai kartojasi per dažnai.“

Kaip bus skaitoma

Bene populiariausias literatūros skaitymo būdas – biografinis. Žurnalystai paprastai teiraujasi autorių: kiek čia esama tikrovės? Ar poetės neglumins, jei kas bandys išperti, apie kokius asmenis ji rašo, atskleisti asmeninio gyvenimo detales? Ar galima rašyti neautobiografiškai? **R. B.:** „Literatūra nėra gyvenimas, galų gale – ji išreikšta žodžiais. Ne viskas yra taip, kaip parašyta, juk variuoja detalėmis. Taip, eileraščiuose daug manęs, kai kas gali spėlioti, bet tai jau skaitytojų pasirinkimas. Suprantu, žmonėms gali rūpėti, kaip buvo iš tikruju, smagu, kad jie turės kuo užsiimti.“

Eileraštyje „Dialogas su asmeniniu Zigmundu“ variuoja psichoanalizės tema. Dalis literatūros

vertintojų ir kitų skaitytojų šią knygą perskaitys analizuodami autorės „pasāmonines iškrovos“ – taip pat populiarus analizės būdas. **R. B.:** „Nemanau, kad psichoanalizė – pats tinkamiausias būdas interpretuoti literatūrą, nes ji kalba apie autoriaus psychologiją ir yra šio mokslo dalis. Manau, būtent psichologijos mokslas galėtų pasitelkti literatūrą (ir pasitelkia) kaip būdą kalbėti apie žmogaus sąmonę / pasāmonę. Bet literatūra kartu yra ir daug daugiau, jis sprendžia egzistencinius klausimus, i kuriuos psichologija neatsako.“

Tęsiant psichologinius pamąstymus: menas gimsta iš kancios, o rašymas veikia kaip terapija? **R. B.:** „Labai supaprastintai kalbant – taip.“

Moterys ir miestai

Kalbėdama apie O. Dedovos sukurtą knygos viršeli, Ramunė sutinka, kad iliustracijos savoka vaizdo ir žodžio santykui nusakyti būtų netaikli. **R. B.:** „Šiuo atveju viršelis suteikia papildomą reikšmių, netgi apibendrina, nes visi eileraščiai sugula po juo. Olga puikiai pažista mane ir mano tekstu. Esu labai patenkinta viršeliu, manau, jis išties papildo knygą. Sunku lyginti skirtingas kalbas – vaizdą ir žodinį tekstą, bet mudviejų idėjos, manau, panašios.“

Ramunės poeziijoje ryški moters-subjekto linija, tačiau i femininines nuostatas autorė, sako, netaikiusi. **R. B.:** „Man svarbi moters būtis ir buitis, moteriškos patirtys, o feministinės idėjos – artimos. Ko gero, jos susijusios su mano poezija, bet nesinori uždėti menui ideologinių ivardijimų. Vieinas draugas, komentuodamas poezijos skirstymą i vyrišką ir moterišką, pasakė: „Poezija yra arba jos nėra.“ Šalia N. Miliauskaitės Ramunei buvo svarbi ir „miesto“ poezių rašiusi J. Vaičiūnaitė. **R. B.:** „Apie N. Miliauskaitę rašiau bakalauro darbą. J. Vaičiūnaitės tekstai buvo svarbūs mokykloje ir iki šiol artimi, parašytieji miesto tematika. Aš bijau lauki-

nės gamtos, pabuvusi ilgesnį laiką joje patiriu egzistencinį nerimą – gamtos užtenka ir mieste, kapi nėse. Turbūt panašiai buvo ir J. Vaičiūnaitė – jos gamtišumas atskleidžia per miesto detales.“ Baltoji vaidilutė Ramunė turbūt nebūtų.

Bendardarbiaudama kultūrinėje spaudoje, rašydamas recenzijas bei apžvalgas ir kartu būdama potetė, Ramunė jaučiasi dviprasmiskai: „Skaitymas padeda, bet kalbėjimas apie literatūrą sukuria šizoidinę situaciją. Viena vertus, esi kūrybos vertinėja, kita vertus – autorė, poetė...“

Vietoj išvadų

R. Brundzaite ėmė ir parūpo visiems didingiesiems visatos reiškiniams (dangaus žvaigždėms, juodosioms skylėms, po visatą šmirinėjantiems ufonautams ir net lietuvių literatūrai).

Ramunės poeziija yra *eko poeziija*, ją nagrinės ekokritikai (kol kas dar nežinia, ar yra sukurta metodologija) dėl glicintų ir kitų gamtiškųjų ištatumų.

Ramunė nemanė, kad jos knyga pakeis jūsų gyvenimą, bet buityje turėtų praversti.

Poetė nebesidomi šaldytuvais, jai aktualesnės granulinės italų gamybos krosnelės.

Ekstra klausimas: „Esi viena skandalizingiausiu Lietuvos poečių (dalyvavai visuomenės dėmesio sulaukusime feministiniame performanse). Dabar telieka pakeisti šukuoseną, aprangos stilij, sudalyvauti atitinkamoje fotosesijoje, ir gyvenimo būdo žurnalai rašys: „R. Brundzaite vėl šokiravo skaitojus ir fotoobjektvui tarė TAIP!“ Beje, kadaisė kultūros žurnelas „Nemunas“ garsėjo meniniais aktais... Sutiktum publikuoti aktus (šalia jų galėtų būti pateikiami tavo tekstai)?“

Atsakymas: „Pagalvočiau...“ (pašnekovė juokiasi).

Kalbėjosi Ramūnas LIUTKEVIČIUS
Autorius nuotrauka

RAŠYTOJŲ KLUBAS

Donaldui Kajokui – Baltijos Asamblejės literatūros premija

Poetas ir prozininkas Donaldas Kajokas ivertintas garbinga 2013 m. Baltijos Asamblejės literatūros premija. Ji rašytojui skirta „už lyrinio kalbėjimo ir prozinio pasakojimo įtaigą, ryškią etinę poziciją, kūrybišką Vakaru ir Rytų tradicijų sintekę“.

Apdovanojimas – statulėlė, sertifikatas, pasirašytas Baltijos Asamblejės Prezidento ir viceprezidentų, bei piniginė premija – laureatui bus įteikti per specialią ceremoniją, kuri vyks lapkričio 28 d., ketvirtadienį, Rygoje (Dizaina Fabrika, Slokas g. 52).

Baltijos Asamblejės apdovanojimai už literatūros, meno ir mokslo laimėjimus įsteigti remiantis 1993 m. spalio 31 d. BA priimta rezoliucija, siekiant skatinti literatūros, me-

no ir mokslo plėtojimą Baltijos valstybėse, ivertinti ryškiausius laimėjimus šiose srityse ir skleisti juos kitose valstybėse.

Šia premija siekiama saugoti Baltijos regiono šalių nacionalinę tapatybę, skatinti Lietuvos, Estijos ir Latvijos tautų domėjimą Baltijos valstybėse vykstančiais procesais, stiprinti Baltijos valstybių bendradarbiavimą literatūros, meno ir mokslo srityse. Taip tikimasi Baltijos valstybėse kelti literatūros, meno ir mokslo lygi, propaguoti Baltijos tautų intelektines vertebes ir kalbas. Apdovanojimai teikiami Lietuvos, Estijos ir Latvijos parlamentinio bendradarbiavimo srityse, remiantis Jungtinį žiuri sprendimų.

Spalio 24 d., ketvirtadienį, 17 val. Pakruojo rajono viešojoje bibliotekoje rašytojai Violetai Šoblinskaitei Aleksai bus įteikta rašytojo Juozo Paukštelio literatūrine premija už novelių rinkinių „Tyriliukuoje viskas gerai“. Premijos įteikime dalyvaus LRS Kauno skyriaus pirmmininkas Vidmantas Kiaušas-Elmiškis, savaitraščio „Nemunas“ vyriausasis redaktorius, leidyklos „Kauko laiptai“ direktorius Viktoras Rudžianskas, rašytojas Gasparas Alekša.

24 d., ketvirtadienį, 16 val. Jonavo rajoно vaikų globos namuose (Mokyklos g. 6, Jonava) ir 18 val. Kėdainių vaikų globos namuose „Saulutė“ (Vydūno g. 6, Kėdainiai) – renginiai iš ciklo „Atverstos knygos puslapis“. Dalyvaus rašytoja, aktorė Kristina Guodytė, aktorius Vytautas Rašimas.

24 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – literatūrologė Viktorijos Daujotytė monografijos „Boruzė, rojant plentu: prigimtinės kultūros kasinėjimai Marcelijaus Martinaičio kūryboje“ pristatymas. Kartu su knygos autore dalyvauja knygos redaktorius Vainius Bakas ir literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

28 d., pirmadienį, 17.30 val. Rašytojų klube – Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatės, rašytojos Ramutės Skučaitės autorinis kūrybos vakaras, kuriamo bus pristatytos naujos knygos: „Tamsiai ir šviesiai matys“ ir „Ant ledo atsirado rožė“ ir atidaryta dailininkės Jūratės Račinskaitės iliustracijų paroda. Dalyvaus poetė Ramutė Skučaitė, dailininkė Jūratė Račinskaitė, literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė, literatūrologas dr. Vilius Gužauskas, redaktorė Nijolė Kvaraciejytė, dailėtyrininkė Nijolė Adomonytė. Vakaro vedėjas – literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

29 d., antradienė, 16 val. Antalieptės bibliotekoje (A. Zilėno g. 1, Antalieptė, Zarasų r.) – susitikimas su rašytoja Liudviku Jakimavičiumi ir Benediktu Januševičiumi.

30 d., trečadienė, 17.15 val. Vilniaus Šv. Kryžiaus bažnyčioje (S. Daukanto a. 1, Vilnius) – sv. Mišios už mirusius rašytojus. Šv. Mišias aukos kunigas Ričardas Doveika.

I renginius įėjimas nemokamas.

25 d., penktadienį, 16 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – parodos „Antroji kelionė“ aptarimas ir susitikimas su dailininku Alfonsu Vilpišausku.

29 d., antradienė, 17 val. naujai išleistos Vydūno knygos „Sveikata. Jaunumas. Grožė“ pristatymas. Renginyje bus aptarti dvasiniai sveikatos pagrindai bei papasakota apie Vydūno atminimo jamžinimą Detmolde, Vokietijoje. Dalyvaus Vydūno draugijos pirmininko pavaduotojas Tomas Stanikas, etnologas Aleksandras Žarskas. Knygą bus galima išsigyti.

30 d., trečadienė, 17 val. Nacionalinės premijos laureato, rašytojo Donaldo Kajoko knygos „Lapės gaudymas“ sutiktuvės. Kartu su knygos autoriumi dalyvauja rašytoja, muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė, aktorė Olita Dautartaitė, muziejininkas Edmundas Kazlauskas.

14 Tapatumo teritorijos

Neemijos Arbitblato pėdsakais Kaune

Arbit Blatas. Paryžius, 1939 m.

Dailininkas ir skulptorius Neemija Arbitblatas (vėliau persivadinęs Arbit Blatu) gimė 1908 m. lapkričio 19 d. Kaune. Ir šio fakto mums kol kas pakanka, kad atrastume kelius, kuriais šis talentingas žmogus vaikstinejo po mūsų miestą. Svarbu, kad jis čia gyveno ir mokėsi. Ir to pakanka, nes ši kartą nesiruošiame dėstyti jo biografijos chronologine tvarka, o kaip tik atvirkščiai – viską sumaišyti ir nutiesti kiek galima trumpesnį maršrutą artimiausiomis gatvėmis. Į tokią ekskurziją mus vedasi gidė Asia GUTERMANAITĖ ir mėgina sudėlioti svarbiausius dailininko gyvenimo akcentus, taip pamažu užpildant visus jo gyvenimo dėlionės langelius ir rekonstruojant tarpukario miesto kasdienybės istoriją. Todėl dabar kiek galite ryškiau išsivaizduokite miesto centrą ir dékite raudonus taškelius ten, kur vėliau eidami pro šalį prisiminsite esant ir N. Arbitblato pėdsakų. Galime pažadėti, kad Kaunas atrodys šiek tiek kitaip. Gal ne toks kasdieniškas ir išprastas.

1 taškas: Mykolo Žilinsko dailės galerija, kurioje 2010 m. gegužė buvo atidaryta paroda „Lietuviai Paryžiuje“. Lietuvos galerininkas Edvidas Žukas ir Paryžiuje gyvenantis žurnalistas Valdas Papievis surinko 136 darbų kolekciją – daugiausia iš privačių rinkinių. Žibuntas Mikšys, Antanas Mončys, Vytautas Kasiulis, Pranas Gailius. Tarp jų – ir visą gyvenimą lietuvių prisistatydavęs N. Arbitblatas, kurių vienoje studijoje su Pablo Picasso ir Henri Matisse' u. Stai tokie kokybės ženklai... Iš minėtojo penketuko N. Arbitblatai veikiausiai galime laikyti žymiausiu pasaulyje. Šiam gržimui į Kauną buvo paruošta itin gausi dailininko darbų ekspozicija, kurios centre puikavosi viename Europos aukcionų surastas „Natiurmortas su austrėmis“.

„Iš Lietuvos kilę ir su Paryžiumi susiję menininkai stovi tarsi laive tarp dviejų tos pačios upės krantų, priklausydami abiem krantams ir nė vienam iš jų, kadangi iš tikrujų jie priklauso viskai praryjančiai tiesos ir amžinybės upei“, – parodos kataloge teigė menotyrininkas Algiris Uždavinys. Svarbiausias dailininko gyvenimo laikotarpis taip pat sutapo su dviem – Kauno ir Paryžiaus – ašmenis. Vėliau jo keliai driekėsi iki Niujorko ir Venecijos, tačiau šios ekskursijos rėmuose jie, žinoma, neišsiteko.

Tais pačiais 2010 m. operos solistė ir režisierė, Metropolitano operos primadona Regina Resnick-Blatas, gyvenanti Niujorke, Lietuvai padovanojo savo vyro kolekciją. Kadangi tai dovana Lietuvos tautai, kūrinių ir asmeninės archyvas nukeliavo į Vilnių, Lietuvos dailės muziejų, o Kaune, dailininko vaikystės mieste, liko tik daugybė prisiminimų, kuriuos tenka taip skrupulingai rankioti po mažą trupinėlį.

2 taškas: 1932 m. N. Arbitblatas Kaune įsteigė pirmąją privačią Meno galeriją (Nepriklausomybės a. 3)/(Gedimino 36), kurioje Lietuvos visuome-

nei buvo pristatomomi tuo metu nauji ir nematyti dailininkų – Makso Bando, Jokūbo Kazlauskio, Šolomo Levinzonu ar Adolfo Veleškos – darbai. Tiesa, ji pirmoji ne tik Kaune, bet ir visose Baltijos valstybėse. Tuo metu tarp lietuvių ir žydų dailininkų aukštost sienos nebuvo, todėl jie sėkminges parodas organizuodavo kartu. Tačiau galerijos iškūrimą lydėjo šokia tokia asmeninė N. Arbitblato nesékmė. Dar visai jaunas dailininkas, kuris, tiesa, kūrybinę karjerą pradėjo būdamas vos penkiolikos metų, sugal-

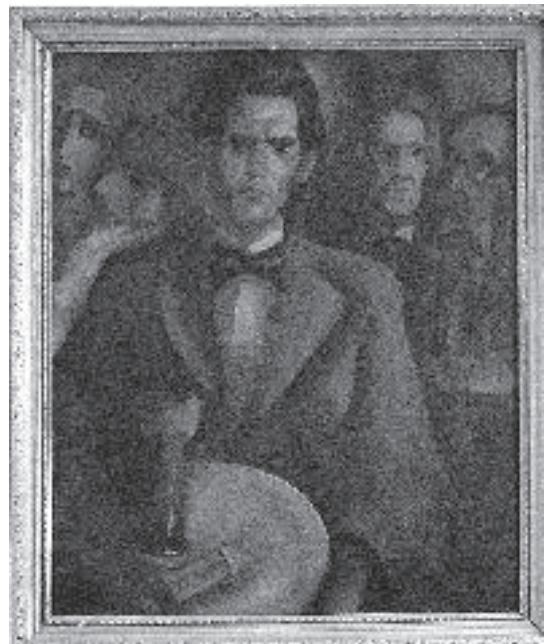
rato Romo Striupo portretas galbūt tuomet menininkų mėgtoje „Konrado“ kavinėje. Šalia jo stovi Faustas Kirša, J. A. Herbačiauskas ir gražios Kauno ponios. Apie 1925-1930 m. dailininkas nutapė dar ne vieno rašytojo portretą. Deja, kada tiksliai ir kokiomis aplinkybėmis atsirado R. Striupą įamžintę kūrinys, tuomet su bibliotekos darbuotojais susirašinėjęs dailininkas jau nebeprisiminė.

vojo įsteigti galeriją, bet visų savo pinigų jai paaukoti nenorėjo, o gal tiek jų ir neturėjo. Suorganizuavo nemažą kolegų būrelį, įtikino juos prisidėti ir šiek tiek investuoti, tačiau, kai reikėjo atnešti pinigus, pažadai išgaravo, ir N. Arbitblatas liko vienas.

Vis dėlto rudenį galerija atvėrė duris. Buvo planai aprašyti kaip pirmoji ir dar sukurtą Paryžiaus galerijų pavyzdžiu. Tačiau veikė tik iki 1933 m. gegužės, kai dailininkas sugalvojo palikti mažajį Paryžių ir išvykti į tikrajį šiek tiek piečiau. Galeriją, nors ji gyvavo visai trumpai, kauniečiai labai mėgo ir vertino. Joje eksponuoti ir lietuvių, ir užsienio autorų darbai, surengta pirmoji Baltijos šalyse orientalistikos – japonų graviūrų – paroda, jų niekas iki tol Kaune nebuvo matę. 1933 m. parodą šioje galerijoje surengė pats N. Arbitblatas ir taip atsisiųkino su savo vaikystės miestu.

3 taškas: KTU socialinių mokslų fakulteto rūmai pirmosios nepriklausomybės metais statyti kaip Spaudo rūmai, o 1927 m. jie tapo Lietuvos universitetu. Stai šiame senas akademinių darbo tradicijas turinčiame pastate taip pat aptiksime šių susijusio su N. Arbitblatu. Ne, ne, dailininkas čia tikrai nestudijavo. Dabar jau KTU bibliotekoje galime rasti anksčiau minėtos N. Arbitblato surengtos parodos afišą, tačiau tai dar ne didžiausiai turtai. Bibliotekai priklauso ir vienas dailininko tapytas portretas, kuris dėl istorinių peripetių, mat dvelkė „smetoninių laikų prieskoniu“, daugybę metų dulkėjo specialiaus saugojimo fonde. Ir tai tuo metu, kai dailininko darbus eksponavo Niujorke ar Paryžiaus muziejai. Nepriklausomybės laikais, panaikinus Glavliito draudimą, bibliotekos darbuotojai aptiko šiek tiek defektuotą kūrinių be signatūros. Taip ir autorius, ir pagrindinis herojas kurį laiką liko neidentifikuoti. Dabar jau žinome, kad tai N. Arbitblato nutapytas lite-

KTU bibliotekai priklausantis Arbit Blato paveikslas.

4 taškas: Tai tik trumpas stabtelėjimas, nes laikas prisiminti, kas N. Arbitblatą mokė tapybos. Pirmojo pasaulinio karo metais visa Arbitblatų šeima iš Lietuvos pabėgo į karo nepaliestą Ukrainą ir prisiglaudė Poltavoje. Čia buvusiuose generalgubernatoriaus rūmuose įrengtuose vaikų namuose Neemija praleido septynerius metus ir, žinoma, mokėsi piešti. Pasibaigus karui šeima nusprendė gržinti į gimtajį Kauną, kur jaunasis menininkas toliau tėsė mėgstamus dailės mokslus. Lankė Kauno žydų realinę gimnaziją (šio pastato Maironio gatvėje jau nebėra), kurioje dailės mokytoju dirbo Vilniaus meno mokyklos auklėtinis, tapytojas ir grafikas Jokūbas Mesenblumas. Jis ir buvo vienas iš dviejų svarbiausių mokytojų. Po pamokų N. Arbitblatas papildomai tobulinosi lankydamas privacijas Justino Vienožinskio pamokas. Jei iš Gedimino gatvės šiek tiek paėjėsite į A. Mickevičiaus (nes iki jo įsteigtos meno mokyklos ant Pelėdų kalno toloka), čia rasite kitus du J. Vienožinskio gyvenimo ženklus: vietą (tačiau jau ne namą), kurioje jis gyveno, bei kalėjimą, kuriamo kalėjo. Gražiame, tik senose nuotraukose išlikusime mediniame name su gonkelėmis ir vyko minėti privatūs kursai pas vieną garsiausiu Kauno dailės pedagogu.

5 taškas: 1907 m. čia buvo kino teatras „Oaza“. O dabar tiesiog renovuojamas pastatas Laisvės alė-

Tapatumo teritorijos 15

joje (Nr. 44). 1934 m., kai kino teatras jau buvo uždarytas dėl itin prastų sąlygų, čia buvo rengiamos parodos. Taigi tų metų balandžio 14 d. atidaryta nesenai mirusio dailininko J. Mesenblumo paroda. Mums jis svarbus kaip pedagogas, dėstęs piešimą vienoje iš dviejų tuo metu Kaune veikusių žydų gimnazijų. Taip pat ir jaunajam N. Arbitblatui. Deja, jo kaip menininko karjera nebuvo sklandi, bet, galima sakyti, iprasta ir universalis istorija. Gyvas dailininkas nebuvo garsus, jei minimas, tai dažniau peikiamas, parodos menkai lankomos. Tiesa, to meto spaudoje pabrėžiamas puikus žydų menininkų bruožas eksponuoti parodas net tada, kai galima tikėtis tik viešo pasmerkimo. Iš tokų tvirtų žmonių verta ir mokytis. Visas šis nepalankumas buvo atlaiyotas, o štai pomirtinė paroda atidaryta su didžiausia pagarba ir užsienio diplomatijos svečiais.

6 taškas: Garsioji „Konrado kavinė“ – Laisvės al. 25. Joje ką nors naujo sužinoti gana sunku, nes taip gausiai apkalbėto kito Kauno objekto veikiausiai nerastume. Čia labai keistu paros metu rinkdavosi garsiausi Kauno menininkai ne šiaip gerai praleisti laiko, o tam tikra prasme dirbtį ir plėsti akiratį. Nuo vidurdienio iki trečios valandos popiet kavinę visiškai okupuodavo *artistai*, todėl niekas kitas iš pyragaičių ir kavą tuo metu nepretenduodavo. N. Arbitblatas iš „Konradą“ užsukdavo jau gyvendamas Paryžiuje, bet vis lankydamas savo tėvus Kaune. Tuomet ir nutapė daugybę portretų, kuriuose matome nuolatinis šios kavinės lankytoujus. Dailininkas buvo be galio draugiškas ir komunikabilus, mokėjo bene septynetą kalbų, todėl visai nesunkiai rasdavo norinčių bendrauti ir atsildurti jo paveiksluose. Vėliau ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje jis tapo žinomas kaip puikus portretistas, o tokios karjeros pradžia – „Konrado“ svetainėje. Gyvendamas Prancūzijos sostinėje N. Arbitblatas daug rašė iš Lietuvos laikraščius ir savo straipsnius, kurie vadinosi „Laiškai iš Paryžiaus“, pats iliustruodavo. Lietuvius pasiekdavo Paryžiaus žinios ir jo greito, sodraus gyvenimo įspūdžiai, tačiau Kaunas ir Laisvės alėja net ir tuomet dailininkui liko tikrasis atskaitos taškas, su kuriuo buvo lyginamas svetimas gyvenimas.

7 taškas: Kauno apskrities archyvas. Stovėdami prie šio pastato galime prisiminti N. Arbitblato tėvus. Čia stalčiuose tebeguli dailininko gimimo liudijimas, jo tėvų pasų kortelės, laikinieji liudijimai, išduoti tuomet, kai po Pirmojo pasaulinio karo šeima grįžo į Lietuvą. Nuo 1908 iki 1915 m. Neemija gyveno Kaune, o tėvai čia iškūrė dar anksčiau. Idelis Arbitblatas iš Kauno atvyko tarnauti po Rusijos-Japonijos karo, kuriame teko dalyvauti, ir čia rado sau nuotaką. Taip pasaulį išvydo mažasis Neemija, o jo gimimą paliudiijo vadinas „valdiškasis rabinas“. Rusijos imperijoje jie buvo atsakingi už pilietinės būklės (gimimai, vedybos ir pan.) registravimą. Taip buvo priimta, kaip ir po keleto dienų kūdikį apipjaustyti... Žydų bendruomenė tėvai turėjo griežtai nustatytais pareigas, kuriuos privalėjo atlikti augindami vaiką: ji apipjaustyti, išmokyti Toros bei plaukti ir išpirkti, jei kartais patektų į nelaisvę, pagaliau išmokyti amato ir apvesdinti. N. Arbitblato tėvas padarė viską, ko reikalaujama, tačiau vesti Neemija sugebėjo ir be tévo pagalbos.

Archyvuose išlikusiuse dokumentuose surašy-

ta, jog dailininko mama buvo namų šeimininkė, o tėvas – draudimo inspektorius. Grįžę iš tremties Ukrainoje, jie vertėsi nelengvai, tačiau Lietuvos žyday tuo nesiskundė ir paramos neprašė. Pradėjo iš naujo kurti savo gyvenimus, kurie, deja, po dviadesimt metų buvo visiškai suniokoti.

8 taškas: Maironio gatvėje, visai netoli vienos, kur ji susikerta su Laisvės alėja, galime rasti namą (Nr. 22), kuriame tarpukariu veikė muzikos instrumentų salonas, 1927 m. perkeltas iš Kęstučio gatvės. Minėjome, kad N. Arbitblato tėvas dirbo draudimo inspektoriumi, bet tai tik pušė tiesos, nes pagrindinis jo užsiėmimas, iš kurio veikiausiai sunkiai išgyveno, ir buvo prekyba muzikos instrumentais. Iš Kauną gabentis garsiausiai firmų gaminiai, todėl tikrai būta iš ko rinktis. Labiausiai viliočių dainų švenčių ir žemės ūkio bei pramonės parodų lankytojai ar dalyviai iš provincijos. „Instrumentų žiūréjimas, katalogai ir paaiškinimai teikiami nemokamai“, – rašoma skelbime.

Taigi šio namo bute gyveno visa Arbitblatų šeima, veikė muzikos instrumentų salonas ir draudimo agentūra. Neemijos tėvas I. Arbitblatas tuo užsiėmė dar caro laikais, tačiau jau 1907 m. spaudoje pasirodydavo jo skelbimai lietuvių kalba, už kuriuos vis gaudavo nuobaudą, tačiau atleistas taip ir nebuvo.

9 taškas: buvusi Finansų birža, kurios pastatas jau nugriautas, o jo vietoj stovi dabartinė miesto savivaldybė. Čia sustojame todėl, kad vienoje pastato salių buvo surengta paskutinė N. Arbitblato portretų paroda pries išvykstant į Paryžių. Ekspozicijoms skirtų salių tuometiniame Kaune, kaip ir šiandien, buvo mažo, todėl parodos rengtos pačiose įvairiausiose vietose. Apolinaro Šimkūno ir N. Arbitblato darbai sulaukė puikų vertinimų, ir jie abu kartu išvyko toliau studijuoti dailės moksly.

10 taškas: įdomus, lenktu fasado namas Sapiegos gatvėje Nr. 14, kuriame iškūrė N. Arbitblato tėvai, persikraustę iš Maironio gatvės. Čia persikėlė ir muzikos instrumentų salonas, o 1941 m. iš to paties namo dailininko tėvai išejo į Kauno getą. 1939 m., prasidėjus karui, N. Arbitblatas viešėjo Anglijoje ir rengė parodą, todėl į Lietuvą negrįžo ir patraukė į Niujorką. 1941 m. gavo Amerikos pilietybę ir ten praleido beveik visą likusį laiką vis atvažiuodamas į Paryžių. Taip išvengė karo žiarumų, kuriems buvo pasmerkti jo tėvai.

Motina karo metais pateko į Štuthofo koncen-

tracijos stovyklą ir žuvo, o tėvas – į Dachau stovyklą, kurioje jam pavyko išgyventi. Dėl keistų atsitiktinumų 1945 m. jis pateko į ligoninę Paryžiuje ir vis prašė susitikimo su Pablo Picasso. Kasdien kartojo, kad tik taip gali surasti savo sūnų. P. Picasso iš tiesų paskambino į Niujorką...

P. Picasso ir Arbit Blatas Prancūzijoje, 1958 m.

Paskutinis taškas: Kauno choralinė sinagoga. Po ilgo laiko, tik 1975 m., N. Arbitblatas atvyko į Lietuvą, tačiau svečiavosi vien Vilniuje, nes iš Kauno tuo metu užsieniečiai nebuvo įleidžiami. Tik kitos viešnagės metu (1988 m.) dailininkas vėl galėjo apeiti giminų miestą ir aplankytis visas brangias vietas. Viena tokiai – sinagoga, kuriuoje jis užklupo praeities vizijos ir liūdno šeimos likimo vaizdai. Menininkas ilgai nelietė savo tautos tragedijos temos, nes buvo pernelyg sunku. Tiki 1980 m. istoriniame Venecijos gete atidengta N. Arbitblato sukurtą septynių bronzių bareljefų kompoziciją – paminklas holokausto aukoms atminti. Šių bareljefų formos buvo atkartotos Paryžiuje holokausto memoriale nežinomiems žydų kankiniams, taip pat Niujorke, Dago Hammarskjoldo aikštėje priešais Jungtinį Tautų pastatą, bei Kauno IX forto muziejuje.

Taip baigiasi pasivaikščiojimas N. Arbitblato miesto gatvėmis. Kitos svarbios gatvės jau driekiasi Paryžiuje, Niujorke, Venecijoje, tačiau bilietai kol kas nenupirkti. Todėl negalime susitikti su dailininku, perėmusiu ekspresionizmo dailės formas, suartėjusiu su jaunaja Paryžiaus mokyklos (*Ecole de Paris*) menininkų kartą (jo draugai – Ch. Soutine'as, P. Picasso, M. Utrillo, G. Braque'as, O. Zadkine'as, F. Léger, A. Derainas, P. Bonnard'as, E. Vuillard'as, H. Matisse'as, R. Dufy, K. van Dongenas, J. Cocteau...), Niujorke bendravusiu su kūrybingais imigrantais iš Europos. Taip jis sutiko Marką Rothko, Jacques'ą Lipchitzą, Marcą Chagallą, O. Zadkine'ą, Maxą Bandą, F. Léger. Ši kartą net nekalbame apie jo kūrybos braižą ir stilį, itin platų interesų lauką ir darbus skirtingose dailės srityse. N. Arbitblato kūrinių galite pasisižiūrėti Paryžiaus ir Niujorko moderniojo meno muziejuose, taip pat Lozanos, Tel Avivo, Jeruzalės, kitų pasailio miestų muziejuose. Kaune galima apsilankyti M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, tačiau ne mažiau įdomu pasivaikščioti tomis pačiomis gatvėmis, net jei senųjų pastatų nebéra ir kalbant apie juos apima keistas mistinis jausmas. Tuomet kiekvieno mūsų mieste apsigyvena dar vienas žmogus, nors iš tolimos praeities, bet vis dar esantis.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

16 Tapatumo teritorijos

Marius VYŠNIAUSKAS

Muziejaus rūsių paslaptys

Spalio 14 d. Maironio lietuvių literatūros muziejus minėjo 1863-ųjų metų sukilimo 150-ąsias metines. Ta proga atidaryta paroda „Rašytojai 1863 metų sukilime“ ir po rekonstrukcijos atverti atnaujinti gotikiniai muziejaus rūsiai, kurie sukilimo metais buvo paversti kalėjimu.

Be XIX a. antroje pusėje leistų leidinių, parodos lankytuojai gali išvysti 1863-1864 m. sukilimui prijautusių asmenybų, pavyzdžiui, vyskupo Motiejaus Valančiaus, kunigo bei sukilėlių vado Antano Mackevičiaus, istoriko ir rašytojo Simono Daukanto, rašytojos Žemaitės nuotraukas ir tapybinius atvaizdus. Gausu Paberžės šventoriaus, kur prieš sukilimą kungiavo A. Mackevičius, bei kitų su sukilimu susijusių vietų fotografijų. Eksponuojami ir M. Valančiaus asmeniniai daiktai – kėdė, sekretoras, laiškai. Kita parodos dalis skirta apie sukilimą rašiusiems Vincui Mykolaičiui-Putinui, Jonui Biliūnui, rašytojui bei pirmajam lietuvių dramaturgui Aleksandrii Fromui-Gužciui.

Labiausiai akį patraukia masyviuose žalvariniuose rėmuose nutapta Renesanso dailininko Rafaelio Santi „Madona della Sedia“ (liet. „Madona kėdėje“, originalas datuojamas 1512-1514 m. ir šiuo metu eksponuojamas Piti rūmuose, Florencijoje, Italijoje) kopija, priklausiusi poeto, kunigo Antano Vienožindžio rinkiniui. Kas nutapę šią kopiją, nėra žinoma, tačiau paveikslas įdomus ne tik dėl meninės formos, bet ir todėl, kad lietuviškos spaudos draudimo metais buvo naudojamas, kaip draudžiamos spaudos slėptuvė. Imantrus paveikslą žalvario papuošimas gerai užmaskuoja placių, dvigubus jo rėmus, kurių galinė dalis nesunkiai atsistumia. Tarp rėmų esančioje ertmėje buvo galima paslėpti pluoštą laikraščių ar plonų knygelių.

Svarbiausias minėjimo akcentas – senųjų rūsių, kurie po rekonstrukcijos atgavo savo pirmąjį veidą, atidarymas. Kaip renginio pradžioje kalbėjo muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė, Maironio lietuvių literatūros muziejuje esantys rūsiai datuojami XV-XVI a. ir yra laikomi vienais seniausiu visame Kaune. Remiantis šaltiniu, XV-XVI a. muziejaus vietoje stovėjo keli sklypai su gotikiniaisiais namais, todėl gotiško mūro fragmentų, paslėptų po tinku, išliko iki šių dienų. Žinoma, jog du tokie namai, vienas prie kito prisiglaudę, stovėjo pietiniame dabartinių rūmų gale. XVIII a. viduryje juos įsigijo Kauno teismo seniūnas S. Sirutis ir ižungė į naujus vėlyvojo baroko ir rokoko formų rūmus.

Šie rūsiai į istoriją įėjo 1863-1864 m. sukilimo laikotarpiu, kai rūmuose veikė karų lauko teismas. Tuomet požemiai buvo paversti kalėjimu. Tai neste-

Antanas Mackevičius lydimas į mirties vietą. Nežinomo dailininko paveikslas. Iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus rinkinių.

bina, nes, pasak liudininkų, prasidėjus sukilimui, Kauno senamiestyje net ir gyvenamieji namai naudoti kariniams tikslams. Čia laikyti sukilėlius buvo pati tinkamiausia vieta dėl nuošalumo. Tamsa ir senoviniai mūrai ne vieną kalinių galėjo sugnuždyti ne tik fiziškai, bet ir moraliskai, dvasiškai. Tad visiškai neuostabu, jog čia kaip tik po suėmimo Panemunės kelyje (laikraščio „Kurier Wilenski“ 1863 m. gruodžio 24 d. numeryje išsamiai aprašytas pats suėmimas, kurį išvykdė kapitono Ozerskio būrys Panemunės kelyje iš Kauno į Jurbarką; sulaikiusi jam skirtas Georgijaus kryžius ir 3 tūkst. rublių premija) buvo įkalintas vienas garsiausiu sukilimo vadų – A. Mackevičius.

Apie A. Mackevičiaus įkalinimo vietą, nurodant ją kaip Maironio muziejų, daugiausia rašyta sovietinėje istoriografijoje. Tuomet puikiai tiko A. Mackevičių susieti su pasipriešinuomis valstiečių masėmis. Jis buvo įvardijamas kaip Lietuvos valstiečių vadovas kovoje su carizmu ir dvarininkais. Visgi sklidant išlikusius negausius šaltinius tiesioginių žinių apie sukilėlių vado įkalinimo vietą nėra itin daug. Dažniausiai pažymima, kad tai buvo Kauno kalėjimas. Štai sukilimo dalyvio Antano Medekšos prisiminimuose apie A. Mackevičiaus suėmimą rašoma: „Muravjavas išakė atgabentį jį į Kauną. Tą kelionę atliko pėsčias, be to, Pilojo laikų žydų papročiu buvo pririštas prie kryžiaus stiebo taip, kad kiekvienas

žingsnis kėlė neapsakomas kančias. Kaune nuteistas mirti, mirė kartuvėse (29 gruodžio).“

Renginio metu kaip tik ir buvo aiškinamas, kiek pagrįsti tvirtinimai dėl A. Mackevičiaus įkalinimo Maironio muziejaus rūsiuose. Remiantis tyrinėjimais aišku, kad tai turėjo būti vieta šalia Rotušės aikštės, nes, kaip savo straipsnyje „Aš...“ kunigas Antanas Mackevičius: ne visiems žinomi jo gyvenimo puslapiai“ teigė G. Ilgūnas, tuo metu, kai nuo Aleksoto pusės Kauną ėmė pulti sukilėliai, o rusai antrą kranto prie Vytauto bažnyčios išrikiavo patrankas, A. Mackevičius buvo išvestas iš kalėjimo į Rotušės aikštę, kur jam virš galvos sulaužytas kardas bei skeltas antausis – taip atimta bajorystė. Remiantis tuo, visi kiti kalėjimai atrinkta dėl dislokacijos. Iš šaltinių bei to laikotarpio liudininkų pasakojimų žinome, kad suimtas sukilėlius dažniausiai veždavo bauti į turagaus aikštę priešais dabartinę Maironio gimnaziją, o iš ten judėdavo ešafoto link, todėl daryti lankstą, gabenant kalinių iš tolimesnių kalėjimų būtent į Rotušės aikštę, būtų buvę ne itin racionalu. Pagaliau šaltiniuose fiksuojamas ir toks faktas, kad suimtas A. Mackevičius atgabentas valtimi iš Vilijampolės pusės, tad artimiausias kalėjimas kaip tik buvo dabartiniuose Maironio muziejaus požemiuose, kurie dabar jau atviri lankytojams ir leis jiems pamatyti, kokiomis sąlygomis paskutinės savo gyvenimo dienės praleido sukilėlių vadas.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus rūsiai vėl primena sukilimo laikų kalėjimą.
Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Brastos Biblijos fenomenui – 450 metų

Spalio 23 d., Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje įvyko minėjimas, skirtas Brastos Biblijos išleidimo 450-osioms metinėms. Jo metu atidaryta jubiliejinė paroda ir pristatytas bendras Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos Centrinės mokslinės Jakubo Kolaso bei Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekų projektas – kompaktinė plokštélé „Brastos Biblia: 450-osioms išleidimo metinėms“ (rusų k.).

Prieš 450 metų, 1563-iųjų rugpjūčio 4 d., kunigaikščio Mikalojaus Radvilos Juodojo (*1515–†1565) Lietuvos Brastoje įsteigtoje kalvinistų spaustuvėje išleistas Biblijos vertimas lenkų kalba. Tai pirmoji lenkiška evangelikų Biblia ir pirmoji Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje Šventojo Rašto laida šnekamaja kalba. Ši knyga dar vadina Brastos, arba Radvilų, Biblia.

Išėjusi, kaip manoma, 500 egzempliorių tiražu, Biblia veikiai pasklido Lietuvos Kunigaikštystėje ir Lenkijoje, taip pat – Vakarų bei Vidurio Europoje. Ji plito ne tik tarp evangelikų – Biblia buvo žinoma ir stačiatikių aplinkoje. Šiandien yra išlikę daug jos egzempliorių įvairiuose pasaulyje atminties institucijų rinkiniuose, tačiau nedaugelis iš jų yra geros būklės, be defektų. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomi penki egzemplioriai, iš jų tik vienas yra beveik tobulas – trūksta po vieną lapą pratarmėje ir pabaigoje. Šis egzempliorius Bibliotekai atiteko 1941 m. vasarą perėmus Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos archyvą ir knygų rinkinius.

LDK kanclerio ir Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos Juodojo 1553 m. Lietuvos Brastoje įsteigtoje spaustuvėje iki jos gyvavimo pabaigos 1570 m. pasirodė apie 40 reformatų bendruomenei skirtų leidinių. Vienas jų – pats svarbiausias ir reikšmingiausias – minėtas Šventasis Raštas. Jo parengimui ir leidybai buvo sutelktos nemažos tarptautinės intelektinės pajėgos ir panaudotos didžiulės spaustuvės savininko lėšos. Biblijos vertimas iš hebrajų, graikų kalbų, pasitelkiant ir lotyniškus tekstus, organizuotas kalvinistų centre Pincuve (Mažoji Lenkija). Jis už-

truko apie šešerius metus, o parengimo darbams ir leidybai M. Radvila Juodasis skyrė 10 000 auksinių. Brastos Biblia – fenomenalus LDK politinės minties ir knygos kultūros reiškinys, nulemtas Naujuju laikų visuomenės gyvenimo ypatumų, bene pagrindiniai jų – tolerancija ir atvėramas naujovėms. Knigos pratarmėje pažymima, jog „naujuojančiu leidimu siekiama sudaryti pagrindą krikščionių edukacijos programai, kurios esmę sudaro individuaus Šventojo Rašto skaitymas“. Iš tiesų šią siekiamybę liudija ir prieš pagrindinį tekstą einanti lentelė, nurodanti, kokią Biblijos vietą kasdien reikiaria perskaityti, ir kitos šio reikšmingo leidinio dalys. Šventojo Rašto pradžioje, kitoje antraštinio lapo puseje, išdėtas Radvilų herbas su Cypriano Bazylko eilėmis. Toliau – Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikštciui Žygimantui Augustui dedikuotas laiškas, M. Radvilos pasirašytas Vilniuje 1563 m. rugpjūčio 19 d. Gotiškuoju šriftu išspausdintas Biblijos tekstas puoštas puikiais medžio raižiniais, o antraštinis puslapis iliustruotas simboliniu Pažinimo medžiu.

Brastos Biblijos išleidimas susijęs su aktyvia kunigaikščio M. Radvilos Juodojo veikla, bendraujant su Europos Reformacijos lyderiais ir su jų moraliniu palaikymu kuriant naują – Evangelikų reformatų (kalvinistų) – Bažnyčią. Tikėjimui skleisti buvo reikalinga spauda ir bendruomenės subūrimas. Sykiu su Brastos spaustuvės įsteigimu 1553 m. Vilniuje M. Radvilos Juodojo dvare Lukiškėse vyko pirmosios pamaldos pagal reformuotą liturgiją, o 1557 m. ten pat buvo sušauktas pirmasis Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios sinodas.

1563 m. Radvilų Biblia tapo reikšmingu įvykiu, be kitų dalykų, dariusiu įtaką tolesnei LDK ir viso regiono įvairiai kalbės raštijos raidai. Pasirodžiusi pirmąisiais Livonijos karo metais, ji bylojo ir apie kultūrines visuomenės potencijas, dideles jos kūrybines galias. Todėl šiandien Brastos Biblia pelnyta laikoma ne tik didžiai reikšmingu XVI a. spaudos, bet ir LDK kultūros paminklu.

Parodoje eksponuojami iš Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fondų išskelti rankraštiniai ir spaustintiniai dokumentai, liudijantys Brastos Biblijos pasiodymo aplinkybes, taip pat demonstruojantys Šventojo Rašto kitomis kalbomis pavyzdžius.

Paroda veiks iki lapkričio 15 d.

Daiva NARBUTIENĖ

Mikalojus Radvila Juodasis. XVIII a. vario raižinys. Iliustracija iš knygos „Icones familiae ducalis“. LMA VB RSS, A-8255

Brastos Biblijos antraštinis puslapis.
Brastos Biblia saugoma LMA VR RSS, L-16/2-24

18 Tapatumo teritorijos

Tarp žemės ir dangaus

Rugsėjį išleistas ir visuomenei pristatytas piešinių albumas „Kryždirbystės kūriniai ir mediniai paminklai“. Pavieniai ar nedidelius kompleksus sudarančios darbai lgy sustingę istorijos liudytøjai ilgai laukė rašytinio paviešinimo. Atsigrézti į juos paragindavo turistai bei pažištami: ar yra apie juos leidinių ar bent kuklus lankstinukas? Deja, nėra.

Daugiausia kryžių ir koplytstulpiai Kaune pristatyti prie VI forto. Pradžioje man parūpo parengti bukletą būtent apie ši kompleksą, tačiau tąsyk idėjos nepavyko įgyvendinti. Vėliau Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojai, V. Kudirkos bibliotekos darbuotojai paragino sudaryti viso Kauno rajono objektų albumą. Galiausiai, kai Kultūros paveldo departamentas pažadėjo finansinę paramą, darbai įsiurbėjo. Tiesa, rengiant piešinių albumą, dar buvo organizuotos kelios kryždirbystės kūrinių piešinių parodos.

Lietuvos neprilausomybės atkūrimo aušroje visuomenė su dideliu entuziazmu skubėjo įamžinti svarbius Lietuvai įvykius, žymius asmenis, o darbar meniniai istorijos ženklai primiršti. Kryžiai, stogastulpiai, koplytstulpiai, koplytélés, taip pat ir medžio skulptūra – unikaliausia tautodailės sritis, sulaukus pasaulinio pripažinimo. Šis įvertinimas įpareigoja originalų paveldą deramai saugoti ir populiariinti. Tačiau nematyti, kad kūriniai būtų tinkamai prižiūrimi. Dar po kurio laiko jie pradės pūti ir gali visai sunykti.

Dievdarbystė buvo neatsiejama kraštovaizdžio dalis. Liaudies meistrai savo kūriniuose išreiškė žmonių džiaugsmus ir negandas, puosé ir taurino kasdienę buiti. Taigi kryždirbiui teko garbingas tautos dvasinio gyvenimo reiskėjo ar metraštinko vaidmuo. Kryžiai ir kiti paminklai buvo statomi mirusiesiems, svarbiems įvykiams, istorinėms vietoms įamžinti ar žymioms asmenybėms pagerbti, taip pat įvairiems prašymams ir linkėjimams. Kūrinių paskirtis ir jų dekoratyvinis apdaras pabrėždavo krikščionybės dominantę, bet čia išsitekdaivo ir meniniai stabmelystės elementai. Per įvairias šventes tuošdami kryžius gélémis ir želdiniai žmonės tarsi sutvirtindavo gyvujų ryšį su mirusiaisiais. Tai buvo būdas palaikyti pusiausvyrą tarp realios tikrovės ir žmogaus dvasinio gyvenimo. Taigi paminklo sudievinimas turi senas tradicijas, atėjusias iš stabmelystės laikų.

Baltų tautų antkapinius paminklus pirmą kartą 1426 m. paminėjo vyskupas Mykolas Jungė,

teigdamas, kad Bažnyčiai jie nepriimtini. Apie paminklus XVII a. raše lenkų istorikas kalvinas Jonas Lasickis. Tokio pobūdžio kūrybai nepritarė ir vyskupas A.Tiškevičius, o prelatas Adomas Jakštatas-Dambrauskas kryždirbystėje matė pagoniškų bruožų.

Po 1863 m. sukilio kryžius imta statyti sukielius žūties vietose. Caro gubernatorius V. Muravjovas-Korikas juos naikino ir draudė statyti naujus. Iki 1932 m. jau daugiau kaip 40 procentų medinių paminklų buvo sunykę. Ir sovietmečiu kryžiai bei koplytstulpiai, kaip neatitinkantys komunistinės ideologijos uždaviniai, masiškai naikinti. Išliko tiktais vienetai, kuriuos suspėta paskelbtis sau-gomais liaudies dailės paminklais.

Po draudimų ir naikinimų kryždirbystė vėl atgydavo. Iš kaimų ar miestelių aplinkos ši tradicija pasklido ir miestuose. Pirmiausia natūraliai erdvė ji rado kapinėse ir bažnyčių šventoriuose. I pirmynkštę sudievintą gamtovaizdį įspypnė krikščioniškios ikonografijos atributai ir simboliai. Baltiškosios stabmelystės ir krikščionybės meniniai elementai darmiai sugyvena ir nesukelia prieštaros, o tai akivaizdus požymis, kad demokratinė visu-

menė pakanti įvairovei.

Sovietmečio saulėlydyje Kaune kryžiai pradėti statyti nuo 1988 m. Jų tematika labai įvairi: nuo lietuvių siekio iškovoti Nepriklausomybę iki komunistinio teroro aukų atminimo įamžinimo arba neapibréžto turinio. Vieni pirmųjų atkurti dar prieškaryje Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje stovėjė dekoratyviniai kryžiai. Masiškai juos statyti pradėta prie VI forto, pašalinus čia stovėjusį raudonarmiečių tanką. Nedideli stogastulpiai kompleksai yra prie Taikemosios dailės mokyklos Linksmadvaryje, skvere prie tvenkinio.

Albume pateikiama tik keletas kūrinių, esančių miesto kapinėse. Daug jų iškilo bažnyčių šventoriuose. Prie jų statybos aktyviai prisidėjo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių organizacijos, kariškiai, mokyklos.

Reikia tikėtis, kad albumas bus naudingas moksleiviams, plačiajai visuomenei, o menotyrininkus, etnokultūros specialistus paskatinas kryždirbystę atidžiai tirti ir analizuoti. Gal bus atsakytu į opū klausimą: kokią kultūrinę ir sakralinę prasmę turi šie kūriniai, kaip veikia šiuolaikinį žmogų ir kaip jų likimas klostysis ateityje? Ar jie išlaikys prigimtinę paskirtį, ar, veikiant globalizacijai ir moderniam menui, bus panaudoti vartotojiškai ir pragmonei industrijai? Tokiu pavyzdžiu irgi yra.

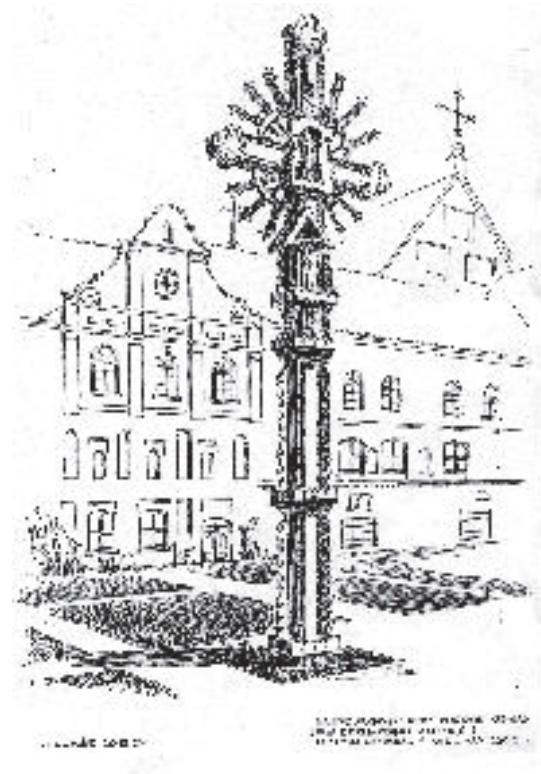
Visuminė kryždirbystės darbų apžvalga – ne tik visuomenės kūrybinių tradicijų proveržio konstatacija. Ji leidžia vizualiai praplėsti istorinę atminimą, pasidžiaugti meninių formų gausa, pajusti tautinį tapatumą.

Piešinių albume dominuoja kūriniai, stovintys viešosiose Kauno erdvėse. Néra né vieno, kuriam būtų suteiktas nekilnojamųjų kultūros paveldo vertibių apsaugos juridinis statusas. Net sovietmečiu nestigo šviesuolių, ištengus išpasirūpinti, kad mūsų tautos istorinei atminimai vertingus kūrinius saugotų valstybė. Neaišku, kodėl šiandien delsiama suteikti apsaugą nors svarbiausiems kūriniams.

Ne pirmus metus vyksta mūsų ekspedicijos po buvusias SSRS teritorijas. Jų metu inventorizuojamos ir fiksuojamos jau išnykusios (apie 80 proc.) represuotų, ištremtų tautiecių kapinės. Ar tik nesulaukus panašaus likimo ir kryždirbystės kūrinių Lietuvoje? Ar mes, atskiratę nuožmaus sovietinio ateizmo jungo, nors kiek geriau pažinome tautines vertybės, ar kažką praradome negrįžtamai?

Albume atskleidžia kūrinių Kaune visuma ir, tikiuosi, atsako į klausimą, ar šie darbai prigijo, nesusvetimėjo urbanistinėse miesto erdvėse.

Architektas-dailininkas Jonas LUKŠĖ
Autorius piešiniai

Jonas KOSSU-ALEKSANDRAVIČIUS

Daugiau auklėkimės

Rusija poetus žudė. Puškinas, Lermontovas, Blokas, Eseninas, Majakovkis ir daugelis kitų.

Zyday žudė pranašus.

Lietuva ne žudo, bet tyčiojasi.

Skaudžiai tyčiojasi.

O juk ir poetui skauda.

Kodėl mūsų poetai tik jauni, tik iki dvidešimties metų. Kodėl mūsų poezija taip „bédina“, taip „nepaskaitoma“.

Kodėl poetai tokie egoistai, savanaudžiai. I ką jie nusisiūrėjo?

Kodėl jie tokie lupikai? Jie – silpni, netalentingi.

Ne, ponai? Ieškot idealistų? Pamatot jų akyse krislą, kuriam ižiūrėti reikėtų mikroskopu, o gal dar tobulesnio aparato.

Tik tas gali kalbėti apie idealizmą, kuris turi savo restoraną. Poetui reikia duonos, kaip ir papras tam piliečiui. Jie karčiamų nelaiko, o dažnai ir šiaip kurio nors darbo neturi. Iš poezijos ir bendrai meno negalima Lietuvoje nei pragyventi, nei rūkyti, nei nusivalyti batų.

Kodėl, sakysime, nėra Kazio Binkio, o yra Alijošius. Daugelis mano, kad Binkis Alijošium virtos dėl duonos. Labai apsirinka. Nei Binkis, nei Alijošius dėl duonos nerašė.

Alijošių skaito, Alijošių žino, Alijošių mėgsta. Jų skaito mūsų liaudis.

O didelio mūsų dienraščio vedamujų autorius nežino, kad yra tokie: Kazys Binkis, Maironis, Strazdelis, Duonelaitis...

Jo žodžiai:

„Mums vienas labai kompetentingas mūsų literatūros žinovas (kažin kas toks?? J. K. A.), į kurį kreipėmės klausdami, ar mes jau daug turime autorių beletristų, kuriuos būtų galima pavadinti klasiškais ir kiekvienam patarti skaityti, pasirodė labai šykštus ir nešnekus.“

Vienas nežino, o antras nieko nežino.

Netrukus, tur būt, atsiras tokį Kauno gyventojų, kurie, gyvendami Duonelaičio gatvėje, be gido nenues į Karo Muziejų.

Retas kaimietis nežino, kas „Bekepuris“ ir kas Alijošius. Paklauskit kaimiečių, jie atmintinai išpyškins įdomesnes vietas ir pasakys savo nuomonę.

Ką žino apie Binkį mūsų šviesuomenę, vedamujų autoriai ir kiti?

Kodėl kaimiečiai sprendžia be juriskonsulų, be kompetentingų? Gal klaudingai, gal sodetiškai, bet sprendžia patys.

Mūsų redakcijos žino tik tuos „poetus“, kurie įkirsta su honorarais. Ne redaktorius – nepažista jų.

Žinoma, bloga, kad poetas prašo honoraro, kaip elgeta išmaldo.

Turėtų būti kitaip: leidėjai ir redaktoriai turėtų siūlyti savo laikraščių puslapius, turėtų vaikščioti į namus ir prašyti poetus, kad parašytų.

Čia ne fanfaronija.

Turėtų būti taip.

Poetas turėtų būti laukiamas, bet ne gujamas.

Poetui reikalingas pritarimas arba neigimas, bet tik ne pasityciojimas.

Poetui reikalinga dirva. Reikalinga gerai paruošta dirva. Reikalingi syvai, kuriais jis maitintuši. Tie syvai – ne pinigų pavidalu.

Geroj dirvoj auga kvietys, o blogoje ir grikis neauga.

Kol nebus tos dirvos, tūsyvū, tol nebus ir potėtų.

Nuvežkit visus žymiausius pasaulio genijus į Ramiojo vandenyno salas, ar jie ten prigys.

Tos salos nieko nedavė, todėl kad ten nėra dirvos.

Pakštiranką mes visi gerai žinome.

O kas žino Brazdžionį?

Pakštiranka mūsų kultūrisko lygmens rodiklis. Dievaž, jis apmokamas. Jis net laukiamas ir mėgiamas.

Ar yra prasmė būti Binkiu?

Gera, sakysim, Binkis bus Binkiu. Parašys dar keletą lyrikos rinkinių. Tuos rinkinius išleis savo kaštu. Po to reiks samdyti, kad kas skaitytų.

Parodykit, kur tie žurnalai, iš kurių galima būtų poetui gauti už kūrinį.

Pakštirankai yra vietos, o kur jūs rasite vietą poetui?

Gal norite, kad poetas jums už centus padus kasytu. To, ponulai, nesulaunksite. Tikras poetas nekasyb niekam padū, net jei jūs jis auksu apipilsite.

Skaudu taip aiškint tokio šviesaus dienraščio vedamujų autorui.

Jūs norit, kad poetai badautų, kad jie nesibrangintų.

Idealizmo stoka?..

Kadaisia rašytojai nereikalavo honorarų ir džiaugės, kad juos neapmokamus talpino.

Bet kadaisia ir redaktoriai už redagavimą ne gaudavo atlyginimo, o kartais ir savo pridėdavo.

Prisiminkit Aušros redaktorių, kuris prarado turus ir ubagais išėjo, prisiminkit Vilniaus žinių re-

daktorių.

Ir taip būdavę, bet mes linkę matyti krislus tik poetų sielose.

Jūs pasakysit, kad redaktoriaus darbas sunkus. Taip. O poetų? Ar jūs žinote, iš ko jie gyvena. Ar jūs žinote, kad jie dirba ne savo pašaukimo darbus, kurie dažnai palaužia jų jėgas, jų talentą.

Jūs norite, kad jie būtų optimistai, kad jus juokintų ir maloniai nuteiktų, jūs norite, kad jie vaikščiotų per lynas. Jūs norite, kad poetai skrajotų padangėmis, o jie tokie sulinkę ir kreivais pečiai.

Optimizmo užsimanėt?

Pigenybės? Vengru?..

Jūs norite, kad už du litu mūsų dailininkai paisyti natūralaus dydžio jūsų paveikslus.

Juk būtų daug maloniau, jei būtų už litą natūralaus didumo, gal tuomet jūs lietuvi pasirinktumete, nes vengras už du litu patešo tik 30 X 40.

Mes, dailininkai, ne tokie, kaip tie vengrai, kurių per dieną kapą paveikslų nutapo.

Mažas patarimas: uždarykim meno mokyklą, išparduokim Čiurlionienės kūrinius po 10 litų štuką ir parsigabenkim tą genialų vengrą, o jis per metus nutapys ne tik mus visus, bet ir mūsų karves ir vištas, tuomet mes turėsim kuo pasidžiaugt ir pasidžiuot prieš kitus.

Vengrai be galu guvūs. Kadaisie jie mūsų sodiečius ir arklius gydė.

Nuostabūs tie vengrai ir nebrangininkai. Gal geriau būtų, kad vėl grįžtų vengrai, juk mūsų gydytojai taip jau brangininkai. Gal vengrai trauks dantį su skausmu už dešimts, o be – už penkiolika centų. Žiūrėkit, kaip mūsiškiai lupa. Gal jums niekuomet dantų neskaudėjo?

Iš tikrujų mūsiškiai lupikai, kur jie tuos pinigus ir deda.

Sakysim, dailininkai už paveikslą ima kartais šimtą, o kartais siek tiek net ir daugiau. Už dekoracijas teatre, rodos, gauna nuo trijų net iki penkių šimtų litų, o koks užsienio dailininkas, tiesa, jo dekoracijos kiek blosesnės ir pagal kokį nors seną šablono padarytos, gauna tik apie dešimtis tūkstančių litų, o kartais gal ir siek tiek daugiau.

Tegu juos galas tuos mūsų dailininkus, – tikri lupikai, be jokios sąžinės, be jokios gėdos.

Bet kita vertus, dailininkai savo paveikslų su peiliu nesiūlo.

Arba vėl, kam tie paveikslai ir dar aliejiniai dažais, jei ištekliai neleidžia.

Juk paveikslas ne pirmojo reikalingumo dalykas, badu nenumirsite be jū.

Galima gyvent be aliejinių dažų ir be vengrų. Ar nepakanka fotografijos? Vasaraį Ažuolyne už 50 centų traukia? Pigu? Be to, dar greičiau mūs fotografas daro nuotraukas, kaip vengras ir 1,5 litu kisenėje lieka.

Mes neturim šviesuomenės, gal neturime ir literatūros, ir tapybos, bet kam tada ta mūsų žaizda urbi et orbi skalyt.

Tylėkit, nekelkit triukšmo ir ramiai tyliai auklėkitės.

Daugiau auklėkimės ir atminkim tą seną mūsų patarę:

Pigiai mėsą šunes éda.

Aš nenoriu nieko užgaut.

Ant galos pridėsiu vieną citatą:

„Menininkas (tekste poetas) nešasi gyvajį paukštį – širdį rankose. Ne balandį, galbūt. Galbūt, vištą. Bet tas paukštis gyvas.

Važiuoja jis tramvajuje. Stumdosi.

Jis alkūnėmis dangstosi širdį. Jam sunku. Neužgauliokit jo.“ (V. Školovskis).

Daugiau auklėkimės, gal suprasime, kad ir poetui skauda, kad ir jam sunku.

Kalba netaisyta.

Tekstas publikuotas 1933 m. sausio 1 d. „Naujojoje Romuvoje“ Nr. 105.

20 Atmintis

**Algimantas ir Mindaugas
ČERNIAUSKAI**

Merkinės kryptimi

Išėjusieji. Poetas Stasys Stacevičius
ir fotografas Narcizas Freimanas Merkinės jubiliejaus šventėje. 2009 m.

Geografine, istorine ir kultūrine prasme Nemunas, tekantis ir pro Merkinę, ir pro Kauną, yra genealoginis Lietuvos ažuolas, kurio paunksmėje kūrėsi Lietuva, jos gyvenvietės, kaimai ir miestai. Tačiau ne tik Nemunas jungia šiuos du senus Lietuvos miestus. Istorijos kelyje nesunkiai galima rasti daug Merkinės ir Kauno sąsajų. O ir kelias iš Laikinosios sostinės į pietų Lietuvą ilgą laiką, dar ir sovietmečiu, vadintas Merkinės kryptimi. Keliautojai, rašytojai ir politikai greta Merkinės dažnai minėjo ir Kauną. 1790 m. Anglijos premjeras Williamas Pittas, priimdamas Londonė vieną šviesiausių Lietuvos istorinių asmenybų kunigaikštį Mykolą Kleopą Oginskį, ant darbo stalo ištiesės žemėlapij rodė jo, Didžiosios Britanijos vyriausybės vadovo, akimis žiūrint perspektiviausius Lietuvos miestus: Kauną ir Merkinę. Premjeras ypač išskyre Kauną, esantį dviejų prekybai svarbių upių – Neries ir Nemuno – sankoje. Verta priminti, kad Merkinė stovi keturių upių santakoje: Nemuno, Merkio, Straujos ir Stangės. Iškant salyčio taškų, paralelių tarp Merkinės ir Kauno istorijos galima prisiminti ne tik aristokrato, pui-kaus memuaristo Stanislovo Moravskio knygą „Nuo Merkinės iki Kauno“, bet ir didžiąją Prancūzijos imperijos armiją, kuri, vadovaujama Napoleono, 1812 m. birželio 24 d. pontoniniu tiltu per Nemuną persikėlė į Kauną ir įžengė į Rusijos imperijos žemes. Be to, tais pačiais metais gruodį Merkinėje įsikrė Rusijos imperijos vyriausiasis kariuomenės štabas ir generolas feldmaršalas Michailas Ilarionovičius Kutuzovas. Tada buvo greitai ištuštinti Merkinės bažnyčiose prancūzų įrengti sandėliai, o generolas Ivanas Nikitičius Skobelevas prisiminimuoose rašė, kad 1813 m. sausio 1 d. Merkinėje, dėkojant Aukščiausiajam už pergalę prieš prancūzus, aukotos iškilmingos Mišios. Jose dalyvavo Rusijos imperatorius Aleksandras I. Po pamaldų, grojant orkestrui, Rusijos kariuomenė, šaukdama „ura“, ledu perėjo Nemuną, tada „suskambėjo dainos ir grësmingos Rusijos caro vėliavos suplazdėjo Lenkijos kunigaikštystės žemėje“. Žygyje taip pat dalyvavo leibgvardijos Lietuvos pulkas. Cia atsiskleidžia vienas iš daugelio tragiskų Lietuvos istorijos puslapių. Ir vienoje, ir kitoje pusėje po svetimų imperijų vėliavomis kovësi žlugusios Lietuvos valstybės vyrų, daugeliu atveju nuoširdžiai tikėdamiesi laisvės, naudos ir šlovės ar bent lengvatų savo tėvynei. Napoleono kariaunos 300 metrų ilgio tiltas, XIX a. pradžioje pastatytas per Nemuną prie Kauno, aprašytas visose pasaulyje enciklopedijose, pavaizduotas gravürose ir paveiksluose. Gal todėl 2012 m. buvo mesti beprotiški Lietuvos mokesčių mokėtojų pinigai to žygio 200 metų sukakčiai paminėti. Dviejų imperijų karas Lietuvai nieko gero neatnesė, o ir šis tiltas visai neįspūdingas, jei palygintume su Jogailos ir Vytauto 1410 m., Žalgirio mūšio išvakarėse, pastatyti 500 metrų ilgio tiltu per Vyslą ties Červinsku.

Sajungininkų kariuomenė jį iš modulių pastatė per tais laikais neįtikėtinai trumpą laiką – 8 valandas. Perėjusi į dešinį Vyslos krantą, ji įžengė į Žalgirio laukus. Visgi reikėtų švęsti ne svetimų kariuomenių žygius per mūsų žemes, o savo dainų šventes, pergalės, lyg geležį kalti Lietuvos istoriją knygose, atmintyje, įsisąmoninant, kad gyvename Nemuno šalies bendruomenėje, kuri vadinas Lietuvos valstybę. Čia norėtusi dėti šauktuką, bet kad jis skėsta neatsakomu klausimų jūroje...

Per Nemuną, Merkinę veda pagrindinis lenkų piligrimystės keliai į Vilnių. Kasmet jie čia praeina kolonomis ir būriais, nešini kryžiais, šventuoją pakvielais, Lenkijos ir Lietuvos vėliavomis, su šventomis giesmėmis ir tyliomis maldomis. Vidury valaros, artimųjų ir draugų su nerimu į Lietuvą išleisti du piligrimai, keliaujantys per pasauli pésčiomis (be pinigų), pasiekė Merkinę. Vienas jų – Romanas – piligrimystė per pasaulį pradėjo 2011 m. Jeruzalėje. Per tuos metus pésčiomis nuėjo tūkstančius kilometrų, tačiau, pasak Romano, tikroji piligrimystė siekia tik 40 cm. Toks atstumas skiria protą nuo širdies, bet tai daug ilgesnis keliai nei mūsų nueiti kilometrai. Internetiniame dienoraštyje www.idzieczlowek.pl jis rašo: „Einame per Lietuvą. Šiandien perejome per Nemuną. Gavome iš lietuvių duonos, vaisių, pamatėme daug prielankumo ženkų, bet išgirdome ir daug karčių žodžių apie šio krašto istorines skriaudas, kurias Lietuvos istorijoje paliko kai kurie Lenkijos kariniai daliniai...“ Tame trumpane mūsų susitikime Lankytųjų centre buvo pasakyta šiek tiek kitaip, bet tikrai sutarėme, kad tik per atlaidumą ir supratimą, klausant širdies balso, galima judėti į priekį kuriant santiukius tarp valstybių ir žmonių...

Lenkų piligrimai Romanas Ziemba ir Vojtekas Jakaviecas prie Merkinės lankytųjų centro.

Per Merkinę lenkai keliauja ir šeimomis, ir po vieną. Vieni ieško „Didžiosios Lenkijos“ sėslių, kiti stiprina savo tikėjimą, skleidžia meilę, treti ieško gamtos grožio. Ne tik lenkams šiemet buvo smagu Lankytųjų centro dailės galerijoje pamatyti Piotro Cieslos (fotografo iš Varšuvos, Lenkijoje išleidusio 8 fotografijos knygą) fotodarbų parodą „Melno žemė“, bet ir lietuviams. Merkinė (ant Nemuno kranto) ir Melnas (ant Bugo kranto) – istoriniai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestai – turi daug bendrų istorijos bruožų, o P. Ciesla jau antri metai fotografoja Dzūkijos nacionalinio parko kraštovaizdį.

2013 m. rudenį Dzūkijos nacionalinio parko ir Cepkeliai valstybinio gamtinio rezervato direkcijos lankytųjų centre Merkinėje, „Šalcinio svetainėje“, vyko susitikimas su svečiais iš Kauno: savaitraščio „Nemuno“ redakcija ir kūrybinės Pelekiškių-Zakavolių bendruomenės nario Narcizo Freimano pomirtinio fotoalbumo „Einu per Lietuvą“ autorių, kuriose dalyvavo savaitraščio „Nemunas“ vyr. redaktorius ir poetas Viktoras Rudžianas, jo pavaduotoja Gražina Viktorija Petrošienė, aktorė Olita Dautartaitė, fotomenininkas Algimantas Černiauskas. Kauno kultūros ir meno savaitraštis į savo kūrybinę vagą įsileidžia šaltinių ir upelių iš visos Lietuvos. Nepamiršta ir bendrautorių, net jei jie per anksti išeina Anapilin. Siame susitikime buvo galima įsigyti Valdemaro Kukulo pomirtinę knygą „Vertybų apžvalgos ratas“, kurioje ne viena eilė skirta ir Nemuno šalies rašytojų – Juozo Apučio, Jurgio Kuncino, Stasio Stacevičiaus bei kitų – kūrybai. Tačiau iš visų tą dieną atvežtų knygų svarbiausias buvo Narcizo Freimano albumas nepretenzingi ir paprastu pavadinimu „Einu per Lietuvą“. Kas gali būti gražiau, kaip, einant per Lietuvą, grožėtis jos žmonėmis, fiksuoći istorinius įvykius, kaičių į tėvynės laisvę, gamtos grožį ir visa tai skleisti ateities atmintyje. Knygos sudarytojas fotomenininkas Romualdas Rakauskas įžanginiamame žodyje rašo: „Narcizas Freimanas tarnavo spaudai. Sąžiningai. Kruopščiai. „Ūkininko patarėjui“, „Šeimininkui“, „Mano ūkiui“, „Nemunui“. Daug kūrybinės energijos atėmės kasdienis fotografavimas dar turės susigulėti, nes žurnalistinė dokumentika, kaip geras vynas, tik po keliolikos dešimtmeciu igauна tikrą vertę.“ Fotoalbumą papildo O. Dautartaitės, Stasio Stacevičiaus, Violetos Šoblinskaitės Aleksos prisiminimai apie N. Freimaną, taip ir nespėjus surengti né vienos personalinės parodos nei Kaune, nei Merkinėje. Aplėkės Lietuvą ir atlikės fotožurnalistinę prievozę Kauno leidiniams, jis su žmona Olita vasaromis laisvalaikį leido Pelekiškių kaime. Žvejojo Bedugnio ežere, fotografavo Merkinės šventes, jos gyventojus. Keletą Merkinės krašto žmonių portretų galima rasti ir šioje knygoje. Išėjusiu ir vis dainančiu per Lietuvą. Tai ir yra didžioji fotografijos jėga, leidžianti iš laiko distancijos pamatyti éjusiuosius Lietuvos keliu.

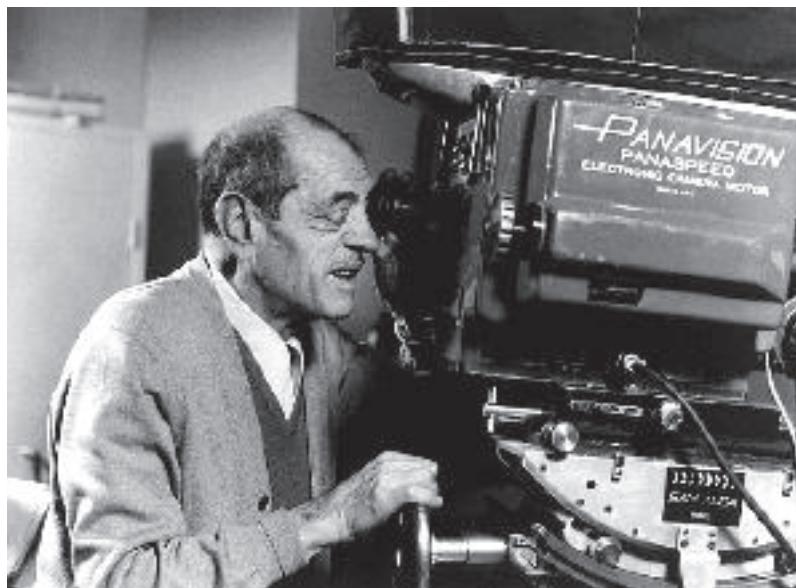
Autorių nuotraukos

GYVOJI KINO ISTORIJA

Gediminas JANKAUSKAS

Meksikietiškos Luiso Bunuelio iliuzijos atkeliaavo iki Lietuvos

Luisas Bunuelis.

„Laiptai į dangų“.

Kuo nykesnė darosi komerciniu kino premjeru panorama moderniausiais skaitmeniniais projektoriais apsiginklavusiuose kino centrose, tuo labiau patyrusio kinomoно akis krypsia į lietuviškuose kino festivaliuose rodomas klasikos seansus, kuriems nereikia nei 3D akiniai, nei kitokių technologinių žaisliukų.

Gerą dovanėlę Vilniaus žūrovams parengė festivalio „Kino pavasaris“ komanda, kuri kartu su Meksikos ambasada surengė Lotynų Amerikos kultūros dienas „In Latino 2013“.

Iš septynių kino centre „Forum Cinemas Vingis“ parodytų filmų plāčiau norėčiau pristatyti tris kūrinius, kuriuos šeštajame praeito amžiaus dešimtmetyje Meksikoje pastatė garsus ispanų kino režisierius Luisas Bunuelis.

Nepakartojama L. Bunuelio (1900-1983) kūryba, prasidėjusi žymiausiu pasaulyje kino rebusu „Andalūzijos šuo“ (1928 m.) ir pasibaigusi paskutiniuoju genialaus maištautojo filmu „Tas niūrus geismo objektas“ (1977 m.), apima ne tik žmonijos pussimčio metų istoriją, bet ir ženklinia svarbius „dešimtmečios mūzų“ raidos etapus.

Visas L. Bunuelio gyvenimas – tai nenutrūkstamų misterijos pakopos. Vaikystė mažame Ispanijos kaimelyje, kuriami viduramžiai tėsesi iki Pirmojo pasaulinio karo. Paauglytė jėzuitų koledže Saragosoje, kur jauniems seminaristams buvo diegiamos netiek meilės Dievui, kiek neapykantos savo artimui pamokos. Vėliau – skandalini farsai, kuriuos L. Bunuelis kartu su poetu Federico García Lorca (baltais nusipudravę veidus ir persirengę vienuolėmis) vaidino Madrido tramvajuose, šiurpindami padorius buržua. Šiuos ekscentriškus akibrokštus, už kuriuos buvo galima pakliūti už grotų, pratekę pirmieji provincialių išpuždžiai Paryžiuje ir pažintis su prancūziškos meninės bohemos viešpačiais. Audringa kinematografinio kelio pradžia ir net 15 metų trūkusi pauzė. Savanoriška tremtis į Meksiką, kur buvo galima jaustis ganetinai saugiam nuo diktatoriaus Franco režimo persekcionimų. Ir, žinoma, filmai, paverčiantys kiną emocingu poezijos instrumentu bei negailingu ginklu.

„Ateistas iš Dievo malonės“

Taip L. Bunuelis save charakterizuodavo, kai būdavo prašomas pakomentuoti savo santykį su religija. Jis iš tikrujų labai komplikuotas. Knijoje „Mano paskutinis atodūsis“ garsusis kinematografininkas teikia daug pavyzdžių, kurie byloja apie jo pasaulėžiūros paradoksalumą. Tikriausiai būtent jis tam tik-

ru metu L. Bunuelį atvedė į siurrealistų gretas ir įkvėpė drauge su Salvadoru Dali sukurti „Andalūzijos šunį“ (1928 m.) bei „Aukso amžių“ (1930 m.) – ryškiausius siurrealistinio kino šedevrus, sulaukusius netik skandalinės reputacijos, bet ir labai griežtų sankcijų. Praėjus savaitei po „Aukso amžiaus“ premjeros ši filmą demonstruoti uždraudė Paryžiaus policijos prefektas. Draudimas panaikintas po 50 metų. Niujorke filmas viešai parodytas tik 1980 m., o į Paryžiaus ekranus sugrižo 1981-aisiais.

Bandė laimę ir Amerikoje

Prancūzijoje sukūrė du siurrealistinius filmus, L. Bunuelis buvo pakviestas į Ameriką. Režisierius šią situaciją komentavo taip: „Aristokratų vakarėliuose mėgės sukničius vieną amerikiečių kino studijos „Metro-Goldwyn-Mayer“ atstovas pakvietė mane į savo kabinetą ir pasakė: „Aš mačiau „Aukso amžių“, ir jis man visai nepatiko. Nieko nesupratau, bet vis tiek patyria gilią išpūdį. Siūlau jums važiuoti į Holivudą ir ten susipažinti su geriausia pasaulyje amerikietiška kino technika. Galiu jus ten pasiūsti ir apmokėsi kelionę. Jūs pagyvensite Amerikoje pusę metų ir kas savaitę gausite 250 dolerių. Jūsų tikslas – stebėti, kaip kuriами filmai. Vėliau pagalvosime, ką toliau jums daryti.“

Nieko praktiško tokios žvalgytuves Holivude nedavė. Užtai čia L. Bunuelis susipažino su Charlesu Chaplinu, susidraugavo su rusų režisieriumi Sergeju Eizensteiniu, bendravo su režisieriumi Josephu von Sternbergu, rašytoju Bertolu Brechtru ir kitais menininkais. Bet kurti filmų amerikiečiai jam nepasiūlė. Todėl pusmetį pasisvečiavęs L. Bunuelis trumpam grįžo į Paryžių, o iš ten išvyko į tévynę („Aš atvykau į Madridą 1931-ųjų balandžių likus dvim dienomis iki karaliaus atsistatydinimo ir džiaugsmingo Ispanijos

respublikos paskelbimo.“

Bet ir Ispanijoje dėl čia netrukus kiliusio pilietinio karo kurti filmus buvo neįmanoma. Madride kurį laiką L. Bunuelis vadovavo amerikiečių studijos „Warner Bros“ filmų garsimui ispaniškai, vėliau pabandė produciuoti keiliai ispanų filmus, liepdamas titruose nenurodyti savo pavadės.

Iš arti pamatytas pilietinio karo košmaras pakoregavo L. Bunuelio požiūrį ir į diktatoriaus Franco istorinį vaidmenį („Man atrodo, jis visai nebuvu velnio iškūnijimas, galu net patikėti, kad būtent jis sutrukė naciams įsibrauti į nukraujavusią Ispaniją“), ir į kai kurias svarbias problemas. „Užliūliuotas savo nekenksmingo nihilizmo, manau, kad turtai ir kultūra, atsidūrė priešingoje barikadų pusėje, turėjo pasipriešinti masiniam smurtui. Bet atsitiko priešingai. Dabar, ramiai

gurkšnodamas martinį, aš pradedu abejoti gériu, kurį atneša pinigai, ir gériu, kurį dovanaja kultūra.“

Ispanijoje praleistas galimybes kurti filmus L. Bunuelis su kaupu kompensavo Meksikoje. Čia per metus kai kada jis pastatydavo net po du tris filmus.

Meksikietiška patirtis

„Lotynų Amerika mane vilijojo taip mažai, kad aš visada sakiau savo draugams:

„Jeigu aš kada nors pradingčiau, ieškokite manęs bet kur, tik ne tenai. Ir štai, nepaisant visko, aš jau 36 metus gyvenu Meksikoje. 1949-aisiais aš net tapau Meksikos piliečiu. Pasibaigus pilietiniam karui savo tremties vieta daug ispanų pasirinko Meksiką. Tarp jų buvo keli geriausi mano draugai.“

Pagalbos ranką Mechiko mieste atsidūrusiam L. Bunuelui ištisė prodiuseris Oscaras Danzigeris. Iš 20 filmų, L. Bunuelio sukurtų šioje šalyje, papras tai išskiriama nedidelis pavadinimų sąrašelis, kurį būtinai pradeda „Užmirštieji“ (1950 m.). Kaip liudijo Andre Bazinas, tai filmas, „iškaitinta geležimi deginantis sielą ir atimantis iš mūsų sąžinės menkiausią ramybės šešelį“. Čia beveik dokumentine maniera užfiksotas tragiskas beglobių našlaičių likimas, ir šiam kolektivinės kancijos portretui režisierius nepagailėjo pacių sodriausių spalvų.

Komerciškai sėkmingesnias buvo „Robinzonas Kruzas“ (1954 m.) Meksikoje L. Bunuelis sukūrė Emily Bronte romano „Vėtrų kalnas“ ekranizaciją (1954 m.), kurios scenarijų buvo parašės dar 1930 m. Paryžiuje.

Nukelta i 22 p.

Meksikietiškos Luiso Bunuelio iliuzijos atkeliaavo iki Lietuvos

Atkelta iš 21 p.

Meksikoje (1952 m.) gimė ir, anot L. Bunuelio, vienas mylimiausių jo filmų lakonišku pavadinimu „Jis“. („Tiesą sakant, jame nėra nieko meksikietiško. Veiksmas galėjo plėtotis bet kur, nes tai filmas apie paranojos apsėstą žmogų. Paranojai kai panašūs į poetus. Jie tokie gimsta, o paskui jau realybę interpretuoja pagal savo manijas.“)

Kai kuriuos Meksikoje sukurtus filmus L. Bunuelis vėliau vertino gana skeptiškai: „Būdavo, kad imdavausi filmo, kurio siūzetas man nepatikdavo, ir dirbau su aktoriais, mažai tinkamais savo vaidmenims. Bet aš dažnai kartoju, kad nesu nufilmau nė vienos scenos, kuri prieštarautų mano išitikinimams ar mano asmeninei moralėi. Šiuose nelygiaverčiuose filmuose, kaip man regis, nėra nieko smerktino. Mano santykiai su filmavimo grupės nariais meksikiečiais dažniausiai būdavo puikūs.“

Aišku, kad ir tarp Meksikoje statytų filmų buvo silpnū kūriniai. L. Bunuelis ne kartą tai sakė, bet būtinai pridurdavo, kad jis visuomet stengesi būti ištikimas surrealizmų principui: „Noras valgyti negali pateisinti prostitucijos mene.“

Trys retrospektivos filmai

Seniausią retrospektivos filmą „Laiptai į dangų“ (1952 m.) renginio organizatoriai vadina paties L. Bunuelio mėgstama kino juosta (žr. oficialią „In Latino 2013“ informaciją). Filmo stilistika primena tuo metu labai populiarų itališką neorealizmą, kurio autoriai su neslepama simpatija vaizdavo paprastų žmonių kasdienybę. Lygiai taip pat Alexo Phillipso kamera stebi filmo herojus, kol užkadrinės komentatorius supažindina žiūrovus su veiksmo vieta – mažu Meksikos pakrantės kaimeliu San Heronimito, kurio žmonės pragyvenimui užsidirba iš kokosmedžių vaisių spaudžiamo aliejaus. Kaime nėra bažnyčios, todėl vietiniai gyventojai nuo seno laikosi tradicijos santuoką sutvirtinti išvyka į šventąją salą, nuo kranto nutolusią per vieną mylią. Joje praleista naktis dviejų mylinčių širdžių sajungai suteikia palaiminimo sakramentą. Bet prieš vykstant į ją jaunuosis privalo palaiminti nuotakos motina.

Kelionės į salą preliudija panaši į tradicinį ritualą, sustyguotą pagal liaudiško spektaklio taisykles: jaunosios tévai kuri laiką spryjosi, o jaunuosis Albiną ir Oliverijų atlydėjė kaimiečiai gyvai ragina tévus kuo greičiau atleisti dukrai ir pakvesti visus prie vaišių stalo (čia ryškūs ne tik neorealizmo ženkli, bet ir itališkų *commedia dell'arte* vai-

„Nazarinas“.

dinimų dvasia). Lygiai taip pat triukšmingai jaujėji palydimi iki gélémis išpuoštos valties keliauti į meilės salą. Bet pasiekti kito kranto jauniejį nespės. Motorine valtimi porelę pasivijęs jaunojo brolis ragina Oliverijų vykti namo pas mirties patale gulinčią motiną, nes ji blogai jaučiasi ir nori padalyti savo turtą trims sūnumis ir anūkui Čiucitui. Oliverijui teks važiuoti į Petatlaną ir parseivežti visada šeimos reikalus tvarkiusi advokatą.

Kelionė autobusu pirmyn ir atgal sudaro didesnę filmo dalį, kurioje įvyksta daug netikėtų, linksmų ir labai dramatiškų įvykių. Sunkiausia kelio atkarpa – aukštas kalnų skardis, vadinamas Laipais į dangų. Du kartus ji įveikės Oliverijus parsiveža dokumentą, kuris neleis klastūnams broliams užvaldyti motinos turto.

Apie kitą lietuviškos retrospektivos filmą „Iliuzija keliauja tramvajumi“ (1954 m.) režisierius L. Bunuelis interviu prancūzų kinematografiniam žurnalui „Cahiers du Cinema“ (1967 m. Nr. 191) pasakė štai ką: „Dabar Londone vyksta mano filmų retrospektiva, kurioje rodomi ir keli „neitištini“ filmai, pavyzdžiui, „Žvėris“ (1953 m.), kuris galėjo būti įdomus, bet išejo labai vulgarus. „Upė ir mirtis“ (1955 m.) – labai vidutinis filmas, na, o „Iliuzija keliauja tramvajumi“ – tai jau tikras idiotizmas. Žinoma, aš neatssakau atsakomybės už juos visus, bet tai darbai, neverti dėmesio.“

Būtų galima pasitenkinti tokiu autoironišku paties režisieriaus savo kūrybos įvertinimu, bet „Iliuzija keliauja tramvajumi“ tikrai nėra prastas filmas. Kitai vargu ar jis būtų apdovanotas specialiuoju žiuri prizu Kanų kino festivalyje.

„Mechikas yra vienas didžiausių pasaulyje miestų, todėl jame nuolat atsitinga neitištinių dalykų. Būtent iš jų sudarytas kasdienio žmonių gyvenimo pulsas, net jeigu tų įvykių svarba nėra tokia jau didelė. Milijonai vyrių ir moterų gyvena savo gyvenimus ir svajoja realizuoti troškimus.“

„Iliuzija keliauja tramvajumi“.

Toks „neorealistinis“ komentaras filmo pradžioje puikiai apibréžia jo stilių ir turini. Iš begalės Mechiko gyventojų autoriai, anot jų, savo banaliam filmui pasirenka keletą žmonių, važinėjančių tramvajais. Ne tik keleivių, bet ir tų, kurie tramvajus vairuoja arba remontoja.

Kartą tramvajų mechanikas Chuanas Godinezas ir vairuotojas Tarachas iš viršininko sužino, kad naikinamas jų tramvajus Nr. 133, o jo maršruto nuo rytuoju kelievius vežios autobusas. Jokios tragedijos tokioje rokirotoje, žinoma, nėra. Šios istorijos neverta lyginti su klasikiniu itališko neorealizmo sėdevrui „Dviracių vagys“ (1948 m., režisierius Vittorio De Sica), kuriame nuo to, ar bus surastas pavogtas dviratis, priklauso paprasto Romos darbininko ir jo šeimos tolesnis likimas.

Dėl tramvajaus maršruto panaikinimo L. Bunuelio filme sielojasi tik du bendradarbiai, kurie po naktinių išgertuvų nusprendžia paskutinį kartą pasivažinėti tramvajumi Mechiko gatvėmis. Ir šioje kelionėje, panašiai kaip „Laiptose į dangų“, keliauinkus lydės daug nuotykių ir tragedinių situacijų.

Be abejo, meksikietiškoje L. Bunuelio retrospektivoje pats rimčiausias yra trečiasis filmas „Nazarinas“ (1959 m.). Pagrindinis herojus padré Nazarijus, nuoširdžiai laikydamasis Kristaus mokymo, patiria nežmoniškų išmėginių, o jo gerumas tampa nepakeliamą naštą jam pačiam ir artimesiem. Pagal „ispanų Dostoevskiu“ dažnai vadinamo rašytojo Benito Perez Galdoso romaną sukurto filmo herojus (jį nuostabiai suvaidino aktorius Francisco Rabalis) savotiškai pakartoja Kristaus kančią kelią, kuriame Evangelijos tiesoms ištikimo idealisto laukia konfliktai su aplinkiniais, žmonių panieka, fizinius skausmas ir baisi vienatvė.

Režisierius gerokai nutolo nuo literatūros klasiško teksto, bet ne nuo maištino romano dvasios. Todėl drąsiai į siužetą įtraukė knygoje nesančius epizodus, pavyzdžiui, kunigo ir mirštančios nuo maro moters pokalbi, iš kurio išaiškėja, kad mirties akivaizdoje nelaimėlė trokšta visai ne Dievo, o savo meilužio. Panašią koliziją L. Bunuelis nusisiūrėjo skandalingojo markizo de Sade'o knygoje „Kunigo pokalbiai su mirštančiu“.

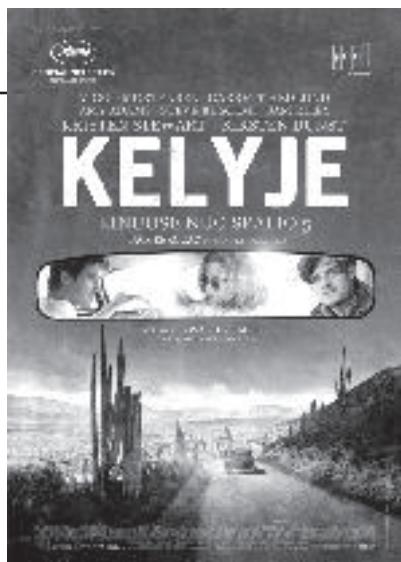
L. Bunuelis ne sykį sakė – jeigu Kristus pasirodytų tarp žmonių dabar, Jo būtinai vėl lauktu mirtis ant kryžiaus. Dievo sukurtas pasaulis, anot režisieriaus, kupinas neteisybų, todėl maštančiam žmogui lieka tik maištauti.

L. Bunuelis ne kartą bandė ieškoti pasaulio darnos Evangelijos labirintuose. Deja, nauja patirtis ir atradimai atnešdavo tik naujų nusivylimų, kuriuos režisierius su jam būdingais prieštaravimais nagrinėjo svarbiausiuose savo filmuose.

Namų kino kolekcija

Gediminas JANKAUSKAS

„Kelyje“

„Kelyje“ („On the Road“). Drama. Prancūzija, Didžioji Britanija, JAV, 2012 m. Rež. Walteris Sallesas. Vaidina: Samas Riley, Garretas Hedlendas, Kristen Stewart, Kirsten Dunst, Viggo Mortensenas, Steve'as Buscemi. DVD: „Videoplanet“.

Jackas Kerouacas dar 1957 m. émési žygij, kad jo knyga „Kelyje“ būtų ekranizuota, net siūlė pagrindinį vaidmenį atliki Marlonui Brando, bet gražūs planai netapo realybė. Véliau teises pagal šią knygą kurti filmą įsigijo režisierius Francis Fordas Coppola. Bet ir jam aplinkybės susiklostė nepalankiai.

Situaciją išgelbėjo „Motociklininko dienoraštis“. Taip vadinosi jaunio brazilių režisierius Walterio Salleso filmas, kuriamo pasakoja, kaip garus svajotojas apie pasaulinę revoliuciją Ernestas Che Guevara, būdamas studentas medikas, kartu su bičiuliu Albertu Granada 1952 m. sausį ryžosi apkeliauti beveik visą Lotynų Ameriką ir motociklu sukore daugiau nei trylika tūkstančių kilometrų.

Kai F. F. Coppola pamatė šį filmą, jis pasiūlė W. Sallesui padaryti tai, ko pats nesugebėjo. Taip „bitnikų Biblia“ dažnai vadinamas kultinis romanas tapo filmu. Deja, dabar bitnikai suvokiami vos ne kaip archeologinių kasinėjimų eksponatai, jų filosofija mažai ką gali įkvėpti rinktis panašų gyvenimo būdą. Keičiasi maišto formas. Keičiasi ir idealai. Filmo „Kelyje“ autorai kūrė visai ne ideoLOGINI „palūžusios kartos“ manifestą (kažin, ar *bitnikai* iš viso turėjo kokią nors ideologiją?), o tiesiog statė gražų „kelio filmą“. Ir šis kompromisas tampa pirmuoju, bet ne vienintelio filmo minusu.

Visi knygos ir filmo „Kelyje“ personažai turi realius prototipus, bet pavadinti išgalvotais var-

Savaitgalis prie televizoriaus

Paspoksokime į ožkas kartu su George'u Clooneym

Vélu penktadienio vakarą žiūrēdami filmą „**Vyrų, kurie spokso į ožkas**“ (1.00 val., BTV) ilgai negalėsime atskirattyti išspūdžio, kad dauguma situacių panašios į visuomenei nepavojingo bepročio kliedesius. Tačiau ilgainiui racionalaus proto imunitetas ima silpnėti ir pagaliau kapituluoja, pasidavęs į linksmos paranojos nelaisvę.

Svarbiausiu filmo įvykiu rutuliojasi Kuveite, kur išvykęs vykdysti savo misijos jaunas žurnalistas Billas Viltonas (aktorius Ewanas Mc Gregoras) sužino daug neįtikinimų dalykų apie psychinių galių panaujinimą JAV kariuomenėje.

Vytauto Žalakevičiaus „**Vienos dienos kronika**“ (šeštadienis, 15.15 val., LRT Kultūra) kadaise sunkiai skynesi kelią į didžiuosius ekranus, nes ragino mąstyti apie tai, kad „kažkas supuvo danų karalystėje“. Pagrindinės scenos vyksta teismo salėje, kur teisiamas netgi ne konkretus žmogus, bet amžini žmonijos priesai – baimė ir abejingumas. Ne veltui po filmo savotišku jo kodu tapo Broniaus Babkauskos kėlis kartus pakartotas klausimas: „Kodėl stovėjai po medžiu, kai šalia tavęs žudė žmogų?“ Kaip čia neprisiminsi įsimintingo patarimo: „Labiausiai bijokite abejingujų, nes dėl jų tylus pritarimo pasaulyje daromos didžiausios niekšybės.“

Nuotykių komedijos „**Guliverio kelionės**“ (šeštadienis, 21.15 val., TV3) autorai su klasikiniu Jonathano Swiftu romano tekstu elgiasi be jokių ceremonijų. Filmas su chrestomatine knyga bendra turi tik tiek, kad pagrindinis herojus vadinamas Lemueliu Guliveriu, kuris apsilanko litiliputų bei milžinų šalyse. Bet filmo metu neapleidžia mintis, kad režisierius Robas Lettermanas panašus į mokinį, tingintį

skaityti storą knygą ir pasitenkinantį trumpu jos konspektu. Sakytum, savo filmą jis adresuoja tokiems pat „nebrendyloms“, kurie kūrinio neskaitė, užtai mėgsta komedijas su iprastai besimaivančiu ir ne padorias replikas laidančiu ekscentrišku druckiu Jacku Blacku.

Laisvai klasikinę Roberto L. Steveno apysaką interpretuoja ir siaubo trilerio „**Daktaras Džekilas ir ponas Haidas**“ (šeštadienis, 23.00 val., LRT) autorai. Ko nors naujo daug kartų ekranizuotam siužetui jie nesugeba suteikti, nors ir perkelia veiksmą iš XIX a. į mūsų laikus. Jaunos Londono teisininkės Kelrės Viton bičiulis paprašo paslaugos – būti savo draugo daktaro neurologo Henrio Džekilo advokate. Vyriškis kaltinamas nužudęs šešias merginas, bet tvirtina, kad visus nusikaltimus padarė ne jis, o jo antrininkas Edvardas Haidas.

„**Geroje kompanijoje**“ (sekmadienis, 12.45 val., TV3) klestiničio leidinio reklamos vadybininkė Denij Foremanė (aktorius Dennis Quaidas) vienu metu išlinka keli rimti sukrėtimai. Kompaniją, kurioje jis dirba, įsigyja didelė korporacija, ir Denis pažemina mas pareigose. Naujasis bosas, jaunas verslo mokyklas favoritas, atneša į darbą šiuolaikiškų permainų planą. Na, o Denis išprates su kiekvienu klientu bendrauti asmeniškai, bet ne mobiliuoju telefonu. Vadinas, profesinis konfliktas tiesiog neišvengiamas.

Situaciją komplikuoja dar ir tai, kad Denio namuose yra problemų per akis: nekilnojamasis turtas ikeistas, už vaikų mokslus nesumokėta, šešiolikmetė dukra Jana nėščia, o jos vyresnė sesuo Aleks (aktorė Scarlett Johansson) įsimylėjo ne ką kitą, o naujają tėcio šefą.

Filmui, jei tame vaidina Jasonas Stathamas, dé-

dais. Selas Paradaisas (pats J. Kerouacas, kurį vaidina britų aktorius Samas Riley) pasakojimą pradeda nuo ankstyvos jaunystės. Melancholiškas jaunuolis, pasinėręs į Marcelio Prousto ir Jameso Joyce'o knygų pasaulius, 1947 m. mirus tėvui jaučia didelę dvasinę sumaištį, kurios negali užgliausti pirmieji savarankiški bandymai rašyti padrikus tekstus.

Semą, trokštantį geriau pažinti tikrą gyvenimą, jo draugas Karlas Marksas (taip J. Kerouacas pavadino A. Ginsberga) supažindina su Dinu Moriarčiu, kuris yra visiška Semu priesingybė – ne mažstantis filosofas, o veikiantis herojus. Kol Semas dienas leidžia prie spausdinimo mašinėlės ir į ilgas popierias ritinius išlieja jo sieloje vykstančius processus, Dinas mėgaujasi gyvenimo malonumais ir kraują kaitinančiais nyotykiais. Bet abu nepatenkinti savo gyvenimo būdu ir net norėtų jais apsikeisti. Todėl ir tampa neperskiriamais draugais.

Filmo autorių pastangos kuo tiksliau atkurti anuometinės Amerikos atmosferą tikrai nusipelne pagyrimų. Siauros miestelių gatvės, tuščios užmiesčių autostrados, tvankūs džiazo muzikos bairai, gražūs retro automobiliai, pakelės degalinės, parduotuvėlės, iš kurių lengva ką nors pavogti – viskas atrodo labai tikroviškai, bet ne kaip nespalvotos to meto nuotraukose, o kaip tapytojo Edwardo Hopperio drobėse.

Kur kas daugiau priekaištų jauniems aktoriams, kurių vaidybai dažnai pritrūksta išjausto charakterių autentiškumo. Jų dažnai keičia gražios pozos ar perdėtai ekspresyviai vaizduojamos aistros.

Tik scenose su aktoriumi Viggo Mortensenu, kuris vaidina Senu Buliumi Li pavadintą Williamą Burroughsą, supranti, koks iš tikrujų galėjo būti filmas, jei autorai būtų ėjė kitu keliu.

mesio tikrai netrūksta. Mat vyrams imponuoja šio aktoriaus vaidinamų herojų jėga ir pasiryžimas veikti, o moterys, žinia, mégsta „blogus berniukus“. Toks yra ir „**Blico**“ (sekmadienis, 21.10 val., TV3) veikėjas, policijos seržantas Tomas Brentas. Profesinį šūlik „Jokio gailescio padugnėmis!“ Brentas igyvendina taip, kad neliktu abejonių – šis „angelas sargas“ nesustos prie jokių kliūtų. Tokiam *superfariū* būtinai reikėjo sugalvoti išties neeilinių sugebėjimų priešininką. Juo režisierius Elliotto Lesterio filme tampa psychopatas Baris Veisas, pasivadinęs tiesiog Blicu. Jis tiek sužūlėjo, kad pareigūnams paskelbė tikrą kryžiaus žygį, pasiryžęs nužudyti dešimt policininkų. Blicas veikia tikrai žaibiškai ir stengiasi į aukas šauti iš arti, žiūrėdamas joms į akis. O paskui skambina į laikraščio redakciją ir siūlo įdomią medžiagą sensacingam reportažui.

Airių kino režisierius Jimas Sheridanas iki šiol garsėjo filmais, kuriuose jaudinanti žmonių drama buvo projektuojama į ryškų socialinį ar politinį foną. Šiam principui režisierius ištikimas ir filme „**Broliai**“ (sekmadienis, 23.45 val., LNK). Čia paraleliniu montažu susiejami du skirtinės karai. Vienas vyksta Afganistane, kuriamo amerikietis kapitonas Semas Keihilas ir jo bendražygiai patenka į talibų nelaisvę. O namiškiams, gavusiems pranešimą apie Semos žūtį, tenka ne tik skaudžiai išgyventi jo netekij, bet ir stebeti karą, įsiplėkusį tarp tévo ir Semos brolio Tomio, ką tik grįžusio iš kalejimo, į kurį buvo patekęs už ginkluotą apiplėšimą. Kai paaikėja, jog Semas nežuvo, ir šis Afganistano didvyris grįžta namo, problemų nesumažėja. Mat kankinimų pragara ištverės Semas tapo visai kitas žmogus.

Erika DRUNGYTÉ

Raigardas ir kūrybos trajektorijos

Vytautas KAUNAS. „Slénis“.

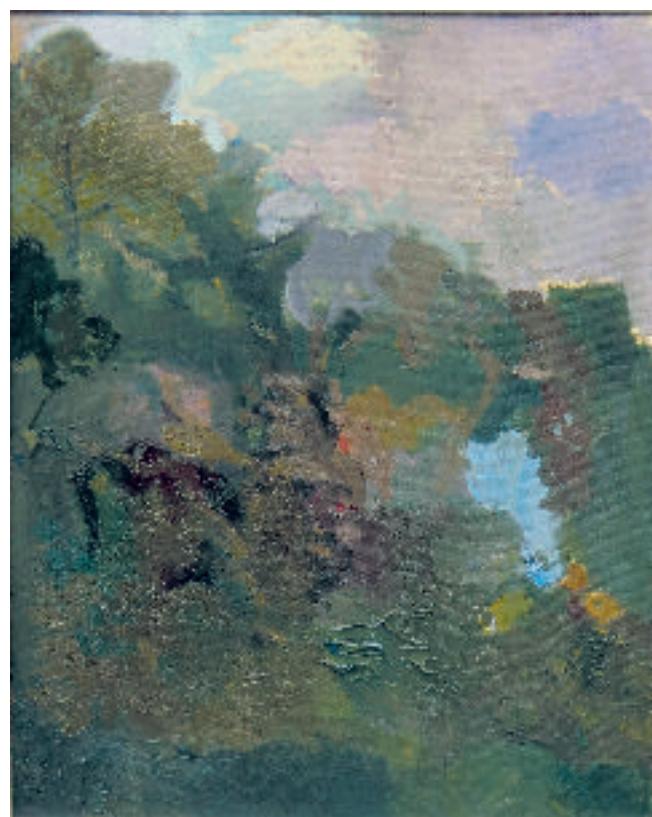
Rudenėjant vyksta įvairūs lūžiai – gamta kitaip spindi, saulė kitu kampu viską apšviečia, širdis sklidina nuojautą, visur pilna ženklu ir nebūties akordų. Geras metas kurti. Ypač – rengti plenerus, kurie, laikantis tikrosios žodžio reikšmės, vyksta gamtoje. Gamta rudenį kalba kitaip – labai trumpai, nes yra pilna virsmo: saulė, debesys, liečius, rūkai, šalnos, žali lapai, raudoni lapai, nuogi medžiai... Tai pagauti yra sunku, tai pajusti – dieviška.

Keturiolika metų Raigardo slénis ir jo legenda apie nuskendusį miestą, slénio apylinkės ir rudojo yra plenero „Raigardas“ palydovai. Juo įtvirtinami keli aspektai – legendos nemiršta, jos yra mūsų

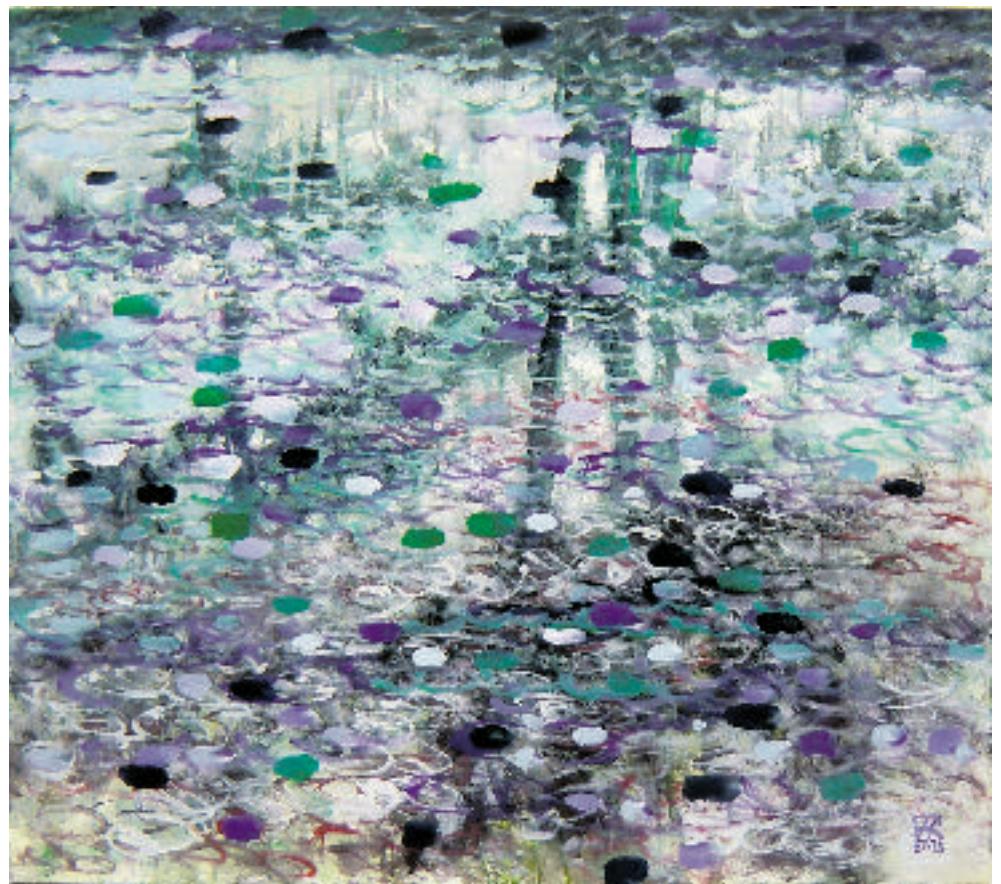
gyvenimo ir kūrybos dalis; tapyba nenumirė, ji išlieka nepaisydama jokių ją paneigiančių lozungų. Dar daugiau – ji apsuka ratą ir vėl prikelia gyventi tobulus realizmo pavidaus arba išsilido abstrahuotoje išraiškos ekspresijoje. Regis, būtent tai ir norėjo pasakyti šiometis rugpjūčio 25 – spalio 3 d. vykščio pleneras, kurio temą organizatorius Saulius Rudzikas suformulavo taip: „Virsmo trajektorija – nuo realizmo iki abstrakcijos.“

Šią trajektoriją darbais patvirtino dailininkai, kurie atstavavo ne tik įvairioms valstybėms, tapyboms mokykloms, bet ir skirtingoms kartoms. Kad ir kaip būtų keista, realizmo būtinybę labiausiai juto jaunesnioji karta. Alvinė Bautra ir

Ansis Rozentalis – studentai iš Rygos – mėgino teptuku į drobę įkelt vietos peizažą. Latviškosios mokyklos stilistika iš karto pakreipė paveikslus savita linkme, atsirado netikėtų spalvų, regis, lietuviams nebūdingų santykų ir nuotaikų. Pramušė šiaurėtiška šaltuma ir skambantys kaip veidrodžiai atspindžiai. 26-erių gruzinas Iraklis Gabetsadzė visus pribloškė meistryste – jam tik laiko pritruko ištobulinti savajį viduramžiais dveliantį paveikslą „Raigardo legenda“, kuris negali nuslėpti geriausių olandų realistinės tapybų mokyklos īgūdžių. Iš Ukrainos atvykės keturiadesimtmetis Nestoras Bordunas laviravo ant realizmo ir abstrakcijos ribos, atiduodamas duok-

Martinas JANKUS. „Vieno medžio istorija“.

Aldis KLAVINŠ. „Atspindžio melodija“.

lę figūratyvinei tapybai, tačiau sykiu ir ištrūkdamas iš apibrėžtumo rėmų. Pasirinkęs vos kelis spalvos atspalvius, Nestoras perteikė linijos ir erdvės santykį kaip būseną, labiau primenančią poziciją. O štai 75-erių profesorius iš Liepojos Aldis Klavinšas kalbėjo, kad „Raigardo“ pleneras jį pastumėjo į kitą stilistiką ir jis stebisi pats savimi. Profesoriaus dzūkiški peizažai iš tiesų sugaudė visą trapumo metafiziką, netiketas spalvų dermes, gamtos raštą ažūrą, skirtingiausius apšvietimus ir detalių santykius.

Abstrakcija buvo beveik visų lietuvių tapybos atrama, išskykus Martiną Janką, kuris visomis šaknimis įsiurbės geriausius klasikinės lietuvių tapybos bruožus. Jo peizažai iš tiesų buvo iki galo ištapti, pagavę būdingą Lietuvos gamtos koloristiką. Eugenijaus Varkulevičiaus drobių gamta – mikrokosmosas, kuriame svarbus ne daiktas, o regimojo lauko ritmas, dinamika, dermės, tai, kas primena muzikos tékmę. Visa tarpusavyje susispynusi garso, spalvos, judesio, laiko harmonija. Minimalistinis S. Rudziko tapybos Saulis panašėsnis į japonų kaligrafiją, kai svarbus savaimė iš rankos išplaukiantis jūdesys, kurio negalima nei pakartoti, nei pataisyti, nei patobulinti. Tai būsenos sekundės sustabdymas, kai išgyvenimas vizualizuojamas negalvojant ir nesistengiant. Ekspresyvesnė ir dar labiau abstrahuota peizažo interpretacija būdinga Vytauto Kauno drobėms. Ten nėra jokio „saldaus grožio“, jokios ramybės, kontempliacijos. Kauno peizažai vibruso, trykšta vitaline jėga, kunkuliuoja kaip ir pati gamtos esmė, kaip niekada nenustojantis veržtis jos gyvybingumo pradas. Elmos Šturmaitės akvarelės – saulėtos ir nostalgiskos vienu metu, siekiančios literatūriinių aliuzijų, išnancios simbolius ir ženklus, kurie atkeliauja iš gerai pažįstamų konotacijų lauko. Vienintelis žmogaus ir gamtos santykio paradoksas užfiksuotas dailininko Valdo Giliaus darbe, kuris atliktas mišria technika ir ant kombinuotų paviršių, bet ne drobės. Plokštuma ant plokštumos, tiršta faktūra, spalvos „irėminimas“ – toks vienas galimų V. Giliaus interpretavimo būdų, išskirtinis jo kūrybos bruožas.

Šiųmetis „Raigardo“ pleneras atidarė duris ir kitoms menų trajektorijoms. Pirmą kartą į tapybos kontekstą įsiliejo poezija. Šių eilucių autorė inicijavo dailininkų mėgstamą eileraščių skaitymus, kamera fiksavo jų portretus, sukūrė atskirą vaizdo projektą „Kūryba yra...“, kuriame menininkai mėgina nusakyti kūrybos esmę. Drauge su S. Rudziku filmavo atskirą filmą apie plenero vyksmą ir „prigaudę“ dailininkų balsų, kurie skaito poeziją. Jos pačios kūryba, sukurta plenero metu, papildys plenero katalogo medžiagą.

Spalio 3 d. Druskininkų „Mažojoje galerijoje“ atidaryta tikrai įdomi, įvairiai darbais ir temos interpretacijomis džiuginusi plenero dalyvių paroda. Tačiau menininkai vis kartojo vieną svarbią mintį – plenerai, kūrybinės stovyklos yra būtinė, nes jie suteikia bendravimo galimybę. Gyvo ir gyvybiškai būtino. Kūrėjo bendravimo su gamta, žmogaus su žmogumi, tautos su tauta, kultūros su kultūra. Šiandien, atsiribojimo, atsitvérimo, bendravimo elektroniniai prietaisais laiku, nelieka vienos pabūti, pakalbėti, padiskutuoti, pasidalinti patirtimi, atsiverti. Viskas, ką žmogus gali atiduoti kitam žmogui, užrakinta paralelinėse tikrovėse, o kūryba neįmanoma be tikrumo – autentiško bendravimo, jūdesio, emocijos. Todėl ši neįkainojama buvimo kartu patirtis ir yra pats vertingiausias plenero rezultatas.

Labai svarbu, kad tokios iniciatyvos būtų suvokiamos bendrame kultūros lauke, kad jas palaiktų ir paremtų ne tik Kultūros ministerija, įvairūs fondai, privatus rėmėjai, bet stengtusi išlaikyti ir vietas bendruomenės, į kurių gyvenimą įsilieja gyvoji kūryba ir kurių gyvastis yra būtina jai. Svarbu išlaikyti ne tik nykstančias kalbas, kultūras, gamtovaizdžius, bet ir santykį dialogą, kuriam nutrūkus ir aplinka netenka prasmės.

Muzikinių spektaklių premjeros

„Vedybų vekseliye“ neatpažįstamas Liudas Mikalauskas.

Atkelta iš 5 p.

Kaip ir vėlesniuose kūriniuose, „Vedybų vekseliye“ kompozitorius išnaudojo menkiausią galimybę muzika iliustruoti pamias situacijas – visas jo dėmesys skirtas poelgiams, kuriuos palydėtų publikos juokas.

Deja, minėto komizmo naujajame spektaklyje nebuvo. Istorija taip ir liko nesuvokiama, absurdiška; ne visų partijų atlikimas subrandintas iki tinkamo lygio. O labiausiai „Vedybų vekselio“ vientisumui koja pakišo vaizdinės informacijos sušiuolaikinimas ir herojų tipų īvilkimas į nūdienos apdarą. Nekalbėsiu apie videoinstaliaciją ir pasakojamo siužeto atitikimą, tai palikime menininkų interpretacijai, tačiau išryškinti svarbiausio pjesės kontrasto statyjams, manyčiau, nepavyko. Visgi to meto (XVIII a. pab. – XIX a. pr. italam) (ir kitiems europiečiams) šiurkštokas, keistų manierų ir ne pagal tuometinę madą apsiirengęs kanadietis turėjo atrodyti labai juokingas, naivus, pjesėje kolegą pirkli iš Europos privertęs pasijusti laukiniu. Tą skirtumą išryškinti privalėjo herojų apranga, bet matyto spektaklio kostiumai šio kontrasto neilustravo. Nesuskambėjo ir „taikos pyrkės“ motyvas. Užtart matėme daug bereikšmio mėtymosi dailtasis, jų stumdymo, užpildant mizanscenas; kartu su režisieriumi klaidžiojome po prasmui, stilui, epochą maišalyne...

„Džaniui Skikiui“, paskutinei paties G. Puccini'o pabaigtai operai, labiau pasisekė – juokinga fabula,

išraiškinga muzika, dinamiškesnis veiksmas salėje nepaliko abejingų žiūrovų. Atrodė, visi dalyviai aiškiai suprato savo funkcijas ir smagiai improvizavo – dėl to spektaklis tryško energija ir spalvomis. Vienna veiksmėse operose apsieita be choros, užtart matėme ištisą pulką solistų, sulaukėme įdomių debiutų; ypač išskirčiau jau kelintą vaidmenį prijaukinusį Liudą Mikalauską – jo „plastiškai“ padainuota ir suvaidinta partija, atrodo, puikiai atskleidė kompozitoriaus sumanymą. Andrius Apšega sėkmingsai komiškus personažus kūrė šaržuodamas; Justina Tomkutė tarsi atrado save pačią *Fanés* vaidmenyje, tuomet, kai vokalo požiūriu profesionalesnė Živilė Lamauskienė, deja, neįsitraukė į vaidybą; savaip įdomūs buvo abu kanadiečio Sluko atlikėjai – labiau akcentavęs dainavimą Ramūnas Urbietis ir itin žaviu juokingų detalių personažui (beje, ir kitam herojui – *Markui*) parinkę Raimundas Baranauskas. Šiame energingame jaunatviškame kolektyve kiek kitaip suskambėjo ir labiau patyrusiu kolegų balsai; *Džanio Skikio* partiją atlikę Gediminas Maciulevičius pagrindiniam personažui rado ne tik komiškų, bet ir gana dramatiškų spalvų, vaidino užtikrintai, muzikalai, tiksliai. Ši jo herojų priskirčiau prie įdomiausių mano matytų.

Manau, pastarieji vaidmenys geriausiai atspindi išliekamąją šios premjeros „vertę“. Trupei, prūžus pirmųjų spektaklių nervingumui, palinkėčiau susikaupti ir toliau muzikuoti stilingai, vientisai ir įkvėptai.

Scena iš „Džanio Skikio“. Centre – Gediminas Maciulevičius.
Martyno ALEKSOS nuotraukos

26 Kampus

27 d., sekmadienį, 17 val. Didžiojoje scenoje – Antono Čechovo „Vyšnių sodas“. Komedia. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

29 d., antradienį, 18 val. Rūtos salėje – Daniel Danis „Galbėkime meilę“. Manifestacija. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Moksleiviams ir studentams bilietai kaina – 15 Lt.

29 d., antradienį, 19 val., 30 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalių spektaklis. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 50 Lt.

30 d., trečiadienį, 18 val., lapkričio 2 d., šeštadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

31 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje – Yukio Mishima „Markizé de Sad“. Dviejų dalių ironiška fantazija. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.30 val.

3 d., sekmadienį, 18 val. Rūtos salėje – pagal Friederichą von Schillerį „Plésikai“. Antidekalogas (N-16). Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

6 d., trečiadienį, 18 val. Rūtos salėje – Daniel Danis „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

Baltijos šalių dramaturgijos festivalis „Kaunas – 2013“

Spalio 24 d., ketvirtadienį, 18.30 val. Festivalio atidarymas. Didžiojoje scenoje – Nacionalinio Kauno dramos teatro spektaklis: Aušra Marija Sluckaitė „Balta drobulė“. Drama pagal Antaną Škėmą. Režisierius Jonas Jurasas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 10, 30, 50 Lt.

25 d., penktadienį, 15 val. Mažojoje scenoje – *Dirty Deal Teatro* (Latvija) „National Development Plan“. Režisierius Valters Slijs. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 20, 30 Lt.

25 d., penktadienį, 17 val. Rūtos salėje – Talino miesto teatras (Estija): Paavo Piik „End Of The Chain“. Režisierius Priit Voigemast. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kaina – 20 Lt.

25 d., penktadienį, 20 val. Didžiojoje scenoje – Latvijos nacionalinis teatras: „The Lost Time Quote“. Režisierius Inra Slucka. Spektaklio trukmė – 1.35 val. Bilietu kainos – 10, 20, 30, 40 Lt.

26 d., šeštadienį, 17 val. Rūtos salėje – Alvis Lapiš „Wanderer's prayer“. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietai kaina – 20 Lt.

27 d., sekmadienį, 14 val. Rūtos salėje – Juliusas Paskievičiaus „Ribos“. Režisierius Tadas Montrimas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kaina – 20 Lt.

Nacionaliniame Kauno dramos teatre iki **gruodžio 1 d.** eksponuojama Vaclavo Strauko fotografijų paroda „Neringos peizažas“ iš spalvotųjų fotografijų serijos. Paroda skiriamā artėjančiam autoruiems 90 metų jubiliejui paminėti. Paroda galima apžiūrėti prieš spektaklį.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

24 d., ketvirtadienį, 19 val. Mindaugo Valiuoko „Sepynioliuk“. Režisierė Edita Prakuliauskaitė-Miliniene. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

26 d., šeštadienį, 18 val. Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žyurkės iki žalios žvaigždės“. Komedia. Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno kamerininis teatras

24 d., ketvirtadienį, 18 val. Dovilės Zelčiūtės „Kūno vartai“. Retroetiudai. Režisierė Agnė Dilytė. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilietu kainos – 20, 25 Lt.

25 d., penktadienį, 18 val. Michal Walczak „Pirmasis kartas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislavas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

26 d., šeštadienį, 27 d., sekmadienį, 19 val. Šokio teatro „AURA“ spektaklis „Melancholijos dėžutė“. Choreografas Johannes Wieland. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 40 Lt.

29 d., antradienį, 18 val., 30 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalių spektaklis. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 50 Lt.

30 d., trečiadienį, 18 val., lapkričio 2 d., šeštadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

31 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje – Yukio Mishima „Markizé de Sad“. Dviejų dalių ironiška fantazija. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.30 val.

3 d., sekmadienį, 18 val. Rūtos salėje – pagal Friederichą von Schillerį „Plésikai“. Antidekalogas (N-16). Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

6 d., trečiadienį, 18 val. Rūtos salėje – Daniel Danis „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

11 val. „Kai aš mažas buvau“. Spektaklis apie vaikystės pasaulį mažiems ir dideliams. Spektaklio trukmė – 0.50 val. Bilietai kaina – 15 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietaipasaulis*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

24 d., ketvirtadienį, 18 val. „Laimingi žmonės“ priklauso premjerai „Pažadėk, kad nešeisi pirmas“. Režisierius Arvydas Lebelėnas. Vaidina Sigitas Jakubauskas ir Rimanta Krilavičiūtė. Bilietus platina *Bilietai.lt*.

26 d., šeštadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muziejue „Kiškis drąsuolis“. Spektaklis-žaidimas, kurį padeda kurti vaikai; pagal D. Ciurlionytės pasaką (nuo 3 m.) Režisierius Andrius Žiurauskas. Bilietai kaina – 8 Lt.

27 d., sekmadienį, 12 val. ir 14 val. Mažojoje scenoje – „Meškiuko gimtadienis“. Muzikinė fėjų pasaka (nuo 3 m.). Režisierė Rasa Bartninkaitė. Spektaklio trukmė – 0.45 val. Bilietai kainos – 8, 10 Lt.

Lapkričio 3 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje salėje – „Žirafa su kojinėmis“. Spalvoti draugų nuotykiai džiunglėse (nuo 5 m.) Režisierė Giedra Radvilavičiūtė. Bilietai kainos – 8, 10 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietaipasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

24 d., ketvirtadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Monmartrė žibuoklė“. Triju veiksmų operetė. Režisierius Kęstutis Jakštės, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Agris Danilevičs (Latvija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

25 d., penktadienį, 18 val. Džoakino Rosinio „Sevilijos kirpejas“. Triju dalių komiška opera. Dirigentas Jonas Janulevičius, režisierius Gintautas Želvys, dailininkė Tatjana Astafjeva (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

26 d., šeštadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Grafaitė Marica“. Triju veiksmų operetė. Režisierius Alexey Stepaniuk (Rusija), dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas David Avdysh (Rusija). Spektaklio trukmė – 3.10 val. Bilietai kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

27 d., sekmadienį, 12 val. Zitos Bružaitės „Grybų karas ir taika“. Dviejų veiksmų operėlė-parodių vaikams ir tėveliams. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Ramunė Skrebūnaitė. Spektaklio trukmė – 1.35 val. Bilietai kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

27 d., sekmadienį, 18 val. Lino Adomaičio „Dulkiai spindesys“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Choreografai ir libretu autoriai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

30 d., trečiadienį, 18 val. Eltono Džono, Timo Raiso „Aida“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Paukliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adamas Jacovskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacovskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

Lapkričio 3 d., sekmadienį, 18 val. GALA koncertas „Vivat Verdi“. Dviejų dalių iškilmingas vakaras, skirtas Giuseppe Verdi 200-osioms gimimo metinėms. Dainuoja Kauno valstybinio muzikinio teatro solistai ir svečiai. Programoje: arijos, duetas ir ansambliai iš G. Verdi operų. Dalyvauja: Raminta Vaicekauskaitė, Gitana Pečkytė, Sabina Martinaitė, Eglė Šildauskaitė, Liudas Mikalauskas, Tadas Girininkas, Mindaugas Zimkus, Ramūnas Urbietis, Raimondas Baranauskas, Tomas Pavilionis, Eugenijus Chrebtovas, choro ir baletu artistai. Teatro simfoninių orkestru diriguos vyriausiasis dirigentas Julius Geniušas, dirigentas Jonas Janulevičius, Virginijus Visockis. Koncertą ves Viktoras Gerulaitis.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

25 d., penktadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras. Kauno miesto simfoninių orkestras (vadovas Algimantas Treikauskas). Solistė Bogdana Pivnenko (smuikas, Ukraina). Dirigentas Juozas Domarkas. Bilietai kainos – 15, 20, 25 Lt.

26 d., šeštadienį, 17 val. koncertas „Vivat Verdi“. Dalyvauja: LMTA Dainavimo katedros studentai, LMTA mišrus choras (vadovai doc. Dainius Puišys, doc. Gintautas Venislovas, prof. Jurijus Kalcas), LMTA simfoninių orkestras (vadovas Martynas Staškus). Dirigentas Ričardas Šumila. Bilietai kainos – 10, 15 Lt.

27 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė visai šeimai – koncertas iš ciklo „Muzikinis skydis“, skirto S. Dariaus ir S. Girėno skydžio per Atlantą 80-osioms metinėms paminėti. Dalyvauja Kauno bigbendas su džiazo muzikos programos „Skydis į mėnulį“. Koncertą ves ir apie lakūnus bei skydžio istoriją pasakos Vilius Kaminskis. Bilietai kaina – 10 Lt.

28 d., pirmadienį, 18 val. Fortepijoninės muzikos vakaras. Gabrielius Alekna (fortepijonas). Bilietai kaina – 10 Lt.

29 d., antradienį, 18 val. Kauno pučiamųjų instrumentų orkestras „Ažuolyناس“. Solistas Tomas Gricius (trimitas). Dirigentas Ričardas Kukulskis. Bilietai kainos – 15, 20 Lt.

30 d., trečiadienį, 18 val. Retro impresijos. Kvartetas MA-TANGO: Milda Kazakevičiūtė (smuikas), Indrė Grūšlonytė (fortepijonas), Lukas Katinas (akordeonas), Laimonas Salijus (akordeonas). Solistai: Laura Povilaitytė-Dranseikiėnė (sopranas), Rytis Janilionis (baritonas). Bilietai kainos – 10, 15 Lt.

Lapkričio 3 d., sekmadienį, 19 val. Kauno šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje – Wolfgang Amadeus Mozart „Requiem“. Kauno miesto simfoninių orkestras (vyr. dirigentas Constantine Orbelian, vadovas Algimantas Treikauskas), Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Elena Kalvaitytė-Vitkauskienė (sopranas) Jurgita Šalčiūtė (mecosopranas) Kęstutis Alčauskis (tenoras) Saulius Burneikis (bosas). Dirigentas Petras Bingelis.

4 d., pirmadienį, 18 val. Jaunieji pianistai. VDU kamerninių orkestras (meno vadovas ir dirigentas Robertas Blaškevičius). Kauno krašto jaunieji fortепijono lyderiai: Julija Rockina, Milda Mačiokaitė, Simona Miknė, Dominyka Norbontaitė, Adrijė Čaplakaitė, Dominykas Meištės, Eglė Andriuškevičiūtė, Martyna Kučinskaitė, Orestas Vagusevičius. Bilietai kaina – 10 Lt.

5 d., antradienį, 18 val. Saksofono romantikas Petras Vyšniauskas. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius). Dirigentas Ričardas Šumila. Bilietai kainos – 15, 20, 25 Lt.

Lapkričio 6 d., trečiadienį, 18 val. Prancūziskos impresijos DUO SENSIBLE: Viktorija Zabrodaitė (fleita), Sviės Čepliauskaitė (fortepijonas). Bilietai kainos – 10, 15 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

In memoriam

STANISLOVAS RUBINOVAS

(1930 – 2013)

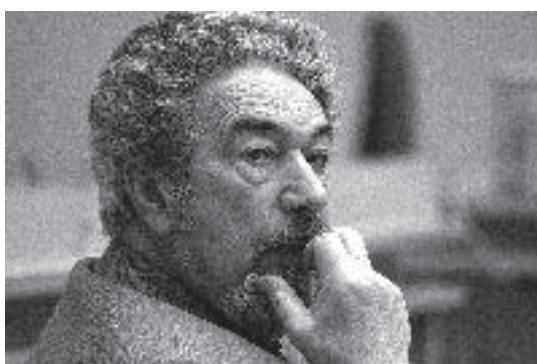
Spalio 21 d., eidamas 84 metus, po sunkios ligos mirė aktorius, dainininkas, režisierius, Kauno kamerinio teatro įkūrėjas bei meno vadovas Stanislovas Rubinovas.

Tai unikali Lietuvos kultūros pasaulio asmenybė, didžiąjį gyvenimo dalį paskyrusi teatrui, jo kasdienybei, šventėms ir problemoms. Teatras buvo S. Rubinovo gyvenimo būdas, šeima, namai, darbas, laisvalaikis, tikėjimas. Jis dirbo nuolat – atostogaudamas, keliaudamas, žvejodamas: generuodavo idėjas, provokuodavo diskusijas, spręsdavo kūrybines problemas. Dirbo ne tik daug ir įdomiai, bet ir nuoširdžiai, besąlygiškai mylėdamas tai, ką daro. „Sunkiausia būna, kai pabaigi ir išleidi spektaklį. Kai išeina premjera, apima depresija. Viskas nutrūsta – tai, kuo tu gyvenai tiek laiko, išimylėjai pjesę, savo kūrinį. Juk tai yra išimylėjimo profesija. Tu turi išimylėti kūrinį, trupę, su kuria dirbi. Paskui viskas nutrūksta. Nutrūksta sunkumai, kurie buvo. Atsiranda tuštuma“ – kalbėjo S. Rubinovas.

Kūrybinį kelią menininkas pradėjo vos devyniolikos metų, dirbdamas artistu Lietuvos rusų dramos teatre. 1951 m. išstojo į Lietuvos valstybinę konservatoriją, solinio dainavimo klasę, o besimokydamas dirbo dainų ir šokių liaudies ansamblje „Lietuva“ choro solistu, vadovavo Vilniaus dailės instituto saviveikliniam teatrui. 1956 m. bėgė konservatoriją ir pradėjo dirbtį solistu Kauno valstybiname muzikiniame teatre. Čia sukūrė apie 50 vaidmenų (daugiausia pagrindinių) operose, operetėse bei miuzikluose, aktyviai koncertavo, įrašė per šimtą dainų Lietuvos radijuje, plokštelių studija išleido keturias jo plokštelių. Kelis dešimtmecius S. Rubinovas buvo vienas populiariausiu dainų atlikėjų Lietuvoje. Retas pageidavimų koncertas apsiėjo be jo balso...

1966 m. jam suteiktas Lietuvos nusipepliusio artisto garbės vardas. 1970 m. pradėjo dirbtį Lietuvos valstybinėje filharmonijoje, sukūrė devynias solines programas. 1976 m. „Pluošto“ kultūros rūmuose įkūrė Kauno jaunimo muzikinę studiją, iš kurios išėjo dabartinis Kamerinis teatras. Nuo 1977-ųjų, kai Kauno jaunimo muzikinėje studijoje buvo pastatytas pirmasis spektaklis – G. Kuprevičiaus opera „Ten, viduje“ – S. Rubinovas režisavo pussimtį spektaklių, koncertinių programų. 1987 m. inicijavo ir organizavo tarptautinį teatrystų studijų festivalį Kaune „Jaunasis teatras – 87“. 2005 m. apdovanotas „Fortūnos“ padėkos prizu už nuopelnus Lietuvos teatrui. 2006 m. S. Rubinovas pagerbtas Kauno miesto savivaldybės II laipsnio Santakos garbės ženklu. 2009 m. Kaune įvyko pirmasis tarptautinis vieno aktorių teatro festivalis „Monobaltija“, kurio sumanytojas ir iniciatorius buvo S. Rubinovas. 2010 m. apdovanotas

Mirus Kauno kamerinio teatro įkūrėjui,
talentingam teatralui
STANISLOVIUI RUBINOVUI,
šeimai ir artimuosiui nuoširdžiai užjaučia
Kauno meno kūrėjų asociacija.

valstybės ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi. 2012 m. įteikta Kauno miesto savivaldybės kultūros ir meno premija. 2013 m. išleido prisiminimą knygą „Miške ir scenoje“.

S. Rubinovas buvo beveik keturis dešimtmecius buvo ir jo meno vadovas bei režisierius, formavo kūrybinius teatro principus, repertuarą, sceninį teatro veidą bei kūrybinį braizą. Jis išugdė ir paruošė dirbtį scenoje ne vieną aktorių, kurie šiandien sekmingai vaidina ne tik Kauno, bet ir Vilniaus, Klaipėdos teatrauose. „Aišku, išlaikyti teatrą yra tūkstantį kartų sunkiau, negu jis sukurti. Reikia didelio užsispypymo. Teatro istorija kupina iššukių, bet kuo būna sunkiau, tuo didesnė užsispypymo banga mane apima. Antras dalykas – ištikimybės sindromas. Daug kartų galėjau palikti šitą sunkų vaiką ir eiti ten, kur būtu lengviau dirbtį, kur yra objektyvios galimybės pasiekti daugiau. Objektyvių galimybų mūsų teatre nėra. Yra subjektyvios galimybės, kurios man labai patinka. Tai žmonės...“ – kalbėjo režisierius viename interviu.

S. Rubinovas buvo retos vidinės kultūros, inteligencijos ir erudicijos žmogus. Jis turėjo ką duoti, norėjo duoti ir dosnai dalijosi su visais savo žiniomis, patirtimi, idėjomis, ižvalgomis, mintimis, svajonėmis. Jis buvo romantiskos sielos žmogus, nuolat puoselejės savo idealus. Jis buvo drąsus žmogus, nevengės iššukių ir sunkumų. Jis buvo padorus žmogus, nuolat kėlės aukščiausios prabos etikos reikalavimus sau ir kitiems. Jis buvo ištikimas ir patikimas žmogus. Jis buvo giliai mąstantis ir jaučiantis žmogus.

Lietuvos kultūros visuomenė neteko iškilaus kūrėjo, atkaklaus teatro meno puoselėtojo, darbščios ir principingos asmenybės.

Velionis palaidotas spalio 23 d., trečiadienį, Petrašiūnų kapinėse.

**Skaudžią netekties valandą,
mirus iškiliam menininkui
STANISLOVUI RUBINOVUI,
nuoširdžiai užjaučiame sūnų Aleksandrą
ir artimuosius.
Lietuvos raštojų sąjungos Kauno skyrius,
„Nemuno“ redakcija**

Viktoras Rudžianskas, aktorė Olita Dautartaitė, pianistas Jurgis Valiukevičius. Iėjimas nemokamas.

31 d., ketvirtadienį, 18 val. koncertas „Rudens svajos...“ iš ciklo „Tūkstantmečio aidai muzikoje“. Dalyvaus: styginiai kvartetas „Art Vio“ ir klarinetininkas prof. Algirdas Budrys. Bilieta kaina – 25 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“, „Omni ID“ nuolaidų korteleis – 20 Lt. Bilieta galima įsigyti Kauno menininkų namų „Mūzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val. ir prieš rengini), o taip pat visose Tiketa kasose. Informacija tel. (8-37) 22 31 44, www.kmn.lt.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos raštojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

**Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė**

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienų redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –

tel. (8-627) 54244

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistikė)

Aldona Žemaitytė (publicistikė)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADIVO IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

29 d., antradienį, 18:30 val. fotografo Narciso Freimanio 70-ojo gimtadienio minėjimas ir pomirtinio fotoalbumo „Einu per Lietuvą“ sutiktuvės. Dalyvaus: knygos sudarytojai, fotomenininkai Romualdas Rakauskas, Romualdas Požerskis, rašytojai Violeta Šoblinskaitė Aleksa,

Spalio 25 dieną galerijoje „POST“ (Laisvės al. 51 A) atidaroma Lietuvoje gyvenančio prancūzo menininko Gilles Vuilland paroda – *Невидимы / Nephelai / The clouds / Debesys*

Meno kūriniai – lyg sapnai ar indai, į kuriuos liejasi mūsų pasąmonė. Kartais jie iškyla iš formų, kurių menininkas ieško, o kartais tai – kažkas gilesnio. Mumyse glūdi džinai ir demonai, dorybės ir ydos, mūsų neurozės, kalbančios gelsvais atspalviais. Jie apšviečia ir pritemdo vidinę žiūrovo akį.

Menininkas žvilgčioja. Jis – akis, jei galima būtų pavartoti J. Lacano terminą. O kai išmoksta stebeti pats, šį gebėjimą perduoda kitiams. Paveikslas, pavyzdžiui, yra pinklės akiai pagauti. Ne tiek spąstai, kiek didelio vizualinio intensyvumo plotmė, kuri ją taip degina, kad priverčia matyti.

Troškimas kurti vizualinį meną kyla iš to, ką J. Lacanas vadina *la pulsion scopique* (vizualiniu pulsu). Tai per akį pereinantis impulsas. Dažniausiai žmonės labai trokšta to, ką mato. Galima būtų paklausti, ko aš noriu? Mylėti, būti mylimas ir jausti palaimą? Tačiau kaip šią laimę išreikšti? Gal labai arti prisiartinti ir pasižiūrėti? Laimę pasiekti ne taip paprasta. Pirmiausia ją reikia prisijaukinti, jos tiesą pažinti iš lėto. Kiekvienas vizualaus meno kūrinys yra akies verksmas ir proto pagalbininkas, tyliai aimana, verčianti veikti ir mąstyti bendros gerovės labui.

